

**O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI
HUZURIDAGI PEDAGOG KADRLARNI
QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING
MALAKASINI OSHIRISH TARMOQ
(MINTAQAVIY) MARKAZI**

**O'ZBEKISTON VA
JAHON HAMJAMIYATI,
XALQARO REYTING VA
INDEKSLARDAGI O'RNI
HAMDA NUFUZINI
ORTIB BORISHI**

**MODULI BO'YICHA
O'QUV- USLUBIY
MAJMUA**

2025

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**OLIY TA’LIM TIZIMI KADRLARINI QAYTA
TAYYORLASH VA MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI**

**O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI HUZURIDAGI PEDAGOG
KADRLARINI QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH TARMOQ (MINTAQAVIY) MARKAZI**

**“O‘zbekiston va Jahon hamjamiyati xalqaro reyting va
indekslardagi o‘rni hamda nufuzini ortib borishi”**

**MODULI BO‘YICHA
O‘QUV-USLUBIY MAJMUA**

Toshkent – 2025

Mazkur modulning o‘quv-uslubiy majmuasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil “27” dekabrda 485-sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan o‘quv reja va namunaviy dastur asosida tayyorlandi.

Tuzuvchi: O‘zMU, “O‘zbekistonning eng yangi tarixi” kafedrasida dotsenti O.Q.Alimardonov

Taqrizchi: t.f.d., prof. A.A. Yermetov – O‘zbekiston Milliy universiteti, t.f.d., prof. I.M.Haydarov – Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Xorijiy ekspert: PhD., B.I.Rakisheva – Qozog‘iston ijtimoiy fikrni o‘rganish markaz direktori

*O‘quv-uslubiy majmua Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Kengashining qarori bilan nashrga tavsiya qilingan
(2024- yil “29” noyabrda 4-sonli bayonnoma).*

MUNDARIJA

I. ISHCHI DASTUR	5
II. MODULNI O‘QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTERFAOL TA’LIM METODLARI.....	17
III. NAZARIY MATERIALLAR.....	28
IV. AMALIY MASHG‘ULOT MATERIALLARI.....	77
V. GLOSSARIY	85
VI. ADABIYOTLAR RO‘YXATI	90

I. ISHCHI DASTUR

Kirish

Dastur O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrda tasdiqlangan “Ta’lim to‘g‘risida” Qonuni, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 12-iyundagi “Oliy ta’lim muassasalarining rahbar va pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida” PF-4732-son, 2019-yil 27-avgustdagi “Oliy ta’lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini joriy etish to‘g‘risida” PF-5789-son, 2019-yil 8-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” PF-5847-son, 2020-yil 29-oktabrdagi “Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” PF-6097-son, 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” PF-60-son, 2023-yil 25-yanvardagi “Respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari faoliyatini samarali yo‘lga qo‘yishga doir birinchi navbatdagi tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida” PF-14-son, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi ““O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida” PF-158-son Farmonlari, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-iyundagi “Aholi va davlat xizmatchilarining korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi bilimlarini uzluksiz oshirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-228-son, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevraldagi “Sun’iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-4996-son qarorlari va O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Oliy ta’lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2019-yil 23-sentabrdagi 797-son hamda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Oliy ta’lim tashkilotlari rahbar va pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2024-yil 11-iyuldagi 415-son Qarorlarida belgilangan ustuvor vazifalar mazmunidan kelib chiqqan holda tuzilgan bo‘lib, u oliy ta’lim muassasalari pedagog kadrlarining kasb mahorati hamda innovatsion kompetentligini rivojlantirish, sohaga oid ilg‘or xorijiy tajribalar, yangi bilim va malakalarni o‘zlashtirish, shuningdek amaliyotga joriy etish ko‘nikmalarini takomillashtirishni maqsad qiladi.

Dastur doirasida berilayotgan mavzular ta’lim sohasi bo‘yicha pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish mazmuni, sifati va ularning tayyorgarligiga qo‘yiladigan umumiy malaka talablari va o‘quv rejalari asosida shakllantirilgan bo‘lib, uning mazmuni yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi va jamiyatning ma’naviy asoslarini yoritib berish, oliy ta’limning normativ-huquqiy asoslari bo‘yicha ta’lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etish, pedagogik faoliyatda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish, ilmiy-innovatsion faoliyat darajasini oshirish, pedagogning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ta’lim sifatini ta’minlashda baholash metodikalaridan samarali foydalanish, O‘zbekistonda demokratik, fuqarolik jamiyati asoslarining shakllanishi, amalga oshirilgan siyosiy islohotlarini mazmun-mohiyatini o‘zlashtirish, O‘zbekiston va jahon hamjamiyati, xalqaro reyting va indekslardagi o‘rni hamda nufuzini ortib borishini tahlil qilish va baholash bo‘yicha tegishli bilim, ko‘nikma, malaka va kompetensiyalarni rivojlantirishga yo‘naltirilgan.

Modulning maqsadi va vazifalari

Tinglovchilarda O'zbekiston va jahon hamjamiyati xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini hamda nufuzini ortib borishi haqidagi bilimlarini takomillashtirish, ushbu sohada amalga oshirilayotgan ijtimoiy-siyosiy va ma'naviy-ma'rifiy islohotlar bilan yaqindan tanishtirish va sohadagi muammolarni aniqlash, tahlil etish va baholash bilan bog'liq ko'nikma va malakalarini tarkib toptirish, shuningdek O'zbekiston va jahon hamjamiyati xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini hamda nufuzini ortib borishi haqidagi belgilangan asosiy maqsad va yo'nalishlar to'g'risida chuqur bilim olishni ta'minlash, davlat va jamiyat hayotida, shuningdek yoshlarni tarbiyalashda ma'naviyat va axloqmasalalarining ahamiyatini bugungi kun nuqtai nazaridan tahlil etish va baholash, bu borada zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni yanada shakllantirish modulining maqsad va vazifalarini tashkil etadi.

Modul bo'yicha tinglovchilarning bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalariga qo'yiladigan talablar

O'zbekiston va jahon hamjamiyati xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini hamdanufuzini ortib borishi modulini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida:

Tinglovchi:

- “Yangi O'zbekiston” konsepsiyasi, uning mazmun mohiyati va asosiy tamoyillarini;
- O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida inson va fuqaroning asosiy huquqlari, erkinliklari va burchlarini;
- O'zbekiston Respublikasining “Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida” hamda “Innovatsion faoliyat to'g'risida” Qonunlarini;
- O'zbekiston Respublikasining zamonaviy konstitutsionalizmini;
- aholi talablariga va xalqaro standartlarga to'liq javob beradigan ta'lim, tibbiyot va ijtimoiy himoya tizimini tashkil qilishni;
- “Yashil” va inklyuziv iqtisodiy o'sish tamoyillariga asoslangan yuqori iqtisodiy o'sish dasturlari va ularning amaliyotga tadbiq etish istiqbollarini;
- O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ma'muriy-hududiy va davlat tuzilishi masalalarini;
- jamiyatning iqtisodiy negizlarini;
- “Xavfsiz va tinchliksevar davlat” tamoyiliga asoslangan siyosatni;
- Oliy ta'lim sohasiga oid qonun hujjatlari va ularning mazmunini;
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining oliy ta'lim tizimiga oid farmonlari, qarorlarini;
- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining oliy ta'lim tizimiga tegishli qarorlarini;

- Oliy ta'lim, fan va innovatsiya vazirligining ta'lim jarayonlarini rejalashtirish va tashkil etishga oid buyruqlarini;

- Davlat ta'lim standartlari, ta'lim yo'nalishlari va magistratura mutaxassisliklarining Malaka talablari, o'quv rejalari, fan dasturlari va ularga qo'yiladigan talablarni, o'quv yuklamalarini rejalashtirish va ularning bajarilishini nazorat qilish usullarini;

- oliy ta'lim tizimida korrupsiya va korrupsiyaga oid huquqbuzarliklarga qarshi kurashish vazifalari, mazmun-mohiyati, yuzaga kelish sabablari, ijtimoiy-huquqiy omillarini;

- ta'lim jarayonini raqamli transformatsiyasini;
- raqamli ta'lim resurslari va dasturiy mahsulotlarini;
- raqamli ta'lim resursini pedagogik loyihalash texnologiyasini;
- mediasavodxonlik va xavfsizlik asoslarini;
- raqamli ta'lim resurslarini loyihalash uchun asosiy talablarni;
- meta texnologiyalar tushunchasi, avzalliklari va kamchiliklarini;
- zamonaviy ta'lim tizimida sun'iy intellekt (AI) ning ahamiyatini;
- ta'limda sun'iy intellektningdan foydalanish istiqbollari va xavflarini;
- bilimlarni sinash va baholashning aqlli tizimlarini;
- jahonda oliy ta'lim rivojlanish tendensiyalari: umumiy trendlar va strategik yo'nalishlarni;

- zamonaviy ta'limning global trendlarini;
- inson kapitalining iqtisodiy o'sishning asosiy omili sifatida rivojlanishida ta'limning yoshdagi ahamiyatini;

- oliy ta'limning zamonaviy integratsiyasi: global va mintaqaviy makonda raqobatchilikdagi ustuvorliklari, universitetlarning xalqaro va milliy reytingini;

- xalqaro reyting turlari va ularning indikatorlarini;
- zamonaviy universitet jamiyatning faol, ko'pqirrali va samarali faoliyat yurituvchi instituti sifatidagi uchta yirik vazifalarini;

- universitetlarning zamonaviy modellarini;
- zamonaviy kelajak universitetlarning beshta asosiy modellarini;
- tadbirkorlik universiteti faoliyatining muhim yo'nalishlarini;
- pedagogning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslarini;
- innovatsion ta'lim muhiti sharoitida pedagogning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish yo'llarini;

- kasbiy kompetensiyalarning mazmun va mohiyatini;
- kasbiy kompetensiyalar va ularning o'ziga xos xususiyatlarini;
- pedagogik texnikaning asosiy komponentlarini;
- pedagogik texnikani shakllantirish yo'llarini;
- kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonini tashkil etishda innovatsion, akmeologik, aksiologik, kreativ, refleksiv, texnologik, kompetentli, psixologik, andragogik yondashuvlar va xalqaro tajribalar hamda ularning kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishga ta'sirini;

- kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonida pedagogik deontologiyaning roli, ahamiyatini;

- kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda uchraydigan to‘siqlarni yechishda, to‘g‘ri harakatlar qilishda pedagogning kompetentlik va kreativlik darajasi, pedagogik kvalimetriyasini;
- talabalar kasbiy tayyorgarlik sifatini kompleks baholashning nazariyasini;
- ta’lim sifatiga ta’sir etuvchi omillarni;
- kredit-modul tizimida talabalarning bilimi, ko‘nikmasi, malakasi va kompetensiyalarini nazorat qilish va baholashning o‘ziga xos xususiyatlari, didaktik funksiyalarini;
- baholash turlari, tamoyillari va mezonlarini;
- milliy davlat boshqaruvi tizimini;
- Mustaqil O‘zbekistonda hokimiyatlar bo‘linishi prinsipini;
- O‘zbekistonda parlament tizimi va undagi islohotlarni;
- huquq-tartibot organlari va sud tizimidagi o‘zgarishlarni;
- O‘zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlar va ularning siyosiy, ijtimoiy hamda iqtisodiy jarayonlardagi ishtirokini;
- siyosiy partiyalar faoliyatidagi xususiyatlarni;
- ijtimoiy-sherikchilikni;
- o‘z-o‘zini boshqaruv organlarining faoliyati va ularning jamiyatni demokratlashtirishdagi o‘rnini;
- tashqi siyosat faoliyati konsepsiyasini;
- O‘zbekistonning tinchliksevar tashqi siyosati va uning jahon hamjamiyati tomonidan tan olinishini;
- O‘zbekistonning xalqaro tashkilotlar va xorijiy mamlakatlar bilan iqtisodiy-siyosiy aloqalarining yo‘lga qo‘yilishini;
- O‘zbekiston Respublikasining BMTga a‘zo bo‘lishi va jahon hamjamiyatidagi o‘ziga xos o‘rnini;
- inson kamoloti indeksi, Huquq ustuvorligi indeksi, Jahon mamlakatlari demokratiyasi indeksilarini;
- O‘zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta’minlash borasida olib borgan siyosatini;
- O‘zbekistonning Markaziy Osiyo, Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligi davlatlari bilan yangi strategik sherikchilik shartnomalarining imzolanishini;
- O‘zbekiston Respublikasining faol tashqi siyosatining yangi bosqichini;
- O‘zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta’minlash borasida olib borgan siyosatini;
- O‘zbekiston Respublikasi uchun ustuvor bo‘lgan xalqaro reyting va indekslar bo‘yicha samaradorlikning eng muhim ko‘satkichlarini oshirish borasida olib borilayotgan chora-tadbirlarni **bilishi** kerak.

Tinglovchi:

- “O‘zbekiston-2030” strategiyasining mazmun-mohiyati va ahamiyatini yoritib berish;
- O‘zbekistonning xalqaro maydondagi siyosiy va iqtisodiy aloqalarini tahlil etish va baholash;

- yangi O‘zbekistonning ma’naviy va madaniy tiklanish dasturlari asoslarini o‘zlashtirish;
- O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Oliy ta’lim tizimiga tegishli qarorlari asosida ta’lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etish;
- xorijiy tajribalar asosida malaka talablari, o‘quv rejalari va fan dasturlarini takomillashtirish;
- korrupsiyaga qarshi kurashish ichki tizimining huquqiy asoslarini shakllantirishda xalqaro tajribaning ahamiyatini yoritib berish;
- multimedia va infografika asosida interaktiv didaktik materiallar yaratish va bulut xizmatlarida saqlash;
- masofiviy ta’lim platformalari uchun video kontent yaratish;
- Internetda mualliflik huquqlarini himoya qilish usullaridan foydalanish;
- raqamli ta’lim resurslari sifatini baholash;
- pedagogik jarayonda sun’iy intellektning rolini tahlil qilish va ahamiyatini ochib berish;
- ta’lim sohasida sun’iy intellektidan foydalanishning afzalliklari va kamchiliklarini aniqlash;
- OTMlarni reyting bo‘yicha ranjirlash;
- jahon universitetlari reytingini tahlil etish va baholash;
- universitetlarni mustaqil baholash yondashuvlarini aniqlashtirish;
- tadbirkorlik universitetiga o‘tish uchun zarur bo‘ladigan o‘zgarishlarni aniqlash;
- Universitet 1.0 dan Universitet 3.0 modeliga o‘tish borasidagi muammolarni aniqlash;
- zamonaviy tadbirkorlik universiteti modeli tamoyillarini o‘zlashtirish;
- pedagoglarning kreativ potentsiali tushunchasi va mohiyatini ochib berish;
- pedagoglar kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning innovatsion texnologiyalarini qo‘llash;
- o‘qituvchi faoliyatida pedagogik texnikaning ahamiyatini yoritib berish;
- tinglovchilar diqqatini o‘ziga tortish usullaridan foydalanish;
- kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirish yo‘llarini tahlil etish;
- kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonida uchraydigan to‘siqlar, qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish;
- talabalarning o‘quv auditoriyadagi faoliyatini baholash;
- talabalarning kurs ishi, bitiruv malakaviy ishi, o‘quv-malakaviy amaliyot (mehnat faoliyati)ni nazorat qilish;
- baholashning miqdor va sifat tahlilini amalga oshirish;
- O‘zbekistonda ko‘ppartiyaviylik tizimining shakllanishi va uning ahamiyatini yoritib berish;
- o‘z-o‘zini boshqaruv organlarining faoliyati va ularning jamiyatni demokratlashtirishdagi o‘rnini ochib berish;
- siyosiy partiyalar faoliyatidagi xususiyatlarni baholash;
- O‘zbekistonning MDHdagi o‘rni va mavqeining oshib borishini tahlil etish;
- tashqi siyosiy faoliyat konsepsiyasini o‘zlashtirish;

• “Milliy tiklanishdan-milliy yuksalish sari” g’oyasining mazmun mohiyatini ochib berish *ko‘nikmalariga* ega bo‘lishi lozim.

Tinglovchi:

- O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasidagi asosiy o‘zgarishlarni tahlil qilish va ularning zarurligini muhokama etish;
- O‘zbekiston Respublikasida ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasining mazmun-mohiyati va ahamiyatini ochib berish;
- mamlakatimizning raqamli va harbiy-tibbiy infratuzilmasini takomillashtirishga oid chora tadbirlar bilan ishlash;
- davlat hokimiyatining tashkil etilishining konstitutsiyaviy asoslarini o‘zlashtirish;
- Oliy ta’lim, fan va innovatsiya vazirligining ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etishga oid buyruqlari, Davlat ta’lim standartlari, ta’lim yo‘nalishlarining va magistratura mutaxassisliklarining malaka talablari, o‘quv rejalar va fan dasturlarini takomillashtirish;
- o‘quv yuklamalarni rejalashtirish va ularning bajarilishini nazorat qilish;
- meyoriy uslubiy hujjatlarni ishlab chiqish amaliyotini takomillashtirish mexanizmlarini tahlil etish;
- korrupsiyaviy xavf-xatarlarni aniqlash, ularni majburiy baholash, korrupsiya xavfi yuqori hisoblangan lavozimlar ro‘yhatini shakllantirish, xavflar darajasini pasaytirish chora tadbirlarini amalga oshirish tartibidan samarali foydalanish;
- an’anaviy va raqamli ta’limda pedagogik dizaynning xususiyatlarini ochib berish;
- onlayn mashg‘ulotlarni tashkil etishda raqamli texnologiyalardan foydalanish;
- mediasavodxonlik va xavfsizlik asoslarini o‘zlashtirish;
- pedagogik faoliyatda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish;
- raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish;
- meta texnologiyalarni ta’limga samarali integratsiya qilish yo‘llaridan foydalanish;
- ta’limdagi sun’iy intellektning xususiyatlarini muhokama qilish;
- xalqaro reyting turlari va ularning indikatorlarining ahamiyatini ochib berish;
- OTM reytingiga ta’sir etuvchi omillarni tahlil etish;
- universitetlarning zamonaviy modellarini o‘rganish;
- OTM bitiruvchilari va xodimlari tomonidan texnologiyalar transferiga litsenziyalar oluvchi startaplarni shakllantirish va yaratish;
- professor-o‘qituvchilarning tadqiqotchi sifatidagi nashr faolligini rivojlantirish istiqbollari tahlil etish;
- innovatsion ta’lim muhiti sharoitida pedagogning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish;
- pedagog kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish hususiyatlarini tahlil etish va baholash;
- ijtimoiy va kasbiy tajribaga asoslangan intellektual mashqlarni ishlab chiqish;

- o‘quv jarayoni ishtirokchilarini bir-birlari bilan tanishtirish, samimiy do‘stona munosabat va ijodiy muhitni yuzaga keltirish, tinglovchilarning ijodiy imkoniyati va shaxsiy sifatlarini ochish, tinglovchilarning hamkorlikda ishlashlari uchun qulay sharoitni vujudga keltirish;
- tinglovchilarning kasbiy kompetensiyalarini o‘rganish, tanishish;
- kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonida pedagogik deontologiyaning roli, ahamiyatini ochib berish;
- ta‘lim sifatiga ta‘sir etuvchi omillar (moddiy-texnik baza, professor-o‘qituvchilarning salohiyati va o‘quv-metodik ta‘minot)ni tahlil etish va baholash;
- talabalarning o‘quv auditoriyadan tashqari faoliyatini baholash;
- talabalarning o‘quv auditoriyadan tashqari faoliyatini baholashda o‘quv topshiriqlari (reproduktiv, produktiv, qisman-izlanishli, kreativ (ijodiy) murakkablik)ni ishlab chiqish metodikasidan samarali foydalanish;
- O‘zbekistonda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi mazmun mohiyatini yoritib berish;
- inson haq-huquqlarini ta‘minlash va himoya qilish;
- O‘zbekiston tashqi siyosatida Rossiya, AQSH, Xitoy mamlakatlarining o‘rnini ochib berish;
- O‘zbekistonning Yevropa Ittifoqi mamlakatlari bilan istiqbolli hamkorliklarini baholash;
- O‘zbekiston sud huquq tizimida amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarni izohlash;
- Markaziy Osiyoda xavfsizlik masalalari, terrorizm, giyohvandlik va odam savdosiga qarshi kurashda O‘zbekiston Respublikasining faolligi ahamiyatini ochib berish **malakalariga** ega bo‘lishi zarur.

Tinglovchi:

- 2030-yilgacha O‘zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o‘tish va ekologik barqarorlikga erishish strategiyasi mohiyati bilan tanishish;
- “Yashil” va inklyuziv iqtisodiy o‘sish tamoyillariga asoslangan yuqori iqtisodiy o‘sish dasturlarini amaliyotga tatbiq etish;
- yoshlar ma‘naviyatini oshirish bo‘yicha davlat dasturlari yuzasidan muhokama tashkil etish va ulardan samarali foydalanish;
- O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiya vazirligining buyruqlari asosida ta‘lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etish;
- Davlat ta‘lim standartlari, malaka talablari, o‘quv rejalar va fan dasturlar asosida fanning ishchi dasturini ishlab chiqish amal qilish va ularni ijrosini ta‘minlash;
- oliy ta‘lim tizimida manfaatlar to‘qnashuviga yo‘l qo‘yilganlik holatlarini aniqlash, manfaatlar to‘qnashuvi yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan sohalarni oldini olish va bartaraf etish uchun chora-tadbirlar ishlab chiqish, fuqarolarni ishga qabul qilish jarayonlarini nazoratga olinishini ta‘minlash (nomzodlarni tekshirish tartibi), ushbu sohada qo‘llanishi lozim bo‘lgan xorij tajribasidan foydalanish;
- raqamli ta‘lim resurslari va dasturiy mahsulotlarini o‘quv jarayoniga faol tatbiq etilishini tashkil etish;

- raqamli ta'lim resursini pedagogik loyihalash texnologiyasi asoslarini o'zlashtirish;
- raqamli ta'lim muhitida pedagogik dizaynga oid innovatsiyalarni amaliyotga tatbiq etish;
- meta texnologiyalarni tahlil qilish va ularning ta'limdagi ta'sirini ochib berish;
- sun'iy intellektning asosiy xususiyatlarini asoslab berish;
- universitetlarning xalqaro va milliy reytingini baholash;
- OTMlarda talim, ilmiy va innovatsion faoliyatni rivojlantirish, ilmiy tadqiqot natijalarni tijoratlashtirish yo'llarini tahlil etish va amaliyotga tatbiq etish;
- «Amaliyotchi professorlar» (PoP, Professor of Practice) modelini qo'llash;
- professor-o'qituvchilarning tadqiqotchi sifatidagi nashr faolligini rivojlantirish istiqbollarini yoritib berish;
- pedagogning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslarini amaliyotga tatbiq etish;
- pedagogning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik trayektoriyalarini ishlab chiqish;
- kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonida uchraydigan to'siqlarning xilma-xilligi va o'ziga xos xususiyatlari, sabablarini amaliy tomonlarini yoritish, ularni yechish bosqichlarini guruh bilan birgalikda aniqlash;
- talabalar kasbiy tayyorgarlik sifatini kompleks baholash;
- talabalar kasbiy tayyorgarlik sifatini kompleks baholashning elektron monitoring tizimini yuritish;
- talabalarning ta'limiy (o'quv predmetlari), tarbiyaviy (ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar) va rivojlantiruvchi (ilmiy-tadqiqot ishi, start-up loyihalar) maqsadlarini baholash;
- o'z-o'zini boshqaruv organi-mahalla boshqaruv tizimining takomillashuvini tahlil etish;
- siyosiy partiyalar faoliyatidagi xususiyatlarni ochib berish;
- O'zbekiston Respublikasi uchun ustuvor bo'lgan xalqaro reyting va indekslar bo'yicha samaradorlikning eng muhim ko'satkichlarini oshirish borasida olib borilayotgan chora-tadbirlarni ishlab chiqish;
- O'zbekistonning jahon hamjamiyati, xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini hamda nufuzini ortib borishini yoritib berish;
- O'zbekiston Respublikasining BMTga a'zo bo'lishi va jahon hamjamiyatidagi o'ziga xos o'rnini tahlil etish va baholash **kompetensiyalariga** ega bo'lishi lozim.

Modulni tashkil etish va o'tkazish bo'yicha tavsiyalar

Modulni o'qitish ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar shaklida olib boriladi.

- Modulni o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy metodlari, pedagogik texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari qo'llanilishi nazarda tutilgan:

- ma'ruza darslarida zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida prezentatsion va elektron-didaktik texnologiyalardan;

-o‘tkaziladigan amaliy mashg‘ulotlarda texnik vositalardan, ekspress-so‘rovlar, test so‘rovlari, aqliy hujum, guruhli fikrlash, kichik guruhlar bilan ishlash, kollokvium o‘tkazish, va boshqa interaktiv ta’lim usullarini qo‘llash nazarda tutiladi.

Modulning o‘quv rejadagi boshqa modullar bilan bog‘liqligi va uzviyligi

“O‘zbekiston va jahon hamjamiyati, xalqaro reyting va indekslardagi o‘rni hamda nufuzini ortib borishi” moduli mazmuni o‘quv rejadagi “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi va jamiyatning ma’naviy asoslari”, “Oliy ta’limning normativ huquqiy asoslari hamda tizimda korrupsiya va manfaatlar to‘qnashuvining oldini olish”, “Pedagogik faoliyatda raqamli kompetensiyalar”, “Ilmiy va innovatsion faoliyatni rivojlantirish”, “Pedagogning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish”, “Ta’lim sifatini ta’minlashda baholash metodikalari”, “O‘zbekistonda demokratik, fuqarolik jamiyati asoslarining shakllanishi, amalga oshirilgan siyosiy islohotlar” mutaxassislik o‘quv modullari bilan uzviy bog‘langan holda pedagoglarning ta’lim jarayonida kasbiy pedagogik tayyorgarlik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Modulning oliy ta’limdagi o‘rni

Modulni o‘zlashtirish orqali tinglovchilar falsafiy fanlarni, jumladan mantiqni o‘qitish jarayonini tashkil etishning zamonaviy metodlarini va bu boradagi ilg‘or tajribalarni o‘rganadilar, hozirgi zamon falsafasining nazariy masalalarining nazariy va amaliy jihatlarini uzviy bog‘lash, ularni amalda qo‘llash va baholashga doir kasbiy kompetentlikka ega bo‘ladilar.

MODUL BO'YICHA SOATLAR TAQSIMOTI

№	Modul mavzulari	Auditoriyao'quv yuklamasi		
		Jami	jumladan	
			Nazariy	Amaliy mashg'ulot
1.	O'zbekistonning tinchliksevar tashqi siyosati va uning jahon hamjamiyati tomonidan tan olinishi. Tashqi siyosat faoliyati konsepsiyasi. O'zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta'minlash borasida olib borayotgan siyosati.	4	2	4
2.	O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning o'zaro manfaatli va yaqin qo'shnichilik tamoyillariga asoslangan ochiq va shaffof tashqi siyosati. Markaziy Osiyoda xavfsizlik masalalari. O'zbekistonning ShHT bilan aloqalarining kengayishi.	4	2	2
3.	O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev tomonidan olib borilayotgan faol tashqi siyosatning jahon hamjamiyati tomonidan e'tirof etilishi. "O'zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash hamda davlat organlari va tashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy etish" borasidagi davlat siyosati.	2	2	2
4.	O'zbekiston Respublikasi uchun ustuvor bo'lgan xalqaro reyting. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining (IHTT) mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash tizimi. Inson kamoloti indeksi.	2	2	2
Jami		18	8	10

NAZARIY MASHG'ULOTLAR MAZMUNI

1-mavzu: O'zbekistonning tinchliksevar tashqi siyosati va uning jahon hamjamiyati tomonidan tan olinishi. Tashqi siyosat faoliyati konsepsiyasi.

(2 soat)

Reja:

1. O'zbekiston Respublikasi tashqi siyosatining asosiy ustuvor tamoyillari.
2. O'zbekiston Respublikasining BMTga a'zo bo'lishi hamda jahon hamjamiyatidagi o'rnini hamda nufuzining ortib borishi.

2-mavzu: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning o‘zaro manfaatli va yaqin qo‘shnichilik tamoyillariga asoslangan ochiq va shaffof tashqi siyosati. Markaziy Osiyoda xavfsizlik masalalari. (2 soat)

Reja:

1. O‘zbekistonning MDHdagi o‘rni va Markaziy Osiyo davlatlari bilan o‘zaro hamkorlik aloqalari.
2. O‘zbekistonning ShHT va TDT bilan aloqalari.

3-mavzu: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev tomonidan olib borilayotgan faol tashqi siyosatning jahon hamjamiyati tomonidan e‘tirof etilishi. (2 soat)

Reja:

1. O‘zbekistonning Yevropa Ittifoqi mamlakatlari bilan istiqbolli hamkorligi.
2. O‘zbekiston faol tashqi siyosatining yangi bosqichi.

4-mavzu: O‘zbekiston Respublikasi uchun ustuvor bo‘lgan xalqaro reyting. (2 soat)

Reja:

1. O‘zbekiston Respublikasi uchun ustuvor bo‘lgan xalqaro reyting va indekslar bo‘yicha samaradorlikning eng muhim ko‘rsatkichlarini oshirish borasida olib borilayotgan chora-tadbirlar.
2. “Biznes yuritish” indeksi, Boshqaruv sifati indikatorlari, Elektron hukumatni rivojlantirish reytingi, “Korrupsiyani qabul qilish” indeksi, “Logistika samaradorligi” indeksi, Jahon bankining Statistik salohiyat indeksi, Iqtisodiy erkinlik indeksi.

AMALIY MASHG‘ULOTLAR MAZMUNI

1-amaliy mashg‘ulot: O‘zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta‘minlash borasida olib borayotgan siyosati. (4 soat)

O‘zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta‘minlash borasida olib borayotgan siyosati. Markaziy Osiyoda xavfsizlik masalalari, terrorizm, giyohvandlik va odam savdosiga qarshi kurashda O‘zbekiston Respublikasining faolligi.

2-amaliy mashg‘ulot: O‘zbekistonning ShHT bilan aloqalarining kengayishi. (2 soat)

Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligiga a‘zo davlatlar bilan yangi strategik sherikchiligi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev tomonidan olib borilayotgan faol tashqi siyosatning jahon hamjamiyati tomonidan e‘tirof etilishi. Mamlakatimiz xavfsizligi va mudofaa salohiyatini kuchaytirish, ochiq, pragmatik va faol tashqi siyosat olib borish.

3-amaliy mashg'ulot: "O'zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash hamda davlat organlari va tashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy etish" borasidagi davlat siyosati. (2 soat)

"O'zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash hamda davlat organlari va tashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy etish" borasidagi davlat siyosati, huquqiy-normativ hujjatlarning qabul qilinishi, mazkur yo'nalishdagi ishlarning samaradorligiga to'liq bo'layotgan muammolarni bartaraf etish yuzasidan olib borilayotgan chora-tadbirlar.

4-amaliy mashg'ulot: Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining (IHTT) mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash tizimi. Inson kamoloti indeksi. (2 soat)

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining (IHTT) mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash tizimi. Inson kamoloti indeksi, Huquq ustuvorligi indeksi, Jahon mamlakatlari demokratiyasi indeksi. Matbuot erkinligi indeksi va boshqalar.

O'QITISH SHAKLLARI

Mazkur modul bo'yicha quyidagi o'qitish shakllaridan foydalaniladi:

- ma'ruzalar, amaliy mashg'ulotlar (ma'lumotlar va texnologiyalarni anglab olish, aqliy qiziqishni rivojlantirish, nazariy bilimlarni mustahkamlash);
- davra suhbatlari (ko'rilayotgan loyiha yechimlari bo'yicha taklif berish qobiliyatini oshirish, eshitish, idrok qilish va mantiqiy xulosalar chiqarish);
- bahs va munozaralar (loyihalar yechimi bo'yicha dalillar va asosli argumentlarni taqdim qilish, eshitish va muammolar yechimini topish qobiliyatini rivojlantirish).

II. MODULNI O‘QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTERFAOL

TA’LIM METODLARI

“Aqliy hujum” metodi - biror muammo bo‘yicha ta’lim oluvchilar tomonidan bildirilgan erkin fikr va mulohazalarni to‘plab, ular orqali ma’lum bir yechimga kelinadigan metoddir. “Aqliy hujum” metodining yozma va og‘zaki shakllari mavjud. Og‘zaki shaklida ta’lim beruvchi tomonidan berilgan savolga ta’lim oluvchilarning har biri o‘z fikrini og‘zaki bildiradi. Ta’lim oluvchilar o‘z javoblarini aniq va qisqa tarzda bayon etadilar. Yozma shaklida esa berilgan savolga ta’lim oluvchilar o‘z javoblarini qog‘oz kartochkalarga qisqa va barchaga ko‘rinarli tarzda yozadilar. Javoblar doskaga (magnitlar yordamida) yoki «pinbord» doskasiga (ignalar yordamida) mahkamlanadi. “Aqliy hujum” metodining yozma shaklida javoblarni ma’lum belgilar bo‘yicha guruhlab chiqish imkoniyati mavjuddir. Ushbu metod to‘g‘ri va ijobiy qo‘llanilganda shaxsni erkin, ijodiy va nostandart fikrlashga o‘rgatadi.

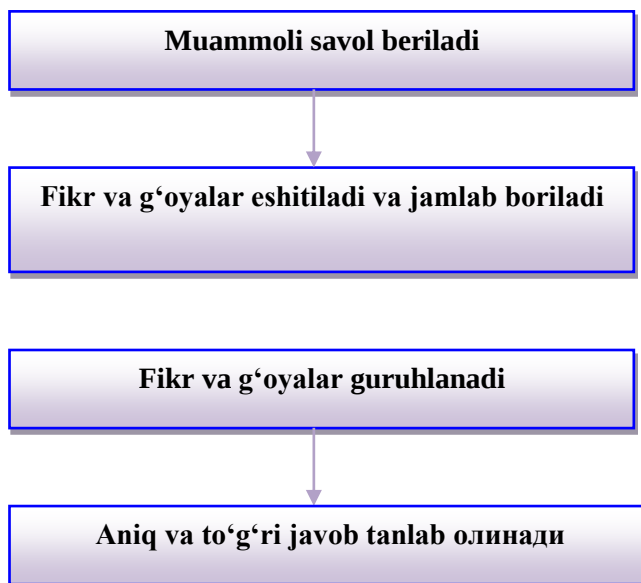
“Aqliy hujum” metodidan foydalanilganda ta’lim oluvchilarning barchasini jalb etish imkoniyati bo‘ladi, shu jumladan ta’lim oluvchilarda muloqot qilish va munozara olib borish madaniyati shakllanadi. Ta’lim oluvchilar o‘z fikrini faqat og‘zaki emas, balki yozma ravishda bayon etish mahorati, mantiqiy va tizimli fikr yuritish ko‘nikmasi rivojlanadi. Bildirilgan fikrlar baholanmasligi ta’lim oluvchilarda turli g‘oyalar shakllanishiga olib keladi. Bu metod ta’lim oluvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish uchun xizmat qiladi.

“Aqliy hujum” metodi ta’lim beruvchi tomonidan qo‘yilgan maqsadga qarab amalga oshiriladi:

1. Ta’lim oluvchilarning boshlang‘ich bilimlarini aniqlash maqsad qilib qo‘yilganda, bu metod darsning mavzuga kirish qismida amalga oshiriladi.
2. Mavzuni takrorlash yoki bir mavzuni keyingi mavzu bilan bog‘lash maqsad qilib qo‘yilganda -yangi mavzuga o‘tish qismida amalga oshiriladi.
3. O‘tilgan mavzuni mustahkamlash maqsad qilib qo‘yilganda-mavzudan so‘ng, darsning mustahkamlash qismida amalga oshiriladi.

“Aqliy hujum” metodini qo‘llashdagi asosiy qoidalar:

1. Bildirilgan fikr-g‘oyalar muhokama qilinmaydi va baholanmaydi.
2. Bildirilgan har qanday fikr-g‘oyalar, ular hatto to‘g‘ri bo‘lmasa ham inobatga olinadi.
3. Har bir ta’lim oluvchi qatnashishi shart.

“Aqliy hujum” metodining tuzilmasi

“Aqliy hujum” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Ta’lim oluvchilarga savol tashlanadi va ularga shu savol bo’yicha o‘z javoblarini (fikr, g‘oya va mulohaza) bildirishlarini so‘raladi;
2. Ta’lim oluvchilar savol bo’yicha o‘z fikr-mulohazalarini bildirishadi;
3. Ta’lim oluvchilarning fikr-g‘oyalari (magnitafonga, videotasmaga, rangli qog‘ozlarga yoki doskaga) to‘planadi;
4. Fikr-g‘oyalar ma’lum belgilar bo’yicha guruhlanadi;
5. Yuqorida qo‘yilgan savolga aniq va to‘g‘ri javob tanlab olinadi.

“Aqliy hujum” metodining afzalliklari:

- natijalar baholanmasligi ta’lim oluvchilarda turli fikr-g‘oyalarning shakllanishiga olib keladi;
- ta’lim oluvchilarning barchasi ishtirok etadi;
- fikr-g‘oyalar vizuallashtirilib boriladi;
- ta’lim oluvchilarning boshlang‘ich bilimlarini tekshirib ko‘rish imkoniyati mavjud;
- ta’lim oluvchilarda mavzuga qiziqish uyg‘otadi.

“Aqliy hujum” metodining kamchiliklari:

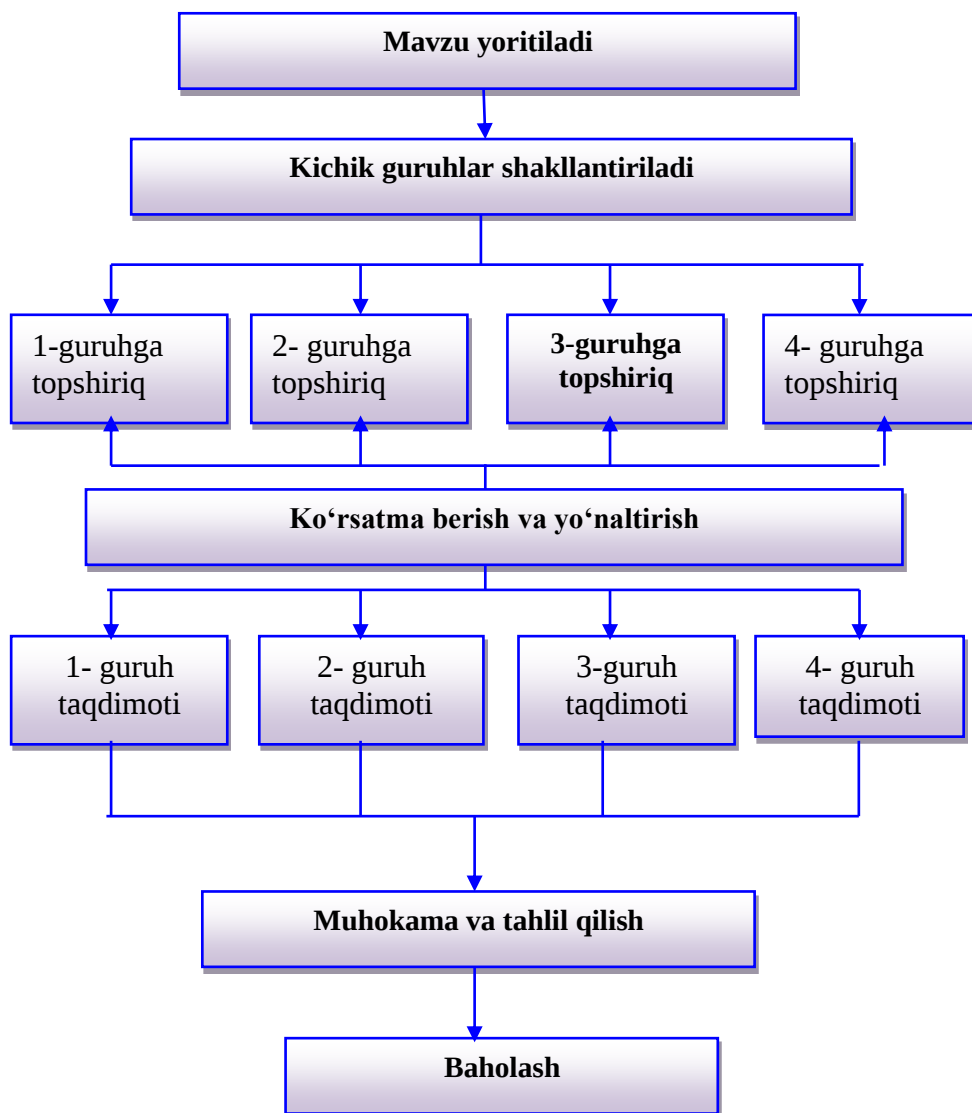
- ta’lim beruvchi tomonidan savolni to‘g‘ri qo‘ya olmaslik;
- ta’lim beruvchidan yuqori darajada eshitish qobiliyatining talab etilishi.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodi - ta’lim oluvchilarni faollashtirish maqsadida ularni kichik guruhlariga ajratgan holda o‘quv materialini o‘rganish yoki berilgan topshiriqni bajarishga qaratilgan darsdagi ijodiy ish.

Ushbu metod qo‘llanilganda ta’lim oluvchi kichik guruhlarda ishlab, darsda faol

ishtirok etish huquqiga, boshlovchi rolda bo‘lishga, bir-biridan o‘rganishga va turli nuqtai- nazarlarni qadrlash imkoniga ega bo‘ladi.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodi qo‘llanilganda ta’lim beruvchi boshqa interfaol metodlarga qaraganda vaqtni tejash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Chunki ta’lim beruvchi bir vaqtning o‘zida barcha ta’lim oluvchilarni mavzuga jalb eta oladi va baholay oladi. Quyida “Kichik guruhlarda ishlash” metodining tuzilmasi keltirilgan.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodining tuzilmasi

“Kichik guruhlarda ishlash” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Faoliyat yo‘nalishi aniqlanadi. Mavzu bo‘yicha bir-biriga bog‘liq bo‘lgan masalalar belgilanadi.
2. Kichik guruhlar belgilanadi. Ta’lim oluvchilar guruhlariga 3-6 kishidan bo‘linishlari mumkin.
3. Kichik guruhlar topshiriqni bajarishga kirishadilar.
4. Ta’lim beruvchi tomonidan aniq ko‘rsatmalar beriladi va yo‘naltirib turiladi.
5. Kichik guruhlar taqdimot qiladilar.
6. Bajarilgan topshiriqlar muhokama va tahlil qilinadi.

7. Kichik guruhlar baholanadi.

«Kichik guruhlarda ishlash» metodining afzalligi:

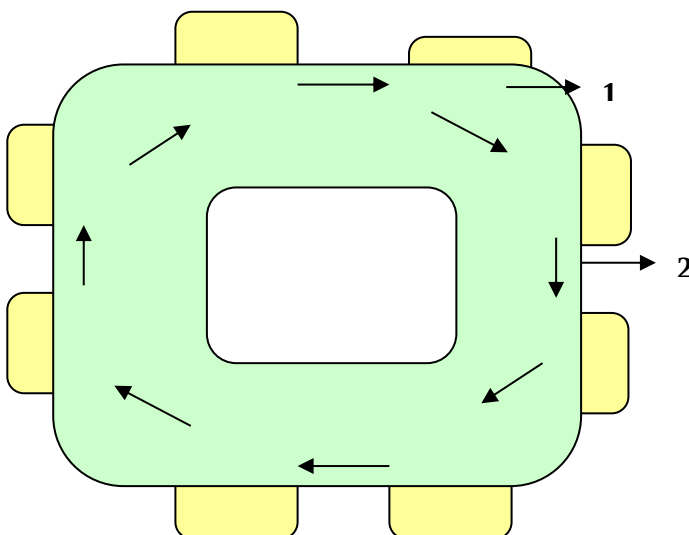
- o‘qitish mazmunini yaxshi o‘zlashtirishga olib keladi;
- muloqotga kirishish ko‘nikmasining takomillashishiga olib keladi;
- vaqtni tejash imkoniyati mavjud;
- barcha ta’lim oluvchilar jalb etiladi;
- o‘z-o‘zini va guruhlararo baholash imkoniyati mavjud bo‘ladi.

«Kichik guruhlarda ishlash» metodining kamchiliklari:

- ba’zi kichik guruhlarda kuchsiz ta’lim oluvchilar bo‘lganligi sababli kuchli ta’lim oluvchilarning ham past baho olish ehtimoli bor;
- barcha ta’lim oluvchilarni nazorat qilish imkoniyati past bo‘ladi;
- guruhlararo o‘zaro salbiy raqobatlar paydo bo‘lib qolishi mumkin;
- guruh ichida o‘zaro nizo paydo bo‘lishi mumkin.

“Davra suhbat” metodi – aylana stol atrofida berilgan muammo yoki savollar yuzasidan ta’lim oluvchilar tomonidan o‘z fikr-mulohazalarini bildirish orqali olib boriladigan o‘qitish metodidir.

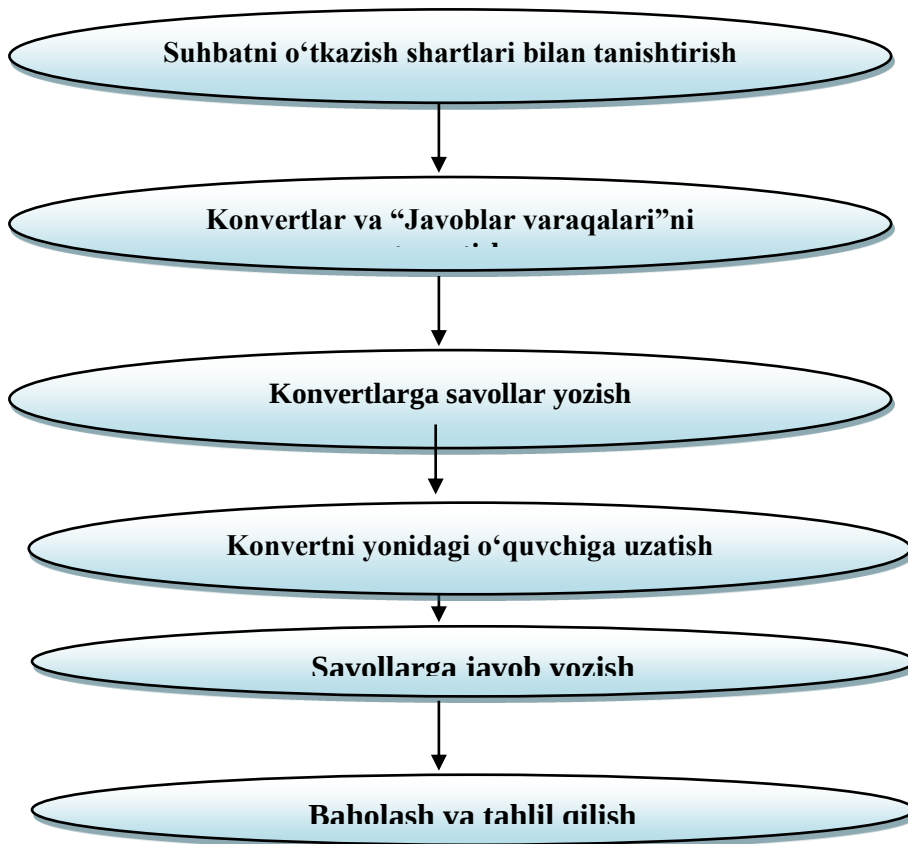
“Davra suhbat” metodi qo‘llanilganda stol-stullarni doira shaklida joylashtirish kerak. Bu har bir ta’lim oluvchining bir-biri bilan “ko‘z aloqasi”ni o‘rnatib turishiga yordam beradi. Davra suhbatining og‘zaki va yozma shakllari mavjuddir. Og‘zaki davra suhbatida ta’lim beruvchi mavzuni boshlab beradi va ta’lim oluvchilardan ushbu savol bo‘yicha o‘z fikr-mulohazalarini bildirishlarini so‘raydi va aylana bo‘ylab har bir ta’lim oluvchi o‘z fikr-mulohazalarini og‘zaki bayon etadilar. So‘zlayotgan ta’lim oluvchini barcha diqqat bilan tinglaydi, agar muhokama qilish lozim bo‘lsa, barcha fikr-mulohazalar tinglanib bo‘lingandan so‘ng muhokama qilinadi. Bu esa ta’lim oluvchilarning mustaqil fikrlashiga va nutq madaniyatining rivojlanishiga yordam beradi.

Belgilar: 1-ta’lim
oluvchilar
2-aylana stol

Davra stolining tuzilmasi

Yozma davra suhbatida ham stol-stullar aylana shaklida joylashtirilib, har bir ta'lim oluvchiga konvert qog'oz beriladi. Har bir ta'lim oluvchi konvert ustiga ma'lum bir mavzu bo'yicha o'z savolini beradi va "Javob varaqasi"ning biriga o'z javobini yozib, konvert ichiga solib qo'yadi. Shundan so'ng konvertni soat yo'nalishi bo'yicha yonidagi ta'lim oluvchiga uzatadi. Konvertni olgan ta'lim oluvchi o'z javobini "Javoblar varaqasi"ning biriga yozib, konvert ichiga solib qo'yadi va yonidagi ta'lim oluvchiga uzatadi. Barcha konvertlar aylana bo'ylab harakatlanadi. Yakuniy qismda barcha konvertlar yig'ib olinib, tahlil qilinadi. Quyida "Davra suhbat" metodining tuzilmasi keltirilgan

"Davra suhbat" metodining tuzilmasi

"Davra suhbat" metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Mashg'ulot mavzusi e'lon qilinadi.
2. Ta'lim beruvchi ta'lim oluvchilarni mashg'ulotni o'tkazish tartibi bilan tanishtiradi.
3. Har bir ta'lim oluvchiga bittadan konvert va javoblar yozish uchun guruhda necha ta'lim oluvchi bo'lsa, shunchadan "Javoblar varaqalari"ni tarqatilib, har bir javobni yozish uchun ajratilgan vaqt belgilab qo'yiladi. Ta'lim oluvchi konvertga va "Javoblar varaqalari"ga o'z ismi-sharifini yozadi.

4. Ta'lim oluvchi konvert ustiga mavzu bo'yicha o'z savolini yozadi va "Javoblar varaqasi"ga o'z javobini yozib, konvert ichiga solib qo'yadi.

5. Konvertga savol yozgan ta'lim oluvchi konvertni soat yo'nalishi bo'yicha yonidagi ta'lim oluvchiga uzatadi.

6. Konvertni olgan ta'lim oluvchi konvert ustidagi savolga "Javoblar varaqalari"dan biriga javob yozadi va konvert ichiga solib qo'yadi hamda yonidagi ta'lim oluvchiga uzatadi.

7. Konvert davra stoli bo'ylab aylanib, yana savol yozgan ta'lim oluvchining o'ziga qaytib keladi. Savol yozgan ta'lim oluvchi konvertdagi "Javoblar varaqalari"ni baholaydi.

8. Barcha konvertlar yig'ib olinadi va tahlil qilinadi.

Ushbu metod orqali ta'lim oluvchilar berilgan mavzu bo'yicha o'zlarining bilimlarini qisqa va aniq ifoda eta oladilar. Bundan tashqari ushbu metod orqali ta'lim oluvchilarni muayyan mavzu bo'yicha baholash imkoniyati yaratiladi. Bunda ta'lim oluvchilar o'zlari bergan savollariga guruhdagi boshqa ta'lim oluvchilar bergan javoblarini baholashlari va ta'lim beruvchi ham ta'lim oluvchilarni ob'ektiv baholashi mumkin.

"Davra suhbat" metodining afzalliklari:

- o'tilgan materialining yaxshi esda qolishiga yordam beradi;
- barcha ta'lim oluvchilar ishtirok etadilar;
- har bir ta'lim oluvchi o'zining baholanishi mas'uliyatini his etadi;
- o'z fikrini erkin ifoda etish uchun imkoniyat yaratiladi.

"Davra suhbat" metodining kamchiliklari:

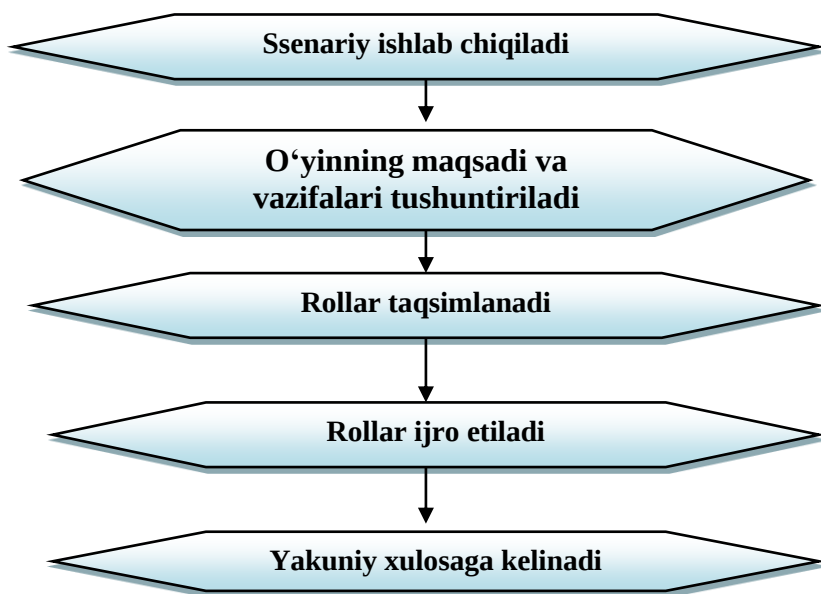
- ko'p vaqt talab etiladi;
- ta'lim beruvchining o'zi ham rivojlangan fikrlash qobiliyatiga ega bo'lishi talab etiladi;
- ta'lim oluvchilarning bilim darajasiga mos va qiziqarli bo'lgan mavzu tanlash talab etiladi.

"Rolli o'yin" metodi-ta'lim oluvchilar tomonidan hayotiy vaziyatning har xil shart-sharoitlarini sahnalashtirish orqali ko'rsatib beruvchi metoddir.

Rolli o'yinlarning ishbop o'yinlardan farqli tomoni baholashning olib borilmasligidadir. Shu bilan birga "Rolli o'yin" metodida ta'lim oluvchilar ta'lim beruvchi tomonidan ishlab chiqilgan ssenariydagi rollarni ijro etish bilan kifoyalanishsa, "Ishbop o'yin" metodida rol ijro etuvchilar ma'lum vaziyatda qanday vazifalarni bajarish lozimligini mustaqil ravishda o'zlari hal etadilar.

Rolli o'yinda ham ishbop o'yin kabi muammoni yechish bo'yicha ishtirokchilarning birgalikda faol ish olib borishlari yo'lga qo'yilgan. Rolli o'yinlar ta'lim oluvchilarda shaxslararo muomala malakasini shakllantiradi.

“Rolli o‘yin” metodida ta’lim beruvchi ta’lim oluvchilar haqida oldindan ma’lumotga ega bo‘lishi lozim. Chunki rollarni o‘ynashda har bir ta’lim oluvchining individual xarakteri, xulq-atvori muhim ahamiyat kasb etadi. Tanlangan mavzular ta’lim oluvchilarning o‘zlashtirish darajasiga mos kelishi kerak. Rolli o‘yinlar o‘quv jarayonida ta’lim oluvchilarda motivatsiyani shakllantirishga yordam beradi. Quyida “Rolli o‘yin” metodining tuzilmasi keltirilgan.

“Rolli o‘yin” metodining tuzilmasi

“Rolli o‘yin” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Ta’lim beruvchi mavzu bo‘yicha o‘yinning maqsad va natijalarini belgilaydi hamda rolli o‘yin ssenariysini ishlab chiqadi.
2. O‘yinning maqsad va vazifalari tushuntiriladi.
3. O‘yinning maqsadidan kelib chiqib, rollarni taqsimlaydi.
4. Ta’lim oluvchilar o‘z rollarini ijro etadilar. Boshqa ta’lim oluvchilar ularni kuzatib turadilar.
5. O‘yin yakunida ta’lim oluvchilardan ular ijro etgan rolni yana qanday ijro etish mumkinligini izohlashga imkoniyat beriladi. Kuzatuvchi bo‘lgan ta’lim oluvchilar o‘z yakuniy mulohazalarini bildiradilar va o‘yinga xulosa qilinadi.

Ushbu metodni qo‘llash uchun ssenariy ta’lim beruvchi tomonidan ishlab chiqiladi. Ba’zi hollarda ta’lim oluvchilarni ham ssenariy ishlab chiqishga jalb etish mumkin. Bu ta’lim oluvchilarning motivatsiyasini va ijodiy izlanuvchanligini oshirishga yordam beradi. Ssenariy maxsus fan bo‘yicha o‘tilayotgan mavzuga mos ravishda, hayotda yuz beradigan ba’zi bir holatlarni yoritishi kerak. Ta’lim oluvchilar ushbu rolli o‘yin ko‘rinishidan so‘ng o‘z fikr-mulohazalarini bildirib, kerakli xulosa chiqarishlari lozim.

“Rolli o‘yin” metodining afzallik tomonlari:

- o‘quv jarayonida ta’lim oluvchilarda motivatsiya (qiziqish)ni shakllantirishga yordam beradi;

- ta'lim oluvchilarda shaxslararo muomala malakasini shakllantiradi;
- nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llay olishni o'rgatadi;
- ta'lim oluvchilarda berilgan vaziyatni tahlil qilish malakasi shakllanadi.

“Rolli o‘yin” metodining kamchilik tomonlari:

- ko‘p vaqt talab etiladi;
- ta'lim beruvchidan katta tayyorgarlikni talab etadi;
- ta'lim oluvchilarning o‘yinga tayyorgarligi turlicha bo‘lishi mumkin;
- barcha ta'lim oluvchilarga rollar taqsimlanmay qolishi mumkin.

“Muammoli vaziyat” metodining tuzilmasi

“Muammoli vaziyat” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Ta'lim beruvchi mavzu bo'yicha muammoli vaziyatni tanlaydi, maqsad va vazifalarni aniqlaydi. Ta'lim beruvchi ta'lim oluvchilarga muammoni bayon qiladi.

2. Ta'lim beruvchi ta'lim oluvchilarni topshiriqning maqsad, vazifalari va shartlari bilan tanishtiradi.

3. Ta'lim beruvchi ta'lim oluvchilarni kichik guruhlar ajratadi.

4. Kichik guruhlar berilgan muammoli vaziyatni o'rganadilar. Muammoning kelib chiqish sabablarini aniqlaydilar va har bir guruh taqdimot qiladi. Barcha taqdimotdan so'ng bir xil fikrlar jamlanadi.

5. Bu bosqichda berilgan vaqt mobaynida muammoning oqibatlari to'g'risida fikr-mulohazalarini taqdimot qiladilar. Taqdimotdan so'ng bir xil fikrlar jamlanadi.

6. Muammoni yechishning turli imkoniyatlarini muhokama qiladilar, ularni tahlil qiladilar. Muammoli vaziyatni yechish yo'llarini ishlab chiqadilar.

7. Kichik guruhlar muammoli vaziyatning yechimi bo'yicha taqdimot qiladilar va o'z variantlarini taklif etadilar.

8. Barcha taqdimotdan so'ng bir xil yechimlar jamlanadi. Guruh ta'lim beruvchi bilan birgalikda muammoli vaziyatni yechish yo'llarining eng maqbul variantlarini tanlab oladi.

“Muammoli vaziyat” metodining afzalliklari:

- ta'lim oluvchilarda mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantiradi;
- ta'lim oluvchilar muammoning sabab, oqibat va yechimlarni topishni o'rganadilar;
- ta'lim oluvchilarning bilim va qobiliyatlarini baholash uchun yaxshi imkoniyat yaratiladi;
- ta'lim oluvchilar fikr va natijalarni tahlil qilishni o'rganadilar.

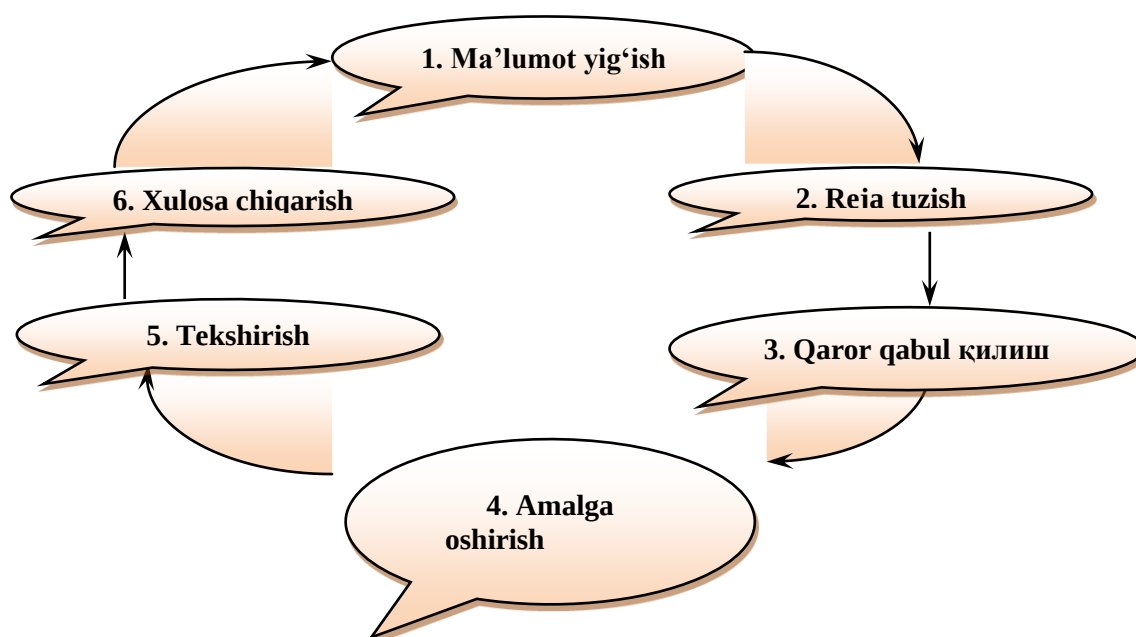
“Muammoli vaziyat” metodining kamchiliklari:

- ta'lim oluvchilarda yuqori motivatsiya talab etiladi;
- qo'yilgan muammo ta'lim oluvchilarning bilim darajasiga mos kelishi kerak;
- ko‘p vaqt talab etiladi.

“Loyiha” metodi-bu ta’lim oluvchilarning individual yoki guruhlarda belgilangan vaqt davomida, belgilangan mavzu bo’yicha axborot yig’ish, tadqiqot o’tkazish va amalga oshirish ishlarini olib borishidir. Bu metodda ta’lim oluvchilar rejalashtirish, qaror qabul qilish, amalga oshirish, tekshirish va xulosa chiqarish va natijalarni baholash jarayonlarida ishtirok etadilar. Loyiha ishlab chiqish yakka tartibda yoki guruhli bo’lishi mumkin, lekin har bir loyiha o’quv guruhining birgalikdagi faoliyatining muvofiqlashtirilgan natijasidir. Bu jarayonda ta’lim oluvchining vazifasi belgilangan vaqt ichida yangi mahsulotni ishlab chiqish yoki boshqa bir topshiriqning yechimini topishdan iborat. Ta’lim oluvchilar nuqtai-nazaridan topshiriq murakkab bo’lishi va u ta’lim oluvchilardan mavjud bilimlarini boshqa vaziyatlarda qo’llay olishni talab qiladigan topshiriq bo’lishi kerak.

Loyiha o’rganishga xizmat qilishi, nazariy bilimlarni amaliyotga tadbiq etishi, ta’lim oluvchilar tomonidan mustaqil rejalashtirish, tashkillashtirish va amalga oshirish imkoniyatini yarata oladigan bo’lishi kerak.

Quyidagi chizmada “Loyiha” metodining bosqichlari keltirilgan.

“Loyiha” metodining bosqichlari

“Loyiha” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Professor-o’qituvchi loyiha ishi bo’yicha topshiriqlarni ishlab chiqadi. Ta’lim oluvchilar mustaqil ravishda darslik, sxemalar, tarqatma materiallar asosida topshiriqqa oid ma’lumotlar yig’adilar.

2. Ta’lim oluvchilar mustaqil ravishda ish rejasini ishlab chiqadilar. Ish rejasida ta’lim oluvchilar ish bosqichlarini, ularga ajratilgan vaqt va texnologik ketma-ketligini, material, asbob-uskunalarini rejalashtirishlari lozim.

3. Kichik guruhlar ish rejalarini taqdimot qiladilar. Ta’lim oluvchilar ish rejasiga asosan topshiriqni bajarish bo’yicha qaror qabul qiladilar. Ta’lim oluvchilar professor-o’qituvchi bilan birgalikda qabul qilingan qarorlar bo’yicha erishiladigan natijalarni

muhokama qilishadi. Bunda har xil qarorlar taqqoslanib, eng maqbul variant tanlab olinadi. Professor-o'qituvchi ta'lim oluvchilar bilan birgalikda "Baholash varaqasi"ni ishlab chiqadi.

4. Ta'lim oluvchilar topshiriqni ish rejasi asosida mustaqil ravishda amalga oshiradilar. Ular individual yoki kichik guruhlarda ishlashlari mumkin.

5. Ta'lim oluvchilar ish natijalarini o'zlarini tekshiradilar. Bundan tashqari kichik guruhlar bir-birlarining ish natijalarini tekshirishga ham jalb etiladilar. Tekshiruv natijalarini "Baholash varaqasi"da qayd etiladi. Ta'lim oluvchi yoki kichik guruhlar hisobot beradilar. Ish yakuni quyidagi shakllarning birida hisobot qilinadi: og'zaki hisobot; materiallarni namoyish qilish orqali hisobot; loyiha ko'rinishidagi yozma hisobot.

6. Professor-o'qituvchi va ta'lim oluvchilar ish jarayonini va natijalarni birgalikda yakuniy suhbat davomida tahlil qilishadi. O'quv amaliyoti mashg'ulotlarida erishilgan ko'rsatkichlarni me'yoriy ko'rsatkichlar bilan taqqoslaydi. Agarda me'yoriy ko'rsatkichlarga erisha olinmagan bo'lsa, uning sabablari aniqlanadi.

Professor-o'qituvchi "Loyiha" metodini qo'llashi uchun topshiriqlarni ishlab chiqishi, loyiha ishini dars rejasiga kiritishi, topshiriqni ta'lim oluvchilarning imkoniyatlariga moslashtirib, ularni loyiha ishi bilan tanishtirishi, loyihalash jarayonini kuzatib turishi va topshiriqni mustaqil bajara olishlarini ta'minlanishi lozim.

"Loyiha" metodini amalga oshirishning uch xil shakli mavjud:

- yakka tartibdagi ish;
- kichik guruhli ish;
- jamoa ishi.

III. NAZARIY MASHG'ULOT MATERIALLARI

1-mavzu. O'zbekistonning tinchliksevar tashqi siyosati va uning jahon hamjamiyati tomonidan tan olinishi. Tashqi siyosat faoliyati konsepsiyasi. (2 soat)

Reja:

1. O'zbekiston Respublikasi tashqi siyosatining asosiy ustuvor tamoyillari.
2. O'zbekiston Respublikasining BMTga a'zo bo'lishi hamda jahon hamjamiyatidagi o'rni hamda nufuzining ortib borishi.

1. O'zbekiston Respublikasi tashqi siyosatining asosiy ustuvor tamoyillari.

XX asrning oxirgi o'n yilligi insoniyat tarixiga buyuk o'zgarishlar davri bo'lib kirdi, chunki yer yuzida vaziyat, kuchlar nisbati keskin o'zgarib, bir-biriga qarama-qarshi bo'lgan SSSR va AQSh yetakchilik qilgan ikki ijtimoiy-siyosiy tuzum, ikki harbiy-siyosiy blok barham topdi. Sotsialistik tuzum yemirilishi bilvosita butun mamlakatlar taqdiriga ta'sir etdi. Dunyo yangilanishi jarayonida har bir davlat o'z taraqqiyot ko'lamini bilan jahon hamjamiyatidan munosib o'rin olish uchun harakat boshladi. Shular qatori O'zbekiston ham jahon hamjamiyatidan munosib o'rin olish maqsadida o'zining ijtimoiy-siyosiy yangilanish dasturini ishlab chiqdi. O'zbekistonning o'z taraqqiyot istiqbollari uchun qulay jo'g'rofiy-siyosiy imkoniyatlarga ega ekanligi ham mustaqil tashqi siyosat yuritish, jahon hamjamiyatidan munosib o'rin olish uchun imkon berdi. Xususan, O'zbekistonning Markaziy Osiyo mintaqasidagi o'rni, bu hududda istiqomat qiladigan xalqlarning qadimdan hamfikr bo'lib kelgani Markaziy Osiyo mintaqasida tashqi siyosat yuritishda ijtimoiy zarurat hisoblanib kelinmoqda.

Ma'lumki, sobiq ittifoq davrida O'zbekiston tashqi siyosatda boshqa davlatlar bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqa qilish imkonidan mahrum bo'lib, respublikaning o'rni faqat qog'ozlarda federatsiya sub'yekti sifatida mustahkamlangan edi, xolos. O'zbekiston o'z imkoniyatlarini dunyo miqyosida ko'rsatishdan ajrab qolgan, xorij bilan xalqaro aloqalar faqat markazning ruxsati bilan amalga oshirilgan edi.

Istiqlolning dastlabki kunlaridan boshlab O'zbekistonda xalqaro tashkilotlarning faoliyatini o'rganish, xorijiy davlatlar bilan diplomatik, turistik aloqalarni yo'lga qo'yish va bu ishlarda faoliyat yuritish uchun yuqori malakali milliy kadrlar yetishtirish ehtiyoji kelib chiqdi. Shuni ta'kidlash kerakki, O'zbekiston bu ishlarni rejali tarzda amalga oshirdi.

"Xalqaro hamjamiyatning to'la huquqli a'zosi bo'lgan O'zbekiston Respublikasi xalqaro munosabatlarda mustaqil davlat, xalqaro huquq sub'yekti sifatida qatnashadi, uning maqsadlari mustahkam tinchlik, qurolsizlanish, o'z hududini qurol-yarog'lardan holi qilish, yadroviy qurolni va boshqa ommaviy qirg'in qurollarini yo'qotish, suveren davlatlar o'rtasidagi nizo va ziddiyatlarni hal etishda kuch ishlatish va tazyiqqa yo'l qo'ymaslikdan iborat", – deb 1991-yil 31-avgustda Oliy Kengash VI sessiyasida qabul qilingan "Mustaqillik haqidagi Bayonot"da o'z tashqi siyosatining asosiy yo'lini belgilab olgan O'zbekiston Respublikasi 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan Konstitutsiyamizning 17-moddasida bu yo'lni qonun bilan mustahkamladi. O'zbekiston Respublikasi tashqi siyosatining asosiy ustuvor tamoyillari quyidagilarni tashkil etadi:

- *milliy-davlat manfaatlarini ustun qo'ygan holda tashqi siyosatda davlatlarning suveren tengligini hisobga olish;*
- *umumbashariy qadriyatlarni ustun qo'ygan holda nizoli mojarolarni tinch yo'l*

bilan hal etish;

- *tashqi siyosatdagi teng huquqlilik va o‘zaro manfaatdorlikni o‘rnatishda boshqa mamlakatlarning ichki ishlariga aralashmaslik;*
- *barcha tinchliksevar davlatlar bilan tashqi aloqalarni o‘rnatishga intilish;*
- *xalqaro huquq normalarini tan olgan holda jahon hamjamiyatida xalqaro talablarga rioya qilish;*
- *tashqi siyosatda ko‘p tomonlama aloqalarni o‘rnatishda xalqaro tashkilotlar doirasida aloqalarni kengaytirish masalalari kiritildi.*

O‘zbekiston Respublikasi butun jahon jamoatchiligi oldida xalqaro huquqning umumjahon e’tirof etgan normalariga sodiqligini Konstitutsiya darajasida ham mustahkamladi. Xalqaro huquqning tamoyillari va normalarining butun bu majmui Konstitutsiyaga BMT Ustavidan, Inson huquqlari umumiy deklaratsiyasidan va inson huquqlariga oid boshqa xalqaro huquq bitimlardan, Xelsinki bitimi, Parij va Madrid xartiyalariga asoslandi. Shuningdek, asosiy qonunga kiritilgan qonunlarni rivojlantirish maqsadida “Diplomatik munosabatlarni o‘rganish tartibi”, “O‘zbekistonda xalqaro shartnomalarni tuzish, ijro etish va bekor qilish” haqida aktlar ham qabul qilindi. Ularda tashqi siyosatning har tomonlama asoslangan tamoyillari o‘z aksini topdi.

Shu o‘rinda aytib o‘tmoq lozimki, bu tamoyillar yosh suveren davlatning asosiy tashqi siyosiy doktrinasini ifoda etish bilan birga davlatlararo munosabatlar yo‘nalishlarining rivojlanishi va keng doiradagi tashqi muammolarni hal qilish imkonini berdi. Mamlakatimizni jahon xalqlari tinchligi va xavfsizligini mustahkamlashga qaratilgan tinchliksevar tashqi siyosati uning jahon miqyosida mustaqil davlat sifatida tezda tan olinishini ta’minladi.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston tashqi siyosatda ancha faollashdi. Davlat rahbari, hukumat a‘zolari va tashqi ishlar vaziri darajasida o‘nlab xorijiy tashriflar amalga oshirildi, tashqi siyosatda yangi ittifoqchi, sherik va hamkorlar ko‘paymoqda.

Xalqaro munosabatlarda ikki davlat o‘rtasida bir-birini mavjudligini/mustaqilligini e’tirof etish yoki diplomatik munosabatlarning o‘rnatilishi – de-fakto rasmiyatchilik. Munosabatlarning rivojlanish dinamikasi davlatlar hududida diplomatik vakolatxonalar (elchixona, konsullik) ochilishi, siyosiy va boshqa sohalarda hamkorlik, shuningdek o‘zaro savdoning o‘sishi bilan belgilanadi.

O‘zbekiston Respublikasi o‘zining tashqi siyosatdagi yo‘nalishlarini demokratik prinsiplarga asoslangan holda olib borar ekan, 1991-yil dekabrda 1992-yil iyul oyigacha bo‘lgan davr ichida respublikani 111 davlat, 2015-yilga qadar esa O‘zbekiston mustaqilligini 180 dan ortiq davlat tan oldi. 2018-yilga kelib O‘zbekiston bilan diplomatik aloqalar o‘rnatgan mamlakatlar 134 ta, 2021-yilda 138 tani tashkil etgan bo‘lsa, 2024-yil may holatiga ko‘ra O‘zbekiston Respublikasi BMTga a‘zo 149 davlat bilan diplomatik, siyosiy, iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy va madaniy aloqalar o‘rnatdi. O‘tgan qisqa davrda xususan, 2021-yilning mayida Dominika O‘zbekiston diplomatik aloqalar o‘rnatgan 137-, Panama 138-, 2022-yil 9-martida Sent-Kits va Nevis Federatsiyasi 139-, 2022-yil 10-may kuni Sent-Vinsent va Grenadin orollari O‘zbekiston bilan diplomatik munosabatlar o‘rnatgan 140-mamlakat bo‘lgandi.

2022-yil iyunda esa 141-mamlakat Antigua va Barbuda bilan diplomatik munosabatlar o‘rnatilgan. O‘sha yilning noyabrida Gayana Kooperativ Respublikasi O‘zbekiston bilan diplomatik munosabatlar o‘rnatgan 142-davlat bo‘lgandi. 2023-yil 28-aprelda Syerra-Leone Respublikasi O‘zbekiston bilan diplomatik munosabatlar o‘rnatgan

143-davlatga aylandi. 2023-yil 15-iyunda Trinidad va Tobago Respublikasi O'zbekiston bilan diplomatik aloqalar o'rnatgan 144-davlat bo'ldi. Uganda O'zbekiston bilan diplomatik aloqalar o'rnatgan 145-davlat bo'ldi. 2024-yil 18-yanvar kuni Kampala shahrida (Uganda) O'zbekiston va Uganda o'rtasida diplomatik munosabatlar o'rnatish to'g'risida Qo'shma kommyunike imzolandi. 2024-yil 5-martda Lixtenshteyn O'zbekiston bilan

diplomatik aloqalar o'rnatgan 146-davlat, 2024-yil 7-martda Markaziy Amerikada joylashgan Beliz O'zbekiston bilan diplomatik aloqalar o'rnatgan 147-davlat bo'ldi. 2024-yil 14-martda G'arbiy Afrikadagi Gambiya davlati O'zbekiston bilan diplomatik aloqalar o'rnatgan 148-davlat bo'ldi. Hukumatlar nomidan tegishli kommyunike ikki davlatning BMTdagi doimiy vakillari tomonidan Nyu-Yorkda imzolandi. 2024-yil 2-may kuni Sharqiy Afrikada joylashgan Jibuti O'zbekiston bilan diplomatik aloqalar o'rnatgan 149-davlat bo'ldi.

Mustaqillik yillarida Toshkentda AQSh, Turkiya, Germaniya, Fransiya, Buyuk Britaniya, Xitoy, Hindiston, Pokiston va boshqa rivojlangan mamlakatlarning elchixonalari ochildi. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonning xorijiy mamlakatlarda 59 ta diplomatik va konsullik muassasasi bor. O'zbekistonda esa 47 ta xorijiy davlatning elchixonasi (eng oxirgilari – 2023-yilda ochilgan Qatar, 2024-yilda ochilgan Mo'g'uliston elchixonalari), 3 ta bosh konsullik muassasasi va o'ndan ortiq xalqaro tashkilotlarning vakolatxonalari faoliyat olib boradi.

Mustaqil O'zbekiston tashqi siyosatining asosini ochiq-oydinlik, teng huquqlik, demokratik prinsiplariga sodiqlik, umuminsoniy qadriyatlarini ulug'lash, respublika ijtimoiy hayotidagi demokratik jarayonga ta'sir qilish kabilar tashkil etadi va Respublika tashqi siyosati tinchlik va xavfsizlik uchun umumjahon e'tirof etgan ochiq, yakdillik talablariga asoslanadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston barcha xorijiy hamkorlar bilan o'zaro foydali munosabatlarni rivojlantirishdan manfaatdor bo'lib, asosiy tashqi siyosiy harakatlarini 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha **Harakatlar strategiyasi**, 2022–2026 yillarga mo'ljallangan **Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi**, 2023-yil 30-aprel kuni o'tkazilgan O'zbekiston Respublikasi referendumida umumxalq ovoz berish orqali qabul qilingan **yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida** belgilangan eng muhim sohalarga qaratgan.

Yangi tahrirdagi Konstitutsiyamiz milliy davlatchilik taraqqiyotining hozirgi muhim tarixiy bosqichida davlat va jamiyatni yanada rivojlantirish, jumladan, tashqi va tashqi iqtisodiy siyosat borasidagi ustuvor yo'nalishlarni belgilab bergan bo'lsa, 2023-yilda qabul qilingan **“O'zbekiston – 2030” strategiyasi** uni amalga oshirishning siyosiy-huquqiy asoslarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Bunda mamlakatimizning suveren davlat sifatidagi maqomini yanada kuchaytirish, yangi

sinov va tahdidlar sharoitida milliy manfaatlar ustuvorligini ta'minlash, xalq va davlat ravnaqiga xizmat qiluvchi tashqi siyosatni izchil davom ettirish uchun quyidagi masalalarga alohida ahamiyat qaratish lozim.

Birinchidan, O'zbekistonning tinchliksevar tashqi siyosatini amalga oshirishini qonuniy mustahkamlash zarur. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining tashqi siyosiy faoliyati konsepsiyasiga asosan mamlakatimizning jahon hamjamiyati, ayniqsa, qo'shni davlatlar bilan do'stona munosabatlarini "davlatlarning hududiy yaxlitligi" va "tinchliksevar tashqi siyosat" tamoyillariga mos ravishda rivojlantirishga doir konstitutsiyaviy normalarni hayotga tatbiq etishga qaratilgan qonun loyihasini ishlab chiqish zarur.

Ikkinchidan, suveren davlat prinsipini amalga oshirish konsepsiyasini ishlab chiqish lozim. Ushbu konsepsiya suveren davlat maqomining huquqiy asoslarini kuchaytirish, yangi sinov va tahdidlar sharoitida milliy manfaatlar ustuvorligini ta'minlash, o'zaro ishonch va hamkorlikka asoslangan tashqi siyosatni davom ettirish masalalarini qamrab olish va tegishli amaliy choralar ko'rishni nazarda tutishi muhim ahamiyatga ega. **Uchinchidan**, O'zbekistonning tashqi siyosiy faoliyatini tartibga solishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish zarur. Bunda mamlakatimizning xalqaro shartnomalari bilan bog'liq munosabatlarni tartibga solish tizimi va diplomatik xizmat faoliyatini takomillashtirish talab etiladi. Shuningdek, xorijiy davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan ikki va ko'p tomonlama aloqalarimizning shartnomaviy-huquqiy asoslarini zamon talablari asosida yanada kuchaytirish lozim.

To'rtinchidan, xorijda yashayotgan vatandoshlar bilan aloqalarni saqlab qolish va yanada rivojlantirishning ham ahamiyati katta. Bu borada ularning O'zbekiston manfaatlarini ilgari surish, milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va chet davlatlar bilan o'zaro foydali aloqalarni kuchaytirish borasidagi salohiyatini ishga solish choralarga e'tibor qaratish zarur. Umuman, Yangi O'zbekistonning yangi tashqi siyosati global miqyosda shiddatli o'zgarishlar yuz berayotgan, xalqaro maydonda kuchlarning yangi nisbati shakllanayotgan hozirgi zamonda nafaqat yurtimiz, balki mintaqamiz va jahonda ham tinchlik va osoyishtalikni mustahkamlash, barqaror rivojlanishni ta'minlashga xizmat qilib kelmoqda.

Mazkur hujjatlar mamlakatning tashqi siyosat sohasida quyidagi eng muhim ustuvor yo'nalishlarini shakllantiradi:

- davlat mustaqilligi va suverenitetini mustahkamlash, mamlakatning xalqaro munosabatlarning to'laqonli sub'yekti sifatida o'rni va rolini yanada mustahkamlash, rivojlangan demokratik davlatlar qatoriga kirish, O'zbekiston atrofida xavfsizlik, barqarorlik va do'stona qo'shnichilik munosabatlar mintaqasini yaratish;

- O'zbekiston Respublikasining xalqaro nufuzini mustahkamlash, dunyo hamjamiyatiga mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlar to'g'risida ob'yektiv axborotni yetkazish;

- O'zbekiston tashqi siyosiy va tashqi iqtisodiy faoliyatining me'yoriy-huquqiy bazasini, shuningdek, xalqaro hamkorlikning shartnoma-huquqiy asoslarini takomillashtirish;

- O'zbekiston davlat chegarasini delimitatsiya va demarkatsiya qilish masalalarini tartibga solish.

Umuman, O'zbekistonning tashqi siyosat sohasidagi ustuvor yo'nalishlari barqaror, adolatli va demokratik davlat qurishga, mamlakatning tashqi oshkoraligini

ilgari surishga hamda regional va ko'p tomonlama o'zaro hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan.

Mamlakat hozirgi tashqi siyosiy faoliyatining ustuvor yo'nalishlari yuqoridagi hujjatlarda ko'rsatilgan vazifalar doirasida bo'lib, xalqaro maydonda aloqalarni kengaytirishga yangi yondashuvlarni ishlab chiqish bo'yicha amaliy qadamlarda o'z aksini topmoqda.

Shu munosabat bilan Turkiya, Hindiston, Xitoy, Yaponiya, Germaniya, Fransiya, Afg'oniston, Qozog'iston, Turkmaniston kabi dunyo mamlakatlari bilan ko'p qirrali hamkorlikni yanada rivojlantirishga doir bir qator tegishli dasturiy hujjatlar ishlab chiqilgan va qabul qilingan, "yo'l xaritalari" tasdiqlangan.

Oliy va yuqori darajalardagi tashriflar davomida mamlakatning milliy manfaatlariga javob beradigan hamda yaqin va uzoq xorijiy davlatlar bilan aloqalarni kengaytirishga qaratilgan faol, ochiq, pragmatik va chuqur o'ylangan tashqi siyosiy yo'nalishni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmogda.

Tabiiyki, yangi ustuvor yo'nalishlar va yondashuvlar tashqi siyosiy boshqarma tuzilishining tubdan isloh qilinishini talab etdi. Tashqi ishlar vazirligida yangi bo'linmalar tashkil etildi, Belarus va O'monda vakolatxonalar, Rossiya va Qozog'istondagi shaharlarda bir qator bosh konsulliklar ochildi. Diplomatik faoliyatning iqtisodiy tarkibi kuchaytirildi.

Xalqaro maydondagi hamkorlik ilg'or dunyo tajribasini o'rganish, xorijiy mamlakatlar bilan aloqalarni yo'lga qo'yish orqali O'zbekistonni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yicha vazifalarni hal qilishga yordam berishi kerak, bu mamlakatda maksimal qulay amaliy va investitsion muhitni shakllantirishga o'z hissasini qo'shadi.

Bu borada Respublika tashqi siyosiy strategiyasi xorijiy mamlakatlar bilan savdo-iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish, xorijiy investitsiyalarni, ilg'or texnologiyalarni ishlab chiqarishga jalb etish, mahalliy eksport geografiyasini kengaytirish sohasida yangi qirralarni ochdi.

O'zbekistonning tashqi siyosat sohasidagi muhim ustuvor yo'nalishi dunyoning yetakchi davlatlari va xalqaro tashkilotlari bilan strategik sheriklik hamda hamkorlikning muvozanatlangan tizimini shakllantirishdan iborat. Bunday yondashuv iqtisodiyotni modernizatsiyalash, barqarorlik va xavfsizlikni qo'llab-quvvatlash, Markaziy Osiyoda hamkorlik uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish vazifalarining samarali hal qilinishini ta'minlashga qaratilgan.

Bugungi kunga kelib O'zbekiston Respublikasi milliy xavfsizligining tub manfaatlaridan kelib chiqqan holda uning tashqi siyosat sohasidagi sa'y-harakatlarining asosiy maqsadi davlat mustaqilligini mustahkamlashdan, mamlakatning xalqaro jabhada milliy maanfaatlarini ilgari surishdan, O'zbekiston fuqorolari va yuridik shaxslarning haq-huquqlarini himoya qilishdan, tashqi iqtisodiy hamkorlikni kengaytirishdan, O'zbekiston tevaragida xavfsizlik, barqarorlik va yaxshi qo'shnichilik makonini yaratishdan iboratdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tashabbusi bilan amalga oshirilgan islohotlar natijasida vatanimizning tashqi siyosatini shakllantirish va amalga oshirish borasida ulkan ishlar amalga oshirildi.

O'zbekiston Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev rahbarligida mamlakatning yangilangan tashqi siyosati ochiq, do'stona va pragmatik tamoyillarga asoslangan. Xususan, O'zbekiston barcha xorijiy mamlakatlar bilan munosabatlari va jahon hamjamiyati bilan

samarali hamkorligi xalqimiz va yurtimiz manfaatlaridan kelib chiqib belgilangan.

2. O'zbekiston Respublikasining BMTga a'zo bo'lishi hamda jahon hamjamiyatidagi o'rni va nufuzining ortib borishi.

BMT xalqaro tinchlik va xavfsizlikni mustahkamlashga, davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan, davlatlar xalqaro hayoti va hamkorligining barcha yo'nalishlarida faoliyat ko'rsatadigan betakror, tarixan muhim va universal tashkilotdir. 1992-yil 2-martda O'zbekiston xalqaro munosabatlarning to'la huquqli sub'yekti sifatida Birlashgan Millatlar Tashkilotiga a'zo bo'lib dunyo

miqyosida tan olindi. Bu voqea Respublikaning mustaqil davlat sifatida xalqaro hamjamiyatda munosib o'rin olishida ham katta ahamiyatga ega bo'ldi. 1993-yil fevral oyiga kelib Toshkentda BMT vakolatxonasi ochildi. Xolid Malik BMTning O'zbekistondagi vakili etib tayinlandi.

O'zbekiston BMTning to'laqonli a'zosi sifatida Birlashgan Millatlar Tashkilotining yig'ilishlarida ishtirok etishi bilan o'zining xalqaro hamjamiyatga kirish jarayonini davom ettirdi. O'zbekiston rahbariyatining dunyodagi global muammolarga jahon miqyosida e'tiborini qaratishi O'zbekistonning tashqi siyosatda tutgan aniq o'rnini belgilab berdi. Chunonchi, 1993-yil Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 48-sessiyasidagi ma'ruzasida O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.A.Karimovning ilgari surgan birinchi xalqaro tashabbusi O'zbekistonning xalqaro miqyosdagi

adolatparvar siyosatidan darak berdi.

O‘zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.A.Karimov 1995-yil BMTning ellik yilligi munosabati bilan Bosh Assambleyaning maxsus tantanali yig‘ilishida so‘zlagan nutqida ham asosiy e‘tiborni bu tashkilotning faoliyatini yanada kengaytirish bilan bir qatorda yana mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlik, ekstremizm, terrorizm, narkobiznesga qarshi kurash masalalariga qaratdi. Prezident muayyan “olovli nuqtalar” deb atalayotgan mintaqalarda birgalashib harakat qilib, tinchlik va barqarorlikka erishish lozimligi haqidagi aniq takliflarni kiritdi va O‘zbekiston “ommaviy qirg‘in qurollarini tarqatmaslikni ta‘minlash bo‘yicha kerakli xalqaro kafolatlarni qabul qilishni, yadro sinovlarini butunlay to‘xtatish haqidagi shartnomaning tezda tuzilishi tarafdori” ekanligini ham ko‘rsatib o‘tdi.

Ushbu yig‘ilishda Orol dengizi qurishi bilan bog‘liq bo‘lgan global muammo ham ko‘tarildi. O‘zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.A.Karimov “Orol dengizining qurishi bilan bog‘liq ekologik fojia, butun yer yuzini qamrab oladigan biosfera, o‘nlab million kishilarning hayot sharoitlari, salomatligi, nasliga halokatli ta‘sir ko‘rsatuvchi global muammo” ekanligini ko‘rsatib, bugungi kunda BMTning tashkilotchilik faoliyatisiz bu muammoni hal etish mumkin emasligini ham asoslab berdi.

1995-yil 16-sentabrda Toshkentda BMTning Markaziy Osiyoda xavfsizlik va hamkorlik masalalariga bag‘ishlangan seminar-kengashi ish boshladi. Dunyoning ko‘p davlatlari ishtirok etgan bu seminarda O‘zbekiston rahbarining so‘zlagan nutqi bosh hujjat sifatida qabul qilindi.

Xalqaro munosabatlar ravnaqi mamlakatimizda xavfsizlik va barqarorlikning, aholi turmush darajasini yuksaltirishning o‘ziga xos kafolati ekanligi hech kimga sir emas. Shu bois ham O‘zbekiston rahbariyatining tashqi siyosatda mintaqaviy barqarorlikni saqlab qolish maqsadida ilgari surgan tashabbuslari ko‘pgina davlatlar va BMT tomonidan doimo tasdiqlanib kelindi. BMT Bosh Assambleyasining sessiyalarida,

Yevropada Xavfsizlik va Hamkorlik Tashkiloti sammitidagi yig‘ilishlarda O‘zbekiston Prezidentining kiritgan aniq tashabbuslari, mintaq xavfsizligini ta‘minlashga qaratilgan taklifi, BMT boshchiligidagi “6+2” guruhining tuzilishiga asos bo‘lgan edi (O‘zbekiston, XXR, Rossiya, Eron, Pokiston, Tojikiston, kuzatuvchi sifatida BMT, Birlashgan front va “Tolibon” harakati). Ushbu guruhning 1999-yil iyul oyida Toshkentda o‘tkazgan uchrashuvi muhim xalqaro voqea bo‘ldiki, bu uchrashuv mintaqaning o‘zida bo‘lib o‘tdi. Uchrashuvning yakuni sifatida 19-iyul kuni “Afg‘onistondagi mojarolarni tinch yo‘l bilan hal qilishning asosiy prinsiplari to‘g‘risidagi” tarixiy hujjat imzolandi. Ushbu hujjat BMTning rasmiy hujjati sifatida tarqatildi.

Ma‘lumki, BMT tomonidan 2015 – 2030 yillarda Barqaror rivojlanish maqsadlari elon qilingan bo‘lib, u insoniyatni himoya qilish va uning farovonligini oshirishga qaratilgan. Ushbu maqsadlarni mamlakatimiz hayotiga tatbiq etishning aniq strategiyasi belgilab olingani e‘tiborga molik. Chunonchi, 2022 – 2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasida mamlakatimizning BMT organlari va

institutlari, global va mintaqaviy iqtisodiy, moliyaviy va gumanitar tashkilotlardagi faoliyatini kuchaytirish (96-maqсад) vazifasi qo'yilgan bo'lib, unda bir qator ustuvor yo'nalishlar belgilab olingan.

2017-yilda Shavkat Mirziyoyevning ilk bor O'zbekiston Respublikasi Prezidenti sifatida BMT Bosh assambleyasining 72-sessiyasida nutq so'zladi. Mazkur nutq O'zbekistondagi islohotlar, demokratiya, inson huquqlari, xalqaro xavfsizlik, mintaqaviy hamkorlik, ekologiya va umuman, 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini amalga oshirish masalalarini qamrab oldi va BMTning Barqaror rivojlanish

maqsadlari bilan hamohang bo'ldi.

Shuningdek, Prezident o'z nutqida Afg'onistonda tinchlik o'rnatish, Orol fojiasi, yoshlar ta'lim-tarbiyasi, ma'rifat, diniy bag'rikenglik masalalariga alohida to'xtaldi. Prezident Sh.M.Mirziyoyev tomonidan "Ma'rifat va diniy bag'rikenglik" tamoyilini xalqaro tashkilot tomonidan qabul qilinishi to'g'risidagi taklif davlat rahbarlari va delegatsiyalari o'rtasida yuksak e'tirofga sazovor bo'ldi. Ushbu tamoyil 50 dan ziyod davlatning qo'llab-quvvatlashi natijasida 2018-yil 12-dekabr kuni BMT tomonidan qabul qilindi. BMT Bosh kotibi A.Guterrish bilan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2017-yil 10-iyunda Samarqand shahridagi uchrashuvi va keyingi bir qator uchrashuvlar xalqaro nufuzli tashkilotning O'zbekistonning jahonda tinchlik va barqarorlik, hamjihatlik va hamkorlik aloqalarini rivojlantirishdagi sa'y-harakatiga berilgan yuqori bahosidan darak beradi.

BMT Bosh assambleyasining 72-sessiyasida ko'tarilgan masalalarning yechimini topish amaliy jihatdan qo'llab-quvvatlanib, bu jarayon 2017-yil 4-6-dekabr kunlari Afg'oniston Prezidentining mamlakatimizga qilgan rasmiy tashrifi doirasida o'z aksini topdi. Muzokaralar yakuni bo'yicha siyosiy, savdo-iqtisodiy va madaniy-gumanitar sohalarga oid qator hujjatlar imzolandi. O'zbekiston tomoni Afg'onistonda tinchlik va barqarorlikni o'rnatish yo'lida e'tiborga molik tashabbuslar bilan chiqdi. Xususan, Prezident Sh.M.Mirziyoyev tashabbusi bilan 2018-yilning 26-27-mart kunlari "Tinchlik jarayoni, xavfsizlik sohasida hamkorlik va mintaqaviy sheriklik" mavzuida Afg'oniston bo'yicha yuqori darajadagi Toshkent xalqaro konferensiyasi bo'lib o'tdi. Ushbu anjumanda 20 dan ortiq davlatlar, nufuzli xalqaro tashkilotlar delegatsiyalari ishtirok etdi. So'nggi yillarda Markaziy Osiyoni Hind okeani bilan bog'laydigan Trans-afg'on transport yo'lagini barpo etish borasida dastlabki amaliy qadamlar tashlandi. Bu loyihaning ro'yobga chiqarilishi butun mintaqada barqarorlik va iqtisodiy o'sishni ta'minlashga beqiyos xizmat qiladi.

2018-yil 12-dekabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tashabbusi bilan BMT Bosh Assambleyasining maxsus "Ma'rifiy va diniy bag'rikenglik" rezolyutsiyasi qabul qilindi.

Uning asosiy maqsadi barchaning ta'lim olish huquqini ta'minlash, savodsizlik va jaholatga barham berish hamda jamiyatda bag'rikenglik va o'zaro hurmatni qaror

toptirish, diniy erkinlikni ta'minlash, e'tiqod qiluvchilarning huquqini himoya qilish, ularning kamsitilishiga yo'l qo'ymaslikka ko'maklashishga qaratilgan.

O'zbekiston Prezidentining 2017 yil sentyabr oyida Nyu-York shahrida bo'lib o'tgan BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida Davlat rahbari tomonidan ilgari surilgan barcha tashabbuslar jahon hamjamiyati tomonidan keng qo'llab-quvvatlanib, amaliyotga tatbiq etilmoqda.

Jumladan, Shavkat Mirziyoyevning 6 ta g'oyasidan 5 tasi hozirga qadar amalga oshganini ko'rish mumkin:

1. 2018 yilda BMT Bosh Assambleyasining "Markaziy Osiyo mintaqasida tinchlik, barqarorlik va izchil taraqqiyotni ta'minlash bo'yicha mintaqaviy va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash" deb nomlangan **rezolyutsiyasi**;

2. 2018 yilda BMT Bosh Assambleyasining "Ma'rifat va diniy bag'rikenglik" to'g'risidagi rezolyutsiyasi;

3. "Markaziy Osiyoda barqaror turizm va barqaror rivojlanish" rezolyutsiyalari qabul qilindi.

4. Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining **maslahat uchrashuvlari** yo'lga qo'yildi;

5. Orolbo'yi mintaqasi uchun inson xavfsizligi bo'yicha ko'p sheriklik asosidagi **Trast fondi** tashkil qilindi.

Shunday qilib, mamlakatimizning BMT va uning ixtisoslashgan tashkilotlari bilan hozirgi kundagi hamkorligini quyidagi yo'nalishlarda ko'rish mumkin:

– inson huquqlarini ta'minlash, (majburiy mehnatni bekor qilish, ozodlikdan mahrum etish joylarida saqlanayotgan shaxslarning, tergovdagi shaxslarning huquq va erkinliklarini, bola huquqlarini ta'minlash, odil sudlovni kafolatlash, qonun ustuvorligini ta'minlash);

– ekologik muammolarning yechimini topish (Orol bo'yi mintaqasini rivojlantirish, Sanoatda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, energiya resurslaridan oqilona foydalanish, Orol dengizi qurishining oldini olish);

– gender tenglikni ta'minlash masalalari;

– mintaqaviy xavfsizlik masalalari (diniy ekstremizm va terrorizm, odam savdosiga qarshi kurash, Afg'onistonda tinchlikni ta'minlash, giyohvand moddalarning noqonuniy aylanishining oldini olish va boshqalar);

– shuningdek, dolzarb ahamiyatga ega boshqa ijtimoiy-iqtisodiy masalalar.

2020-yil BMT Bosh Assambleyasining 75-sessiyasi markaziy tadbirlari jahonda vujudga kelgan epidemiologik vaziyat munosabati bilan BMT tarixida ilk bor videoanjuman shaklida bo'lib o'tdi. Unda O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tarixda birinchi marta ***o'zbek tilida*** nutq so'zladi. Yubiley sessiyada davlat rahbari mintaq va global miqyosda tinchlik va barqarorlikni mustahkamlash, barqaror taraqqiyot, inson huquq va erkinliklarini ta'minlash kabi masalalarda o'z tashabbuslarini ilgari surdi. Shavkat Mirziyoyev BMT shafeligida Pandemiya davrida davlatlarning ixtiyoriy majburiyatlari to'g'risidagi xalqaro kodeksni ishlab chiqishni taklif etdi. Ushbu hujjatda har bir davlatning o'z fuqarolari va xalqaro hamkorlari oldidagi majburiyatlari aks etishi lozim.

Ta'kidlash joizki, 2020-yil 13-oktyabr kuni BMT Bosh Assambleyasi sessiyasida O'zbekiston milliy davlatchiligimiz tarixida ilk bor BMTning Inson huquqlari bo'yicha

kengashi a'zoliciga uch yil muddatga – 2021-2023 yillarga saylanishi va a'zo sifatida Kengashning dastlabki uchrashuvida birinchi marta ishtirok etishi olamshumul va tarixiy voqelikdir.

2023-yil 19-sentyabrda BMT Bosh Assambleyasi 78-sessiyasida O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'z nutqida hamjihatlik va amaliy hamkorlik ruhini saqlash, umumiy manfaatlarni mavjud ziddiyatlardan yuqori qo'ygan holda mamlakatlarni jipslashtirish zarurligini qayd etdi. ***“Biz o'tgan yili umumiy xavfsizlik va taraqqiyotga qaratilgan “Samarqand birdamlik tashabbusi”ni ilgari surdik. Asosiy maqsadimiz mamlakatlarimiz va xalqlarimizning bugungi kuni va istiqboli uchun***

mas'uliyatni har tomonlama chuqur anglash, ochiq va konstruktiv hamkorlikka tayyor barcha tomonlarni global muloqotga jalb qilishdan iborat”, – dedi O'zbekiston yetakchisi.

“Samarqand birdamlik tashabbusi O'zbekiston rahbariyati tomonidan ilgari surilayotgan xalq diplomatiyasining yangi muloqot maydonidir. U o'z ichiga global xavfsizlikdan tortib madaniy hamkorliklarga barcha jabhalarni qamrab oladi. Tashabbus ayni paytdagi dunyoni yakdil va birdamlikka, barqaror rivojlanishga chorlaydi”.

Ushbu tashabbusning maqsadi – bizning umumiy kelajagimizga befarq bo'lmagan, ixtiloflarga qaramasdan kelishilgan yondashuvlar va qarorlarni izlashga tayyor, “Samarqand ruhi” tamoyillariga hamfikir bo'lganlarning barchasini global sivilizatsiyalararo muloqotga jalb qilishdir”.

Samarqand birdamlik tashabbusi ayni paytda xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yish, barcha manfaatdor davlatlarni sivilizatsiyalararo global muloqotga jalb etish, kelishilgan yondashuv va yechimlarni izlash, ishonchni mustahkamlash, global keskinlik, noaniqlik va oldindan aytib bo'lmaydigan holatlarni bartaraf etishdan iborat.

O'zaro hamkorlikning ushbu formati dunyo davlatlari va xalqlarining madaniy, sivilizatsiyaviy, millatlararo, dinlararo o'zaro munosabatlarni rivojlantirish orqali mavjud qarama-qarshilik va kelishmovchiliklarni yumshatish bo'yicha sa'y-harakatlarini birlashtirishga qaratilgan.

Shu bois ham, O'zbekiston tomonidan ilgari surilayotgan Samarqand birdamlik tashabbusi dunyoda xavfli muammolar girdobidan chiqishning yakkayu-yagona yo'li – konstruktiv muloqot va har bir tarafning manfaatlarini hisobga olish va hurmat qilishga asoslangan ko'p tomonlama hamkorlikdan iborat g'oyani o'zida mujassam etishi bilan global hamkorlikning yangi platformasi deyish mumkin.

Shunday qilib, Prezidentimiz Bosh Assambleyaning 78-sessiyasidagi tarixiy

nutqida ham zamonamizning dolzarb muammolari, ularni yechishga qaratilgan aniq takliflarni ilgari surdi.

Birinchidan, O‘zbekiston BMT Bosh kotibi tomonidan ilgari surilgan “Ish o‘rinlarini yaratish va ijtimoiy himoya global akseleratori” borasidagi tashabbusni qo‘llab-quvvatlaydi.

Ikkinchidan, majburiy va bolalar mehnatiga qarshi kurashni butun dunyo miqyosida kuchaytirishga chaqirdi.

Uchinchidan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti huzurida Markaziy Osiyo yoshlarini rivojlantirishga ko‘maklashish bo‘yicha ishchi guruh tashkil etish, uning doirasida “Markaziy Osiyo yoshlarining kun tartibi – 2030” dasturini ishlab chiqish taklif etildi.

To‘rtinchidan, 2024 yili O‘zbekistonda Osiyo xotin-qizlari forumini o‘tkazish taklif etildi.

Beshinchidan, davlatimiz rahbari o‘z nutqida Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh kotibining Suv resurslari bo‘yicha maxsus vakili lavozimi ta’sis etilishini qo‘llab-quvvatlashini ma’lum qildi.

Bugungi kunda O‘zbekiston va BMT o‘rtasidagi aloqalar shu zaylda shiddat bilan rivojlanib bormoqda. 2024-yil 1-iyul kuni O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Ko‘ksaroy qarorgohida Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh kotibi Antoniu Guterrish bilan uchrashuv o‘tkazdi. Shuni alohida ta’kidlash joizki, bugungi kunda hamkorlikda 140 ta qo‘shma dastur va loyihalar muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda. Keyingi yillarning o‘zida O‘zbekiston tashabbusi bilan BMT Bosh Assambleyasining 10 ta maxsus rezolyutsiyasi qabul qilindi.

O‘zbekistonning milliy manfaatlariga mos keladigan puxta tashqi siyosatida jahon hamjamiyatiga qo‘shilish, xorijiy mamlakatlar bilan siyosiy, diplomatik, iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy, madaniy aloqalar o‘rnatish masalalari dolzarb vazifalar qatoriga kirdi. Shu bois O‘zbekiston jahon iqtisodiyotida integratsiyalashish yo‘lidan borib, Jahon banki, Xalqaro Valyuta fondi, Xalqaro moliya korporatsiyasi, Iqtisodiy taraqqiyotga ko‘maklashuv tashkiloti va boshqa moliyaviy-iqtisodiy tashkilotlarga a’zo bo‘lib kirdi va ular bilan hamkorlikni

yo‘lga qo‘yib oldi. Shu bilan birga O‘zbekiston BMT doirasidagi ixtisoslashgan muassasalar – Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti, Xalqaro Mehnat tashkiloti, Jahon intellektual mulk tashkiloti, BMTning bolalar fondi, Xalqaro pochta ittifoqi, Elektr aloqasi bo‘yicha xalqaro ittifoq, Jahon meteorologiya tashkiloti, Xalqaro olimpiada qo‘mitasi, Xalqaro avtomobilchilar ittifoqi va boshqa tashkilotlar bilan o‘zaro aloqalarni tiklab oldi. Ularning vakolatxonalari Respublikamizda ochildi va faoliyat ko‘rsatmoqda. BMTning ta’lim, ilm-fan va madaniyat masalalariga ixtisoslashgan YUNESKO tashkiloti

bilan ham Respublikamiz o'rtasidagi hamkorlik munosabatlari muhim ahamiyat kasb etib bormoqda.

Ma'lumki, O'zbekiston 1993-yil YUNESKOga a'zo bo'lgan edi. 1994-yilga kelib esa O'zbekiston Respublikasining YUNESKO ishlari bo'yicha Milliy komissiyasi tashkil etildi va bu ham o'zaro hamkorlik samaradorligini oshirishda muhim qadam bo'ldi. 1996-yilga kelib Toshkentda YUNESKOning vakolatxonasi ochildi. Shu o'tgan vaqtdan beri O'zbekiston va YUNESKO tashkiloti o'rtasidagi aloqalar yildan-yilga kengayib bordi.

1996-yil O'zbekistonning Birinchi Prezidenti I.A.Karimov ham YUNESKO qarorgohiga rasmiy tashrif bilan bordi. Bu tashrif chog'ida I.A.Karimov YUNESKO Ijroiya kengashining 149-sessiyasida nutq so'zladi. YUNESKOning Bosh direktori va Fransiya Prezidenti ishtirokida YUNESKO qarorgohida "Temuriylar davrida fan, madaniyat va ma'rifatning gullab-yashnashi" ko'rgazmasini ochdi.

O'zbekiston bilan YUNESKOning o'zaro hamkorligining kengayishi natijasida YUNESKO ishtirokida Markaziy Osiyo tadqiqotlari xalqaro instituti ochildi, 2000-yil 28-dekabrda esa Shahrisabz shahri YUNESKO ro'yxatiga kiritildi. Shahrisabz bu ro'yxatga kiritilgan respublikamizdagi uchinchi shahar bo'ldi. Bunday aloqalar, o'z navbatida, munosabatlarimizni yanada yuqori pog'onaga ko'tarib, hamkorligimiz sohalarini kengaytirdi. Mustaqillik yillari respublikada o'tkazilgan barcha tadbirlarda YUNESKO ishtirok etmoqda. Xususan, Amir Temur tavallud topgan kunining 660 yilligi, Ahmad al-Farg'oniy, Imom al-Buxoriy, Jaloliddin Manguberdi kabi buyuk shaxslarning yubiley tantanalari, Buxoro va Xiva shaharlarining 2500 yilligi, Samarqand shahrining 2750 yilligi, Toshkent shahrining 2200 yilligi, Marg'ilon shahrining 2000 yilligi, "Alpomish" dostonining 1000 yilligi kabi tadbirlar bevosita YUNESKO homiyligida o'tkazildi. Keyingi yillarda bu aloqalar yanada kengaymoqda.

Xususan, 2018-yil 8-oktabr kuni O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev Fransiya davlatiga bo'lgan rasmiy tashrifi chog'ida YUNESKO Bosh direktori Odri Azule bilan uchrashib, birgalikda O'zbekiston bilan YUNESKO aloqalarini rivojlantirishga qaratilgan 2021-yilgacha hamkorlik dasturini imzoladilar. 2019-yil avgust oyining oxirgi o'n kunligida YUNESKO Bosh direktori Odri Azule Samarqand shahrida bo'lib o'tgan XII xalqaro "Sharq taronalari" musiqa festivalida bevosita ishtirok etdi.

So'nggi yillarda YUNESKOning Insoniyat nomoddiy madaniy merosi ro'yxatiga yana 9 ta milliy merosimiz namunasi, Buxoro shahri esa "Ijodkor shaharlar tarmog'i"ga kiritilganini alohida ta'kidlash lozim. 2023-yil sentyabr oyida YUNESKO Bosh qarorgohida yurtimizdan yetishib chiqqan buyuk alloma Abu Rayhon Beruniyning 1050 yilligi xalqaro miqyosda keng nishonlangani ham muhim voqea bo'ldi.

Ayni paytda xalqaro maydonda madaniy diplomatiyamizning o'rni tobora ortib bormoqda. Ma'lumki, YUNESKO Bosh konferensiyasi sessiyalari qariyb 40 yildan buyon faqat Parijda o'tkaziladi. 2025 yilda esa ushbu tashkilotning navbatdagi anjumanini birinchi marta boshqa shaharda, ya'ni, Samarqandda o'tkazish belgilandi. Ushbu nufuzli anjumanga Tashkilotga a'zo barcha davlatlardan vakillar tashrif buyuradi. Hech shubhasiz, bu – O'zbekiston uchun katta ishonch, ayni paytda mas'uliyat hamdir. Shu bois mazkur nufuzli xalqaro tadbirga har jihatdan puxta tayyorgarlik ko'rilmogda.

2-mavzu. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning o‘zaro manfaatli va yaqin qo‘shnichilik tamoyillariga asoslangan ochiq va shaffof tashqi siyosati.
Markaziy Osiyoda xavfsizlik masalalari. (2 soat)

Reja:

1. O‘zbekistonning MDHdagi o‘rni va Markaziy Osiyo davlatlari bilan o‘zaro hamkorlik aloqalari.
2. O‘zbekistonning ShHT va TDT bilan aloqalari.

1. O‘zbekistonning MDHdagi o‘rni va Markaziy Osiyo davlatlari bilan o‘zaro hamkorlik aloqalari.

1991-yil 8-dekabrda Minsk shahri yaqinida sovet ittifoqining barham topishi munosabati bilan Mustaqil Davlatlar Hamdo‘stligiga asos solindi. MDHning vujudga kelishi haqidagi hujjatga dastlab Rossiya Federatsiyasi, Ukraina va Belorussiya davlatlari imzo chekdilar. 13-dekabrda Ashxobodda o‘tgan O‘rta Osiyo va Qozog‘iston Respublika rahbarlarining kengashida hamdo‘stlikni kengaytirish zarur deb topdi. Natijada shu yili 21-dekabrda Almatida o‘tkazilgan uchrashuvda jami 11 davlat MDHga a‘zo bo‘lib kirdi. Ular bu bitimda davlatlarning hududiy butunligini tan olish, amaldagi chegaralar, ularning ochiqligi, fuqarolarning harakati erkinligiga, xalqaro tinchlik va xavfsizlikni ta‘minlash, harbiy harakat va qurol-yarog‘ tarqatishning oldini olishda birgalikda harakat qilishga kelishib oldilar.

MDH a‘zolarining birgalikdagi harakatlariga quyidagi vazifalar kiritildi:

– *tashqi siyosiy faoliyatlarni muvofiqlashtirish, mudofaa siyosati va tashqi chegarani muhofaza qilish;*

– *umumiy iqtisodiy muhitni rivojlantirish va Umumyevropa, YevroOsiyo bozorini shakllantirish;*

– *iqtisodiy islohot o‘tkazish;*

– *bojxona siyosatini birga olib borish;*

– *transport, aloqa, energetika tizimlarini rivojlantirish;*

– *ekologik, atrof-muhit xavfsizligini ta‘minlash;*

– *uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashish.*

O‘zbekiston Respublikasi tashqi siyosatida Hamdo‘stlik mamlakatlari bilan ikki tomonlama hamkorlikni yo‘lga qo‘yish va rivojlantirishga alohida ahamiyat berilib, uning MDH doirasidagi hamkorligi yuzasidan quyidagi holatlar belgilab berildi:

– *yangi mustaqil davlatlarning ko‘p yillar mobaynida tarkib topgan munosabatlari chuqurlashishi xalqaro maydonda vaziyatni chigallashtirishga olib kelishi mumkinligi;*

– *respublika iqtisodiyoti yagona transport va energetika tizimiga ega bo‘lgan sobiq umumittifoq iqtisodiy makoni doirasida shakllanganligi, mustaqillik yillarida bo‘lsa, MDH doirasidagi davlatlarning o‘zaro aloqalarini uzib qo‘yishi ishlab chiqarish hajmlarining pasayib ketishiga olib kelishi mumkinligi;*

– *MDH doirasidagi davlatlarda chegaralarning ochiqligini saqlab qolish respublikada ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni va millatlararo munosabatlarda totuvlikni ta‘minlashda muhim rol o‘ynashi;*

– *mustaqil davlatlarning o‘zaro hamkorligi xalqaro maqomda o‘z mavqeyini saqlab qolishi uchun muhim omil bo‘lib hisoblanishi.*

1991-2000-yillarda MDH davlatlari boshliqlarining 30 ga yaqin kengashlari bo‘lib

o'tdi va muhim hujjatlar imzolandi. Ular orasida xavfsizlik masalalari, tinchlikni saqlash, iqtisodiy hamkorlikni yo'lga qo'yib olish uchun davlatlalararo iqtisodiy qo'mita tuzish, iqtisodiy integratsiyani to'laqonli amalga oshirish, bojxona va ittifoq to'lovi masalalarini izga solib olish kabilar muhim o'rin egalladi. O'zbekiston MDH doirasida siyosiy, iqtisodiy, madaniy sohalar bo'yicha shartnoma hamda kelishuvlarni Rossiya, Ukraina, Belorussiya, Moldaviya va boshqa mamlakatlar bilan imzolab o'zaro manfaatli hamdo'stlik aloqalari uchun mustahkam asos yaratdi.

Rossiya Federatsiyasi bilan mustaqillik yillarida bo'layotgan o'zaro manfaatli va teng huquqli hamkorlik yaxshi samara berayotganini ta'kidlab o'tish joizdir. Bu ikki mamlakat o'rtasida 1992-yil o'rnatilgan diplomatik aloqalardan so'ng siyosiy, iqtisodiy sohalarida 150 dan ortiq shartnomalar imzolandi.

2003-yilning avgustida ikki mamlakat Prezidentlarining navbatdagi uchrashuvi Samarqand shahrida bo'lib o'tdi. Unda Rossiyaning "Gazprom" va "Lukoil" kompaniyalarining O'zbekistonda neft va gaz manbalarini qidiruv yuzasidan ishlayotgan korxonalarini texnik jihatdan qayta qurish masalalari muhokama qilindi. Ikki davlat o'rtasidagi tovar almashuv 2002-yili bir milliard AQSh dollarini tashkil etgan bo'lsa, 2003-yili bu ko'rsatkich 25 foizga oshdi.

2004-yili Rossiya va O'zbekiston o'rtasidagi munosabatlar yanada mustahkamlandi. Shu yili ikki davlat Prezidentlari jami yetti marta uchrashdi. O'zbekistonga 32 marotaba Rossiya hukumati delegatsiyalari tashrif buyurdi, shu jumladan, Rossiya davlati xavfsizlik kengashining raisi, Mudofaa, Tashqi ishlar, Transport vazirlari o'zbekistonlik davlat rahbarlari bilan muhim masalalar bo'yicha bitimlar tuzdi. Shu yili 16 iyunda ikki davlat o'rtasida strategik hamkorlik to'g'risida bitim tuzildi. Bunda siyosiy, harbiy, harbiy-texnika, iqtisodiy-ijtimoiy va boshqa masalalar bo'yicha alohida bitimlar imzolandi.

O'zbekistonda 350 korxona Rossiya investitsiyasi asosida ishlab, shundan 300 tasi qo'shma korxonalarda, Rossiyada esa 100 dan ortiq O'zbekiston-Rossiya qo'shma korxonalari ishga tushdi.

Rossiya Federatsiyasi Prezidenti V.V.Putin O'zbekiston bilan o'zaro munosabatlarga to'xtalib: "...biz har xil sohalarida munosabatlarni rivojlantirishdan manfaatdormiz" – degan edi.

Bunday uchrashuvlar nafaqat Rossiya Federatsiyasi bilan, balki Ukraina bilan ham keng yo'lga qo'yildi. 1994-yili Ukraina Prezidenti Leonid Kuchma davlat tashrifi bilan Toshkentga keldi. O'zbekiston va Ukraina davlat rahbarlarining o'rtasidagi o'zaro muloqotda iqtisodiy hamkorlik, transport, sanoat, qishloq xo'jaligi, mineral xomashyo qazib olish, fan-texnika taraqqiyotidagi yutuqlarda o'zaro hamkorlikni amalga oshirish bo'yicha tuzilgan bitimlarni amalga oshirish bilan aloqador bo'lgan masalalar asosiy o'rin egalladi. Nafaqat iqtisodiy, balki madaniy aloqalar ham yo'lga qo'yildi. Leonid Kuchma o'zining O'zbekistonga tashrifi davomida O'zbekiston baynalminal madaniy markazida ham bo'ldi. O'z navbatida, O'zbekiston Prezidenti ham Ukrainaga uch marotaba safar qildi. Bu ikki davlat o'rtasidagi aloqalar hozirgi kunga qadar davom etib, tovar ayirboshlash hajmi 300 million AQSh dollaridan oshdi. O'zbekiston Ukrainaga rangli metall, gazlama va boshqa turdagi mahsulotlarni yetkazib bergan bo'lsa, Ukrainadan O'zbekistonga texnika asbob-uskunolari keltirildi. Bugungi kunda O'zbekistonda 20 dan ortiq o'zbek-ukraina qo'shma korxonalari ishlab turibdi.

2001-yil MDH tashkil topganligining 10 yilligi munosabati bilan Rossiya davlati

poytaxtida MDH davlatlari rahbarlari ishtirokida sammit o'z ishini boshladi. Sammitda o'tgan vaqt mobaynida qilingan ishlar sarhisob qilindi va o'zaro savdodagi cheklashlarni bartaraf etish, tovarlar va xizmatlar oqimini ko'paytirish uchun axborot-marketing markazlarini tuzish, ta'lim, madaniyat, soliq, bojxona sohalarida faoliyat ko'rsatuvchi muassasalar, xo'jalik sudlari hamkorligini kengaytirish masalalari muhokama etildi.

2017-yildan boshlab, MDH davlatlari bilan o'zaro munosabatlar yangi sifat pog'onasiga ko'tarildi. Xususan, MDH davlatlari bilan o'zaro savdo-iqtisodiy aloqalar hajmi 20 %ga ko'tarildi. MDH davlatlarining 2017-yil 11-oktabrdagi Sochi sammitida unga a'zo mamlakatlar davlat rahbarlarining "Oila instituti va an'anaviy oilaviy qadriyatlarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha" bayonoti, Hamdo'stlikda 2019-yilni Kitob yili, 2020-yilni 1941-1945-yillardagi Ulug' Vatan urushida qozonilgan G'alabaning 75 yilligi yili – deb e'lon qilish haqida qaror qabul qilindi.

Hamdo'stlik mamlakatlarining jinoiy daromadlarni legallashtirish, terrorizm va qirg'in qurollarini tarqatishni moliyalashtirish, korrupsiyaga qarshi kurashish sohalaridagi hamkorligiga doir konsepsiyalar ma'qullandi. Shuningdek, MDH mamlakatlari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlashga qaratilgan yana qator hujjatlar qabul qilindi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Oliy Majlisga Murojaatnomasida mamlakatning 2020-yilda MDHga birinchi raisligi strategiyasi haqida so'z yuritib, jumladan, shunday degan: "Hamdo'stlikda iqtisodiy hamkorlikni kengaytirish, tashkilot tomonidan qabul qilingan qarorlar natijadorligini oshirish va ishtirokchi mamlakatlar o'rtasida insonparvarlik aloqalarini yanada mustahkamlash uchun barcha imkoniyatlarni ishga solamiz". Bugungi kunda O'zbekiston MDHda o'z milliy koordinatori darajasini Tashqi ishlar vaziri o'rinbosaridan Bosh vazir o'rinbosarigacha ko'tardi, MDH Iqtisodiy kengashidagi o'z ishtirokini tikladi.

2020-yilda O'zbekiston ilk bor Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi tashkilotiga raislik qildi va pandemiyaga qaramasdan, ko'zda tutilgan 60 dan ziyod barcha xalqaro tadbirlar muvaffaqiyatli o'tkazildi, 70 ga yaqin muhim hujjatlar qabul qilindi.

2023-yilda Bishkekda Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi Davlat rahbarlari kengashining navbatdagi majlisi bo'lib o'tdi. Unda Rossiya, Belarus, Tojikiston, Turkmaniston, O'zbekiston, Qirg'iziston va Qozog'iston yetakchilari ishtirok etdi.

MDH sammiti yakunlari bo'yicha jami 17 ta hujjatlar imzolandi hamda O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev MDH faxriy ko'krak nishoni bilan taqdirlandi.

1993-yil Markaziy Osiyo rahbarlarining Almatida bo'lib o'tgan uchrashuvidan so'ng Markaziy Osiyo hamdo'stligiga asos solindi. Hamdo'stlikka a'zo bo'lgan davlatlarga milliy mudofaani kafolatlashga, ilmiy texnika taraqqiyoti yutuqlari va aloqa vositalari, yangi texnologiyaga erishish, xorijiy davlatlardan mahsulot tashish, zarur xomashyo va tayyor mahsulotlarni keltirish hamda o'z mahsulotini jahon bozoriga olib chiqish, tabiiy ofatlar oqibatini tugatish, ekologiya sohasida tadbirlarni birgalikda o'tkazish uchun imkoniyatlar yaratildi.

Din, e'tiqod, til birligi, azaliy qardoshlik munosabatlari bu davlatlar iqtisodiy taraqqiyotida shubhasiz katta ahamiyat kasb etadi. Ayni paytda o'ziga ruhan, urf-odatlarini va an'analari bilan yaqin mamlakatlar bilan mustahkam munosabatlar o'rnatish suveren O'zbekistonning tashqi siyosatidagi muhim yo'nalishlardan biridir. Bu ishlar Turkiston xalqlarining asosiy manfaatlarini ifodalagani uchun, ular orasida qadimiy do'stlik va birodarlikni mustahkamlash, o'zaro iqtisodiy muammolarni yechish, milliy-madaniy

aloqalarni tiklash uchun juda qulay sharoit yaratib, kishilar qalbida mehr-oqibat, birodarlik tuyg'ularini uyg'otib kelmoqda.

1994-yil 10-yanvarda Qozog'iston Respublikasining Birinchi Prezidenti N.Nazarboyevning O'zbekistonga tashrifi Markaziy Osiyo hamdo'stligiga amaliy poydevorni qo'ydi. Unda ikkala mamlakat rahbarlari "Yagona iqtisodiy hudud" barpo etish to'g'risidagi shartnomani imzoladilar. Bu shartnomada O'zbekiston bilan Qozog'iston o'rtasida tovarlar, xizmatlar, sarmoyalar va ishchi kuchlarining erkin o'tib turishini nazarda tutuvchi hamda o'zaro kelishilgan kredit, hisob-kitob, byudjet, soliq, narx, boj va valyuta siyosatini ta'minlovchi yagona iqtisodiy makonni tashkil etish ko'zda tutildi. Fan, maorif, sog'liqni saqlash yo'lida imzolangan hujjatlar bo'lsa o'zaro hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi omil bo'lib qoldi. Bu shartnomaga Qirg'iziston keyinchalik Tojikistonning ham kirishi Markaziy Osiyo mintaqasida iqtisodiy integratsiya jarayonining chuqurlashuviga katta imkoniyat yaratdi. O'zbekiston, Qozog'iston, Qirg'iziston Prezidentlarining bu oliy darajadagi uchrashuvining yangi nuqtasi 1994-yil Almati shahrida bo'lib o'tdi. Tomonlar Davlatlararo Kengash hamda uning doimiy ijroiya tashkiloti, Bosh Vazirlar kengashi, Tashqi ishlar vazirligi, Mudofaa vazirligi kengashini ta'sis etdilar. Kelishuvda qatnashgan mamlakat vakillarining davlatlararo ijroiya qo'mitasi Almati shahrida joylashdi.

1995-yil 15-dekabrda Qozog'iston va O'zbekiston Respublikalari davlatlararo Kengashining Jambul shahrida navbatdagi kengashi bo'ldi. Mazkur kengashda Prezidentlar 2000-yilgacha bo'lgan iqtisodiy integratsiya va birinchi navbatda sarmoya

sarflanishi lozim bo'lgan loyihalar dasturlarni hayotga joriy etish, kommunikatsiya tarmoqlarini rivojlantirish masalalarini muhokoma etdilar. Integratsiya dasturida 53 ta loyiha ishlab chiqildi.

Iqtisodiy sohadagi uzviy hamkorlikning davomi Markaziy Osiyo respublikalari prezidentlarining 1999-yil aprel oyida Cho'lpon-Ota shahridagi uchrashuvi bo'ldi. Uchrashuvda O'zbekiston tomoni barchaning diqqat e'tiborida turgan Afg'oniston hisoblanmish xalqaro terrorizm o'chog'ining xavfi masalasi keskinligini qayd etdi. O'zbekiston Prezidenti yig'ilish qatnashchilari hamda BMTning butun xalqaro hamjamiyatga tahdid solayotgan ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashni kuchaytirishga chaqirdi. Uchrashuvda Tojikiston respublikasi rahbariyati va jamoatchiligi I.A.Karimovni tojik xalqining og'ir kunlarda yordam beruvchi va qo'llab-quvvatlovchi haqiqiy birodari hamda do'sti sifatida qabul qildi. Prezident I.Rahmonov I.A.Karimovni tojik xalqining "boshidagi toji, ko'zidagi nuri" – dedi. Kengashda mintaqaning suv resurslaridan samarali foydalanish, Saraz ko'lining toshish xavfining oldini olishda Tojikistonga yordam berishga e'tibor qaratildi.

Ayni paytda O'zbekiston Markaziy Osiyo respublikalari bilan aloqalarni yo'lga qo'yib borar ekan, bu mintaqada iqtisodiy, madaniy hamkorlikni yo'lga qo'yishdagi asosiy xavf Afg'oniston mojarosi ekanligini doimo diqqat markazida saqlab turdi. Bularga siyosiy jihatdan diniy ruhdagi ekstremizm, xalqaro terrorizm, korrupsiya va jinoyatchilik, narkotik moddalarni tarqatish, qurol-yarog' savdosi kabi muammolarni kiritish mumkin.

Markaziy Osiyo respublikalarining diqqat markazida turgan xalqaro terrorizmga qarshi jipslashish masalasi mintaqadagi respublikalar rahbarlarining 2000-yil 20-21-aprel kunlari Toshkentda O'zbekiston Prezidentining Do'rmon qarorgohida bo'lib o'tgan uchrashuvda yana ko'tarildi. O'zbekistonning xalqaro terrorizmga qarshi kurash Xalqaro markazini tuzish haqidagi tashabbusi qo'llab-quvvatlandi. To'rt davlat rahbarlari mintaqada xalqaro terrorizm, siyosiy va diniy ekstremizm va boshqa tahdidlarga qarshi birgalikda harakat olib borish haqida hujjatni imzoladilar. Shuningdek, uchrashuvda ikki davlat Qozog'iston va O'zbekiston respublikasi Prezidentlari chegaralar masalasida ikkala davlat orasida erkin harakatlanish to'g'risida, yo'lovchi va yuk tashish transportlarini kengaytirish to'g'risida kelishib olindi.

2002-yil 28-fevral-1-mart kunlari Almati shahrida Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining uchrashuvida "Markaziy Osiyo hamkorligi" tashkilotini tuzish to'g'risidagi shartnomaga imzo chekildi.

Markaziy Osiyo davlatlari hamkorligining tuzilishi ularning boshqa davlatlardan uzoqlashishini ko'rsatmaydi, balki murakkab o'tish davrida mintaqamamlakatlarining o'zaro yordam va hamkorligini chuqurlashtirishga qaratilgan tadbirdir. Respublikaning geosiyosiy va geostrategik ahvoli, iqtisodiy salohiyati, ijtimoiy, iqtisodiy taraqqiyoti va boshqa omillardan qat'i nazar davlatning tashqi siyosatidagi ustuvor prinsipi davlatlarning suveren teng huquqlilik prinsipi bo'lib qoldi.

2016-yil oxirlaridan boshlab O'zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan

2022 Январь
Декабрь

ishonch va do'stlik aloqalari tobora mustahkamlanmoqda.

O'zbekiston Respublikasi o'z tashqi siyosatini olib borar ekan, qo'shni davlatlar bilan chegara masalasiga alohida yondashdi. Xususan, davlat chegarasini qo'shni mamlakatlar bilan belgilash borasida muzokaralarni davom ettirish maqsadida 2017-2018-yillarda O'zbekiston hukumati delegatsiyasi qo'shni mamlakatlar bilan jami 63 ta, jumladan, Qozog'iston bilan 17 ta, Qirg'iziston bilan 27 ta, Tojikiston va Turkmaniston bilan 9 tadan va Afg'oniston bilan 1 ta uchrashuv muzokaralarini o'tkazdi.

2018-yil 15-martda Astanada Markaziy Osiyo davlat rahbarlarining birinchi maslahat uchrashuvi bo'lib o'tdi. Ma'lumki, davlatimiz rahbari 2017-yilning 10-noyabr kuni BMT shafeligida Samarqand shahrida o'tgan "Markaziy Osiyo: yagona tarix va umumiy kelajak, barqaror rivojlanish va taraqqiyot yo'lidagi hamkorlik" mavzusidagi xalqaro konferensiyada mazkur uchrashuvni o'tkazish taklifini ilgari surgan edi. O'shanda bu tashabbusni mintaqadagi barcha davlatlar va xalqaro tashkilotlar qo'llab-quvvatlagan va Qozog'iston Respublikasi Prezidenti Nursulton Nazarboyev birinchi uchrashuvni Astanada o'tkazishni taklif qilgandi.

Oliy darajadagi uchrashuvda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev, Qozog'iston Respublikasi Prezidenti Nursulton Nazarboyev, Qirg'iziston Respublikasi Prezidenti Sooronbay Jeenbekov, Tojikiston Respublikasi Prezidenti Imomali Rahmon, Turkmaniston Respublikasi Majlisi raisi Akja Nurberdiyeva ishtirok etdi.

Uchrashuvni Qozog'iston Respublikasi Prezidenti Nursulton Nazarboyev ochdi. Sammitda mintaqa mamlakatlari o'rtasida siyosiy, savdo-iqtisodiy va gumanitar hamkorlikni rivojlantirish, terrorizm, diniy ekstremizm, narkotik moddalar va qurol-yarog' kontrabandasiga qarshi birgalikda kurashish, Markaziy Osiyoda xavfsizlik va barqarorlikni mustahkamlash masalalari muhokama qilindi.

Qayd etish kerakki, Markaziy Osiyo nafaqat geografik va geosiyosiy, balki qadriyatlari mushtarak yagona madaniy makon bo'lib, bu omil mintaqada barqaror rivojlanishni ta'minlagan holda, mamlakatlarning sanoat, investitsiya va intellektual sohalardagi salohiyatini to'la ishga solish imkonini beradi.

Uchrashuvda Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlari MDH, ShHT, Islom hamkorlik tashkiloti va boshqa nufuzli xalqaro tuzilmalar mexanizmlari doirasida o'zaro hamkorlikni yanada mustahkamlash zarurligini qayd etdi. Shuningdek, mintaqa mamlakatlari o'rtasida siyosiy, savdo-iqtisodiy, transport, madaniy-gumanitar va boshqa sohalardagi hamkorlikni rivojlantirishga doir keng ko'lamli masalalar ko'rib chiqildi. Markaziy Osiyo mamlakatlari xalqlarini ko'p ming yillik qardoshlik va yaxshi qo'shnilik rishtalari bog'lab turadi. Tarix, din, umumiy madaniyat va an'analar birlashtiradi. Mintaqamizda dunyo tamadduni rivojiga ulkan ta'sir ko'rsatgan noyob madaniyat va taraqqiyot mavjud bo'lib, bu Markaziy Osiyo mamlakatlarining umumiy kelajagi, barqaror rivojlanishi va farovonligini ta'minlashda mustahkam poydevor bo'la oladi. Keyingi yillarda mintaqa davlatlari yaxshi qo'shnilik va o'zaro manfaatli hamkorlik tamoyillari asosida savdo-iqtisodiy, transport-kommunikatsiya, madaniy-gumanitar sohalarda, xavfsizlik va barqarorlik masalalarida o'z salohiyatini namoyon etmoqda. Markaziy Osiyoni barqaror, iqtisodiy rivojlangan va yuksak taraqqiy etgan mintaqaga aylantirish yo'lida sobitqadam bo'lmoqda. Davlatlar umummintaqa manfaatlaridan kelib chiqib chegara, suvdan foydalanish, transport va savdo singari o'tkir masalalarga samarali yechim topmoqda.

Jumladan, transport sohasidagi hamkorlik borgan sari kengaymoqda. Tojikiston bilan to'g'ridan-to'g'ri avia, temir yo'l va avtomobil qatnovi tiklandi. Amudaryodan o'tadigan Turkmanobod – Forob yangi temir va avtomobil yo'llari ko'priklari ishga tushirildi. O'zbekiston – Qirg'iziston – Xitoy temir yo'li qurilishi bo'yicha kelishuvga erishildi.

O'zbekiston tomonining tashabbusi bilan mintaqa mamlakatlari ishbilarmon doiralari hamda yetakchi korxonalari vakillari ishtirokida ko'plab uchrashuvlar o'tkazildi. Bu iqtisodiy aloqalarni sezilarli ravishda faollashtirish va o'zaro savdo hajmini oshirish imkonini berdi. O'zbekistonning mintaqa mamlakatlari bilan tovar aylanmasi o'rtacha 20-30 foizga o'sdi.

2019-yilda O'zbekiston, Qozog'iston, Tojikiston, Qirg'iziston va Turkmaniston respublikalari Bosh vazir o'rinbosarlari ishtirokida birinchi Markaziy Osiyo iqtisodiy forumi o'tkazildi. Bu esa davlatlarning o'zaro savdo hamkorligiga ijobiy ta'sir qilmoqda.

O'zaro hamkorlikni yanada yaxshilash maqsadida 2019-yildan boshlab, Qozog'istonda O'zbekiston konsullik muassasalarida mehnat migratsiyasi masalalari bo'yicha atteshe lavozimi joriy etildi.

Yana bir jihat davlatlarning o'zaro madaniy – gumanitar sohada hamkorligi 2019-yilda yanada mustahkamlandi. Xususan, Toshkent shahrida xorijiy va mamlakat ekspertlari hamda olimlari ishtirokida “Markaziy Osiyo umumiy uyimiz” mavzusida xalqaro konferensiya bo'lib o'tdi.

Anjumanda Markaziy Osiyo davlatlarining mintaqaviy hamkorligini mustahkamlash, madaniy – gumanitar sohada almashuvni kengaytirish, ikki tomonlama aloqalarni mustahkamlashda xalq diplomatiyasi rolini kuchaytirish, xalq diplomatiyasini amalga oshirishda milliy madaniy markazlar va do'stlik jamiyatlarining ahamiyati hamda ular oldida turgan vazifalar va boshqa dolzarb masalalar muhokama qilindi.

O'zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan savdo-iqtisodiy aloqalarida Qozog'iston alohida o'rin egallaydi. 2018-yilga kelib Qozog'iston bilan o'zaro hamkorlik aloqalariga oid 170 dan ziyod hujjatlar imzolangan bo'lib, ular orasida “Abadiy do'stlik” va “Strategik sheriklik” to'g'risidagi shartnomalar alohida o'rin egallaydi. Oxirgi yillarda bu hamkorlik aloqalariga katta ahamiyat berilib, Qozog'iston va O'zbekiston davlat rahbarlari o'rtasida oliy darajadagi bir qator uchrashuvlar bo'lib o'tdi. Xususan, 2017-yil mart oyida bo'lib o'tgan Prezident Sh.M.Mirziyoyevning Qozog'istonga rasmiy tashrifi yaxshi qo'shnichilik aloqalarini yanada rivojlantirishda yangi sahifani ochdi. O'zbekistonda qozog'istonlik investorlar ishtirokida 260 ta korxona faoliyati yo'lga qo'yilgan bo'lsa, qo'shni davlatda yurtimiz ishbilarmonlari ishtirokida 105 ta biznes sub'yekti faoliyat olib bormoqda. 2017-yil Ostona va Toshkent shaharlarida bo'lib o'tgan biznes-forumlar natijasi bo'yicha umumiy qiymati 1,2 milliard AQSh dollari miqdoridagi kelishuvlarga erishildi. Siyosiy jabhadagi muloqotlar rivoji iqtisodiy aloqalarni yanada jadallashtirish uchun qulay muhit yaratadi. Bu nafaqat savdo aylanmasi va sarmoyalar hajmini kengaytirishga xizmat qiladi, balki madaniy – gumanitar aloqalar rivojini ham kafolatlaydi. 2017-yilning sentabr oyida ikki davlat rahbarlari 2018-yilda Qozog'istonda O'zbekiston yili hamda 2019-yilda O'zbekistonda Qozog'iston yilini o'tkazishga kelishib olgan edi. Qozog'iston Respublikasi 2018-yilni mamlakatda O'zbekiston yili deb e'lon qildi. Bu qozoq eli va Qozog'iston davlatining o'zbek xalqiga hurmati, yurtimizga yuksak ehtiromi ramzidir.

Erishilgan kelishuvlar asosida, Qozog'iston chegara o'tkazish punktlari (M-39)

faoliyati qayta tiklandi. “Toshkent – Olmata” yo‘nalishi bo‘yicha temir yo‘l qatnovi yo‘lga qo‘yildi. 2 mlrd. AQSh dollaridan ortiq hajmdagi savdo va sarmoyaviy bitimlar imzolandi, shuningdek, hududlararo aloqalar tobora mustahkamlanib bormoqda.

Umuman olganda, Markaziy Osiyo davlatlari o‘rtasidagi faol hamkorlik aloqalari va turli ko‘rinishdagi bitimlarning imzolanishi natijasida 2021-yilga kelib, O‘zbekiston va Qozog‘iston o‘rtasidagi davlat chegara chiziqlarini delimitatsiya qilish ishlari yakunlandi. Qirg‘iziston bilan chegaraning 95 foizi kelishildi. Tojikiston bilan chegaraning 99,9 foiz qismida kelishildi.

Biroq bugungi kunda Markaziy Osiyo mintaqasida bir qator tahdid va xavf-xatarlar saqlanib qolmoqda:

- *Davlatchiligi zaif, iqtisodiy nuqtayi nazardan nobarqaror mamlakatlar mavjudligi;*
- *Mintaqaga radikal diniy oqimlarning tarqalish xavfi;*
- *Xalqaro terrorizm, uyushgan jinoyatchilik va narkotiklar oqimi;*
- *Mintaqadagi geosiyosiy raqobat;*
- *Davlat chegaralarini delimitatsiya va demarkatsiya qilish jarayoni tugatilmaganligi;*
- *Transchegaraviy suv resurslaridan foydalanish muammolari;*
- *Afg‘onistondagi vaziyatning mavhumligi.*

Yuqoridagi masalalarni hal etishda mintqa mamlakatlarining o‘zaro birgalikdagi sa’y-harakatlari muhim ahamiyatga ega.

So‘nggi yillarda respublika tashqi siyosatida o‘zaro hamkorlik, yaxshi qo‘shnichilik, manfaatli munosabatlar, ichki ishlarga aralashmaslik tamoyillarining yanada rivojlantirilishi nafaqat Markaziy Osiyo davlatlari xalqlari, balki xorijiy davlatlarning ham e’tiborini tortdi. Shu boisdan ham O‘zbekiston Prezidentining mazkur siyosati jahon hamjamiyati tomonidan ijobiy e’tirof etildi. Xalqaro “The Economist” jurnali talqini bo‘yicha 2019-yil yakunlariga ko‘ra Prezident Sh.M.Mirziyoyev “Yil odami” deya e’lon qilindi.

Toshkent mintaqadagi barcha qo‘shni davlatlar bilan strategik hamkorlik to‘g‘risida shartnoma tuzgan bo‘lib, bu yuqori darajada regional siyosat tuzish imkonini beradi. Ushbu maqsadlarda amalga oshirilayotgan ishlar mamlakatning xalqaro munosabatlar tizimidagi o‘rni va rolini mustahkamlashda ham muhim ahamiyatga ega.

Toshkent hamkorlikni rivojlantirish bo‘yicha tashabbuslarni ilgari surgan holda mintaqada biron-bir ustuvorlikni ko‘zlamaydi. O‘zbekiston tashabbuslari barcha mamlakatlar manfaatlarini hisobga oladi, konsensus tamoyiliga asoslanadi.

Toshkentning faol, tashabbuskor va konstruktiv diplomatiyasi tufayli shakllangan mintaqadagi yangi siyosiy reallik Markaziy Osiyo mamlakatlari o‘rtasida keng doirali masalalar bo‘yicha o‘zaro harakatlarni kuchaytirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatdi.

2018-yil mart oyida Astanada, 2019-yil noyabr oyida Toshkentda, 2021-yil avgust oyida Turkmanistonning Avaza shahrida o‘tkazilgan Markaziy Osiyo davlat rahbarlarining konsultativ uchrashuv yig‘ilishlari bunga yorqin misol bo‘ldi. Uchrashuvlar davomida tomonlar Markaziy Osiyo kun tartibidagi bir tomonlama formatda ham, ikki tomonlama formatda ham hal qilishning imkoni bo‘lmagan ko‘plab muammoli masalalar yechimini muhokama qildilar. Bundan tashqari bunday turdagi uchrashuvlarni muntazam asosda o‘tkazish to‘g‘risida kelishuvga erishildi.

Bunda qayd etish kerakki, Markaziy Osiyo davlat rahbarlarining konsultativ

uchrashuvlarini o'tkazish mintaqada yangi xalqaro tashkilot yoki o'z ustaviga ega va davlat organlaridan yuqori turuvchi biron-bir integratsion tuzilma tashkil etilishini nazarda tutmaydi. Ushbu faoliyat faqat regional rivojlanishning muhim masalalari bo'yicha "soatlarni to'g'rilab olish"ga mintaqaning savdo-iqtisodiy hamda madaniy aloqalarini kuchaytirishga, xalq diplomatiyasini rivojlantirishga qaratiladi.

O'zbekistonning mintaq bo'yicha yo'nalishi faollashuvi regional yaqinlashish, ishonch va o'zaro tushunishni tiklash, shuningdek, yig'ilib qolgan masalalarni oqilona muhosilalarga kelish asosida operativ hal qilish yuzasidan allaqachon yetilgan talabga o'z vaqtida va amaliy javob bo'ldi. Oliy darajada o'rnatilgan ochiq va ishonchli muloqot barcha hamkorlik yo'nalishlarini kuchaytirish uchun mustahkam asos yaratdi.

Birinchidan, oliy va yuqori darajalarda siyosiy muloqot sezilarli faollashdi, parlamentlararo, muassasalararo va hududlararo aloqalar kuchaytirildi. O'z navbatida, qayd etilgan davrda regionning barcha davlat rahbarlari O'zbekistonga tashrif buyurdilar. Tahlil ma'lumotlariga ko'ra, ushbu uchrashuvlar yakunlari o'z samaradorligi bo'yicha misli ko'rilmagan natijalar bergan.

Ikkinchidan, ekstremistik va terroristik tuzilmalar faoliyatiga qarshi birgalikda kurashish bo'yicha o'zaro kelishuvga erishildi. 2019-2020-yillar uchun O'zbekistonning Qirg'iziston va Tojikiston bilan tegishli kompleks chora-tadbirlar rejalari imzolandi. 2018-yil iyuldan sentabrgacha O'zbekiston Qozog'iston, Qirg'iziston va Tojikiston bilan qo'shma antiterroristik mashg'ulotlarini o'tkazdi.

Uchinchidan, O'zbekistonning Qirg'iziston va Tojikiston bilan davlat chegaralarini delimitatsiya va demarkatsiya qilish masalalarini hal qilish ancha ilgari surildi.

Bularning barchasi nafaqat ikki tomonlama da'voli masalalarni hal qilish, balki butun regionning kun tartibidan o'tkir nizoli potensialni olib tashlash va siyosiy ishonch darajasini oshirishdan ham iborat.

O'zbekistonning Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan siyosiy sohadagi o'zaro hamkorligi faollashuvi bilan bir qatorda savdo-iqtisodiy, transport-kommunikatsiya, energetika va madaniy-insonparvarlik sohalarida yangi impuls olindi.

Markaziy Osiyo mamlakatlari o'rtasida savdo-iqtisodiy munosabatlarning yaxshilanishi, umuman, mintaqaning investitsiyaviy jozibadorligini oshirishga yordam berdi. Xususan, 2017-yil boshidan hozirgi vaqtgacha O'zbekiston va region mamlakatlari o'rtasida 300 tadan ko'proq shartnoma, shuningdek, taxminan 75 mlrd. dollar summada shartnomalar va bitimlar imzolangan.

Mintaqada ekologik, jumladan, suv-energetikaga bog'liq masalalarni hal qilishda oldinga siljishlar kuzatilmoqda. Toshkent Qambar-Ota va Rog'un GESi qurilishi loyihalarida o'z ishtiroki imkoniyatini ko'rib chiqishga tayyor. "O'zbekiston – Turkmaniston – Eron – O'mon" transport yo'lagining muhim uchastkasini amalga oshirishga start berildi, Amudaryo orqali "Turkmanobod – Forob" temir yo'l va avtomobil ko'priklari ochildi. Ularning ishga tushirilishi "O'zbekiston – Turkmaniston – Kaspiy dengizi – Janubiy Kavkaz" yo'nalishi bo'yicha Boku – Tbilisi – Kars hamda Gruziya, Turkiya, Ruminiya va boshqa davlatlarning Qora dengiz portlariga chiqish yo'llari bilan oraliq transport-kommunikatsiya magistralini yaratish g'oyasini amalga oshirish imkonini berdi.

Bundan tashqari 20 yillik muzokaralardan so'ng Xitoy va Markaziy Osiyoni Qirg'iziston orqali bog'lovchi temir yo'l qurilishi bo'yicha jiddiy rivojlanishga erishildi. Dastlabki baholarga ko'ra, ushbu loyiha amalga oshirilganida yuklarni yetkazib berish

muddatlari 7-8 sutkaga qisqaradi, Sharqiy Osiyodan Yaqin Sharq va Janubiy Yevropa mamlakatlariga yo‘l masofasi 900 km. ga qisqaradi.

Markaziy Osiyo davlatlari o‘rtasida madaniy-insonparvarlik sohasida yaqindan hamkorlikni, do‘stona va yaqin qo‘shnichilik aloqalarini mustahkamlash va kengaytirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda.

Shu bilan birgalikda yaxshi tushunamizki, ushbu jarayon – oldindagi manzilning faqat boshlanishi. Mintaqa mamlakatlari o‘rtasida to‘laqonli hamkorlikni to‘xtatib turgan hal qilinmagan masalalar majmui mavjud. Yuqorida qayd etilganlardan xulosa chiqarib ta’kidlash mumkinki, Markaziy Osiyoda tinchlik va barqarorlikni ta’minlash nafaqat mintaqa mamlakatlari manfaatlariga javob beradi, balki uning qo‘shni regionlardagi xavfsizlikka ta’siri nuqtayi nazaridan butun Yevrosiyo qit’asining barqaror rivojlanishiga ham ko‘maklashadi.

Prezidentimiz boshchiligidagi O‘zbekistonning yangilangan tashqi siyosati natijasida:

– *Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan muloqotimiz jadallashdi, munosabatlarimiz sifat nuqtayi nazaridan yangi pog‘onaga ko‘tarildi, yangi siyosiy muhit yaratildi;*

– *o‘zaro ishonch va hurmat sezilarli kuchaydi;*

– *iqtisodiy aloqalar misli ko‘rilmagan darajada o‘sd;*

– *mamlakatlar hamkorligi yo‘lidagi to‘siqlar bartaraf etildi;*

– *mintaqa sokinlik, barqaror rivojlanish va yaxshi qo‘shnichilik hududiga aylandi.*

So‘nggi yillarda mintaqa mamlakatlarining umumiy ichki mahsuloti 40 foizga ko‘paydi. Markaziy Osiyo davlatlari o‘rtasida savdo hajmining barqaror o‘sishi kuzatilmoqda. Masalan, tovar aylanmasi 2,5 barobardan oshgan bo‘lsa, o‘zaro investitsiyalar hajmi qariyb 6 marta, to‘g‘ridan to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar oqimi esa 45 foizga o‘sd. Bundan tashqari, ichki mintaqaviy turizm ko‘rsatkichlari 2 barobar ko‘paydi.

Markaziy Osiyo mamlakatlari jug‘rofiy jihatdan asosiy tashqi bozorlardan ancha uzoqda joylashgani bois yuklarni tashish uchun ketadigan xarajatlar ulushi tovarlar yakuniy qiymatining 50 foizigacha yetmoqda. Holbuki dunyoda bu boradagi o‘rtacha ko‘rsatkich 11 foizdan oshmaydi. Demak, bizning iqtisodiyotimiz transport xarajatlari uchun rivojlangan davlatlarga nisbatan 2-3 marta ko‘p mablag‘ sarflashga majbur bo‘lmoqda.

Yaqinda **“Xitoy – Qirg‘iziston – O‘zbekiston” temiryo‘li qurilishi bo‘yicha strategik loyihani amalga oshirish to‘g‘risidagi bitimni imzolandi.** Mazkur temiryo‘l Qashg‘ar – Torugart – Makmal – Jalolobod – Andijon yo‘nalishi bo‘ylab o‘tadi va Xitoyni mintaqamiz bilan bog‘lovchi eng qisqa quruqlik yo‘liga aylanadi.

Markaziy Osiyo xalqlarining umumiy tarixi, urf-odatlar va madaniy qadriyatlariga asoslangan madaniy-gumanitar hamkorlikni yanada rivojlantirish yaxshi natija berishi mumkin. Shu bois ushbu makonda madaniyat, san‘at va kino sohasida festivallar, “do‘stlik kechalari”, yoshlar forumlari, ijodkor ziyolilarning uchrashuvlari, ilmiy simpozium va sport musobaqalarini o‘tkazish ezgu an‘anaga aylanishi lozim.

Biz faol madaniy-gumanitar muloqotni davom ettirish, madaniyat, ta’lim va sayyohlik sohasidagi almashuvlarni “xalq diplomatiyasi”ning eng muhim vositasi sifatida rivojlantirish tarafdorimiz. Zero, har qanday rasmiyatchiliklardan xoli bo‘lgan ochiq va

samimiy muloqotlar – mintaqada do'stlik, hamjihatlik va barqarorlik muhitini mustahkamlashning eng ishonchli vositasi hisoblanadi.

Shu tariqa O'zbekistonning MDH va Markaziy Osiyo davlatlari bilan ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va gumanitar sohalar, shuningdek, mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta'minlash borasidagi hamkorlik aloqalari doimiy ravishda rivojlanib bormoqda. O'zbekiston o'zining yaqin qo'shnilari bilan munosabatlarda ochiq, do'stona va pragmatik siyosat yuritish tarafdori bo'lib qoladi. Markaziy Osiyo muammolari xalqaro huquq normalari asosida tashqi kuchlarning aralashuvisiz yechilmog'i zarur.

2. O'zbekistonning ShHT va TDT bilan aloqalari.

Ma'lumki, Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (ShHT) shiddat bilan o'zgarib borayotgan hozirgi zamonning eng dolzarb muammolarini samarali hal qilishda, xavfsizlik va barqaror taraqqiyotni ta'minlashda katta hissa qo'shib kelayotgan nufuzli xalqaro tashkilot hisoblanadi. Tarixiy o'lchovlar bo'yicha nisbatan qisqa muddatda Shanxay hamkorlik tashkiloti obro'li, nufuzli xalqaro tuzilma sifatida shakllandi. 1996-1997-yillari "Shanxay beshligi" nomi bilan tashkil etilgan hamda **2001-yili O'zbekistonning a'zo bo'lib**

kirishi bilan "Shanxay hamkorligi tashkiloti" nomini olgan mazkur tuzilmaning asosiy maqsadi a'zo davlatlar o'rtasida o'zaro do'stlik, ishonch va yaxshi qo'shnichilik muhitini mustahkamlash hamda siyosiy, savdo-iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy, madaniy, shuningdek, xavfsizlik, energetika, transport, turizm, atrof-muhitni muhofaza qilish va boshqa ustuvor sohalaridagi samarali hamkorlikni rivojlantirishdan iborat. Mustaqil O'zbekiston 2001-yilning iyun oyida "Shanxay beshligi" deb yuritilgan xalqaro tashkilotning XXRni Shanxay shahrida chaqirilgan Sammitida bu tashkilotning to'la huquqli a'zosi bo'ldi. Shundan keyin "Shanxay hamkorlik tashkiloti" nomi bilan yuritilib, hamkorlikning bosh maqsadi a'zo davlatlar o'rtasida har tomonlama aloqalar o'rnatishdan iborat bo'lib, ayni paytda xalqaro terrorizm va ekstremizmga qarshi kurash tashkilotining faoliyat markazida turadigan bo'ldi.

O'tgan 20 yildan oshiq vaqt mobaynida mintaqaviy va xalqaro vaziyatda keskin o'zgarishlar ro'y berayotgan bir sharoitda ShHT o'zini ko'p tomonlama hamkorlikning ta'sirchan mexanizmi sifatida namoyon etmoqda. Qisqa davrda tashkilot salmoqli shartnomaviy-huquqiy bazaga ega bo'ldi, institutsional jihatdan to'laqonli tuzilma sifatida shakllandi, qator tarkibiy organlari tashkil qilinib, ularning barqaror faoliyati yo'lga qo'yildi.

ShHTga o'nta davlat - Xitoy, Pokiston, Rossiya, Hindiston, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston, O'zbekiston, Eron va Belarus a'zodir.

Bugungi kunda mintaqaviy xavfsizlikni kafolatli ta'minlash, terrorizm, ekstremizm, ayirmachilik va giyohvand moddalarining noqonuniy savdosiga qarshi kurashish tashkilotning asosiy vazifalari sirasiga kiradi. Terrorizmga qarshi kurash qarorgohi (shtabi) Bishkekdan Toshkentga ko'chirildi. Tashkilotning aniq vazifalari tashqi ishlar va mudofaa vazirliklarining kengashlarida hal qilinishi kelishib olindi.

O'zbekiston Shanxay hamkorlik tashkilotini terrorizm va ekstremizmga, narkotik va qurolning noqonuniy oborotiga, uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashishda hamkorlik uchun vosita sifatida baholaydi. O'zbekiston uchun Shanxay hamkorlik

tashkilotining iqtisodiyot, jumladan, transport kommunikatsiyalarini qurish va qayta tiklash sohasidagi faoliyatini ham faollashtirish, Shanxay hamkorlik tashkiloti bilan hamkorlikdan manfaatdor boshqa davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan aloqalarni rivojlantirish ustuvor vazifa hisoblanadi.

ShHT xaritasi

ShHTga a'zo davlatlar (Belarus 2024-yildan a'zo mamlakat)

ShHTda kuzatuvchi davlatlar

ShHTda muloqot bo'yicha sherik davlatlar:

ShHT sammitlariga taklif etilgan davlat va xalqaro tashkilotlar

2005-yilning 2-iyul kuni Qozog'istonning Astana shahrida "Shanxay hamkorligi tashkiloti"ning o'ninchi marta uchrashuvi o'tkazildi. Sammitda doimiy a'zo davlat rahbarlaridan tashqari Mo'g'uliston Respublikasining vakili kuzatuvchi sifatida qatnashdi. Kengashda Hindiston, Pokiston va Eron davlatlarini tashkilotga kuzatuvchi sifatida qabul qilindi. Ostona uchrashuvi qatnashchilari "Terrorizm va ekstremizmga qarshi kurash konsepsiyasi"ni yakdillik bilan qabul qildi. O'zaro iqtisodiy aloqalarni kengaytirish to'g'risida hujjatlarni imzoladi. Tashkilotning faoliyat ko'lamini kengaytirish maqsadida 2005-2006-yillarda ShHTning Banklararo birlashmasi, Ishbilarmonlar kengashi va Forumi tashkil qilindi. 2016- yil iyun oyida Toshkent shahrida bo'lib o'tgan ShHTning yig'ilishida Pokiston va Hindiston davlatlari tashkilot tarkibiga kiritildi.

Mamlakatimizning so'nggi yillarda ShHT doirasidagi faoliyatini tashabbuskorlik va pragmatizm tamoyillari ustuvor bo'lib borayotgani bilan ifodalash mumkin. ShHT doirasida milliy manfaatlarimizga javob beradigan ko'p tomonlama hamkorlikni kengaytirish bo'yicha ilgari surilgan barcha taklif va tashabbuslarimiz mintaqadagi

barqarorlik hamda hamkorlikni mustahkamlashning ustuvor yo‘nalishlariga to‘liq mos keladi.

Chunonchi, so‘nggi yillarda O‘zbekiston ShHT doirasida yangi hamkorlik platformalarini ishga tushirish bo‘yicha qator tashabbuslarni ilgari surdi. Prezident farmoni bilan Toshkentdagi ShHT Xalq diplomatiyasi markazi ochildi. 2017-yil 9-iyunda Ostonada bo‘lib o‘tgan ShHT davlatlari yig‘ilishida iqtisodiy va madaniy-ma‘rifiy hayot borasidagi qator masalalar bo‘yicha fikr almashilib, umumiy xulosalarga kelindi.

Ushbu sammitda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev tashkilotga a‘zo davlat rahbarlarini ShHT doirasida madaniy hamkorlik aloqalarini kuchaytirish hamda xalq diplomatiyasi mexanizmlaridan har tomonlama foydalanishga chaqirdi. **Buning natijasi o‘laroq 2018-yilda Toshkentda Shanxay hamkorlik tashkilotining Xalq diplomatiyasi markazi tashkil etildi.**

Haqiqatdan ham O‘zbekiston Prezidenti tomonidan ilgari surilgan Xalq diplomatiyasi markazini yaratish g‘oyasi, xalqaro vaziyatdagi beqarorlik va noaniqlik omillari hamda turli xatarlar sonining ko‘payishi fonida o‘ta dolzarbdir.

Shu nuqtayi nazardan Toshkentdagi Xalq diplomatiyasi markazining faoliyati ShHT mamlakatlari o‘rtasidagi hamkorlikning xilma-xil imkoniyatlarini ochishga, o‘zaro ishonch, do‘stlik va yaxshi qo‘shnichilik, millatlararo va konfessiyalararo totuvlikni mustahkamlash, fuqarolik jamiyati institutlari va ommaviy axborot vositalari o‘rtasidagi hamkorlikni kengaytirishga xizmat qiladi.

Tashkilotga a‘zo davlatlar temir yo‘l ma‘muriyatlari rahbarlarining uchrashuvlari mexanizmi yo‘lga qo‘yildi. Samarqanddagi Ipak yo‘li xalqaro turizm instituti barpo etildi. Bu poytaxtimizda muqaddam ochilgan Mintaqaviy aksilterror tuzilmasiga qo‘shimcha tuzilmalar sifatida O‘zbekistonning ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

2018-yil 9-10-iyun kunlari Xitoyning Sindao shahrida Shanxay hamkorlik tashkiloti Davlat rahbarlari kengashining majlisi bo‘lib o‘tdi. A‘zo davlatlar rahbarlari 2017-yilgi Astana sammiti yakunlarining ijrosini hamda jahon siyosati va iqtisodiyotida kechayotgan jarayonlar asnosida ShHTni yanada rivojlantirishga doir birinchi galdagi vazifalarni ko‘rib chiqdilar. Tomonlarning o‘zaro kelishilgan pozitsiyasi qabul qilingan Sindao deklaratsiyasida o‘z ifodasini topdi.

A‘zo davlatlar ShHT Xartiyasining maqsad va tamoyillariga rioya etgan hamda “Shanxay ruhi”ga tayangan holda ShHTni 2025-yilgacha mo‘ljallangan rivojlantirish strategiyasida belgilangan vazifalarni izchil amalga oshirayotganlari qayd etildi. Bugungi kunda ShHT noyob, nufuzli va obro‘li mintaqaviy birlashma sifatida qaror topgani, Tashkilotga Hindiston va Pokiston a‘zo bo‘lgandan so‘ng uning salohiyati sezilarli darajada oshgani ta‘kidlandi.

Umuman olganda, o‘tgan yillar mobaynida O‘zbekiston tomonidan 30 dan ortiq tashabbusni ilgari surdi. Bu ancha jiddiy va katta ko‘rsatkich hisoblanadi. Eng muhimi, O‘zbekiston tashkilot doirasida o‘z tashabbuslarini shunchaki e‘lon qilmasdan, balki ularni amaliy chora-tadbirlar orqali hayotga faol joriy etayotgani bilan ajralib turadi.

Davlat rahbarlari sammiti			
№	Sana	Shahar	Davlat
1.	2001-yil 14-15-iyun	Shanxay	
2.	2002-yil 7-iyun	Sankt-Peterburg	
3.	2003-yil 29-may	Moskva	
4.	2004-yil 17-iyun	Toshkent	
5.	2005-yil 5-iyul	Ostona	
6.	2006-yil 15-iyun	Shanxay	
7.	2007-yil 16-avgust	Bishkek	
8.	2008-yil 28-avgust	Dushanbe	
9.	2009-yil 15-16-iyun	Ekaterinburg	
10.	2010-yil 10–11-iyun	Toshkent	
11.	2011-yil 14-15-iyun	Ostona	
12.	2012 -yil 6-7-iyun	Pekin	
13.	2013-yil 13-sentyabr	Bishkek	
14.	2014 -yil 11-12-sentyabr	Dushanbe	
15.	2015-yil 9-10-iyul	Ufa	
16.	2016-yil 23-24-iyun	Toshkent	
17.	2017 -yil 8–9 iyun	Ostona	
18.	2018 -yil 9-10-iyun	Sindao	
19.	2019-yil 14-15-iyun	Bishkek	
20.	2020-yil 10-noyabr	Videokonferensiya	
21.	2021-yil 16-17-sentyabr	Dushanbe	
22.	2022 -yil 15-16-sentyabr	Samarqand	
23.	2023-yil 4-iyul	Videokonferensiya	
24.	2024-yil 3-4-iyul	Ostona	

ShHT Davlat rahbarlari kengashining 2020-yil oktabr oyida Rossiya Federatsiyasi raisligida bo‘lib o‘tgan navbatdagi sammitida davlatimiz rahbari pandemiya sharoitida “Shanxay ruhi”ni mustahkamlashning muhimligiga katta e‘tibor qaratib, global xatar va tahdidlarni yaxshi qo‘shnichilik, teng huquqlilik, o‘zaro ishonch va manfaatlarni hisobga olish yo‘li bilan yengish mumkinligini ta’kidladi. “Har birimiz kuchli bo‘lgan taqdirdagina, ShHT ham kuchli bo‘ladi, – deb alohida ta’kidladi Prezidentimiz. – Buning uchun bir-birimizni qo‘llab-quvvatlashimiz, kun tartibimizdagi asosiy masalalarga birgalikda murosa izlashimiz, ayniqsa, muhim ahamiyatga ega”.

Mamlakatimiz ShHT faoliyatini yangi mazmun bilan to‘ldirish, mintaqalararo transport va tranzit yo‘laklarini yaratish, innovatsion va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish, iqtisodiy o‘sishning yangi nuqtalarini izlash, iqlim va ekologik tahdidlarga qarshi kurashda a‘zo davlatlarning sa‘y-harakatlarni birlashtirish kabi istiqbolli yo‘nalishlarga katta e‘tibor qaratmoqda.

O‘zbekiston ShHTning amaliy ahamiyatini va xalqaro obro‘sin oshirish uchun uning yangi kun tartibini shakllantirishga o‘z konstruktiv hissasini qo‘shishga tayyorligini namoyon etmoqda.

ShHTning 2021-yil 16-17-sentabr kunlari Dushanbe shahrida bo‘lib o‘tgan yubiley sammitida ShHTning 20 yillik faoliyatining asosiy natijalari, tashkilot doirasidagi ko‘p tomonlama hamkorlikning holati va istiqbollari atroflicha muhokama qilinib, O‘zbekiston Prezidenti tomonidan tashkilot samaradorligini oshirish maqsadida 10 ta ustuvor vazifa ilgari surildi. Davlatimiz rahbari Dushanbe shahrida bo‘lib o‘tgan ShHT sammitida tashkilot doirasida uyushqoqlik va o‘zaro qo‘llab-quvvatlashni yanada mustahkamlash, mintaqaviy iqtisodiy hamkorlikni kuchaytirish, Afg‘onistondagi vaziyatga nisbatan kelishuvga asoslangan yondashuvlarni ishlab chiqish bo‘yicha dolzarb tashabbuslari qatorida, mintaqa parlamentlari va keng jamoatchilik darajasida xalq diplomatiyasini rivojlantirishga qaratilgan takliflarni ham ilgari surdi.

Shular orasida mintaqada “xalq diplomatiyasi”da birgalikda erishilgan natijalar ijobiy baholanib, O‘zbekiston rahbariyati tomonidan mintaqa mamlakatlari hududlari o‘rtasidagi ko‘p qirrali hamkorlikni rivojlantirish, qo‘shma madaniy, fan-ta’lim, sport va boshqa tadbirlarni o‘tkazishdan manfaatdorlik alohida ta’kidlanib, shu maqsadda “ShHT Ezgu niyat elchisi” institutini ta’sis etish taklifi bildirildi.

Ishonchimiz komilki, “ShHT ezgu niyat elchisi” instituti a’zo mamlakatlarning san’at, adabiyot, fan, musiqa va sport sohalaridagi mashhur arboblardan tashkil topib, ular iste’dodi va bor kuch-g‘ayratini tashkilotga a’zo davlatlar hamda butun dunyo xalqlarining turmush darajasini oshirishda ShHT harakatlariga nisbatan jamoatchilik xayrixohligini oshirishga safarbar etadi.

2022-yilning 15-16-sentyabr kunlari Samarqand shahri ShHTning 22-sammitiga mezbonlik qildi. Buyuk ipak yo‘lining qoq yuragida joylashgan bu muazzam shahar ming yillar davomida millatlararo muloqot, o‘zaro madaniy va ma’naviy hamkorlik, savdo va ilmiy almashinuvlar markazi sifatida xizmat qilib kelgan. Samarqandda o‘tgan ShHT sammitining ahamiyati shundaki, u pandemiya va dunyodagi murakkab vaziyatga qaramasdan, Pokiston, Eron, Hindiston, Rossiya, Turkiya, Ozarbayjon, Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Xitoy, Turkmaniston, Tojikiston, Belarus, Mo‘g‘uliston kabi Yevroosiyoning 14 ta mamlakati yetakchilarini birlashtirgani, xalqaro siyosat va

iqtisodiyot markaziga aylangani o‘zbek diplomatiyasining katta yutuqlaridan biri sifatida qarash mumkin.

O‘zbekiston ShHTga raislik davrida Tashkilot doirasidagi amaliy hamkorlikni faollashtirish, uning salohiyati va xalqaro nufuzini oshirishga intildi. Xavfsizlik masalalari bilan bir qatorda savdo-iqtisodiy va gumanitar hamkorlikni kengaytirishga ustuvor e’tibor qaratildi.

Tashkilot faoliyatining barcha sohalarida ko‘plab tashabbuslar amalga oshirildi. Pandemiya va global inqiroz oqibatlariga qaramasdan, 80 dan ortiq yirik

tadbirlar o‘tkazildi. Shu davr mobaynida tashkilot tarixida eng ko‘p 40 dan ortiq hujjatlar imzolanganligi ham O‘zbekistonning faol harakati natijasidir.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ShHTning Samarqand sammitidagi takliflari

№	Sohalar	Takliflar
1.	Transport	Termiz – Mozori-Sharif – Kobul – Peshovar temir yo‘li qurilishini qo‘llab-quvvatlash
		Afg‘onistonni gumanitar qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha Termiz shahrida – u yerdagi mavjud transport-logistika xabining zamonaviy infratuzilmasidan foydalangan holda, birgalikda maxsus fondni ta’sis etish
		Toshkent shahrida Mintaqalararo o‘zaro bog‘liqlik markazini tashkil

		etish
		2023-yilda O‘zbekistonda ShHT birinchi transport forumini tashkil etish
2.	Ekologiya	siyosatchilar, jamoat arboblari, olimlar va ekspert-ekologlar, biznes vakillarini birlashtira oladigan ShHT Iqlim kengashini tuzish
3.	Ta’lim	universitet rektorlari forumi
4.	Iqtisodiyot	ShHTning yangi iqtisodiy muloqotini boshlash asosida sanoat va texnologik hamkorlikning umumiy makonini shakllantirish
		O‘zbekistonda ShHT mintaqalarining biznes sherikligi haftaligini o‘tkazish
		ShHT mamlakatlari maxsus iqtisodiy zonalari alyansini tuzish
		Samarqandda “O‘zbekiston–ShHT” sanoat zonasi bazasida maxsus zonalar administratsiyalari rahbarlarining birinchi uchrashuvini o‘tkazish
		har yili ShHT yirik savdo yarmarkasini o‘tkazishni, uning asosida yagona elektron platforma yaratish
5.	Madaniyat, sport va turizm	madaniyat va turizm kunlari, qo‘shma sport tadbirlari va universiadalar singari qo‘shimcha formatlarni ta’sis etish
		2023 yilni “ShHT makonida turizmni rivojlantirish yili” deb e’lon qilish
6.	Qishloq xo‘jaligi	Oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlashning umumiy tamoyillari va yondashuvlarini ishlab chiqish
		2023 yili Oziq-ovqat xavfsizligi bo‘yicha xalqaro konferensiya o‘tkazish
7.	Xavfsizlik	Mintaqaviy aksilterror tuzilmasi kengashining yillik sayyor yig‘ilishlari amaliyotini yo‘lga qo‘yish

2024-yil 3-4-iyul kunlari Qozog‘iston poytaxti Ostona shahrida bo‘lib o‘tgan ShHTning navbatdagi sammitida mamlakatimiz prezidenti *“Shanxay ruhi”ning asosiy tamoyillariga - o‘zaro ishonch va manfaatdorlik, tenglik, madaniyatlar rang-barangligiga hurmat, bloklardan xoli maqomni saqlab qolish, qarorlar qabul qilishda konsensus prinsipiga qat’iy amal qilishni davom ettirishga chaqirdi.*

O‘zbekiston prezidenti bugungi voqelikda SHHT hamjihatligi zaiflashishiga yo‘l qo‘ymaslik muhimligini, **“SHHT oilasi”** jipsligini kuchaytirish, birgalikda rivojlanish tamoyilini hayotga izchil tatbiq etib, ochilayotgan yangi imkoniyatlardan maksimal darajada foydalanish zarurligini ta’kidlab o‘tdi.

Xulosa sifatida shuni ta’kidlash lozimki, o‘tgan davrda ShHT o‘zini samarali mexanizm sifatida namoyon etib, siyosat va xavfsizlikdan iqtisodiy hamda ijtimoiy hamkorlikkacha bo‘lgan keng qamrovli masalalarni o‘z ichiga olgan mintaqaviy muammolarning butun bir majmuini hal etishga qodir xalqaro forum sifatida jahon siyosat sahnasidan mustahkam o‘rin egalladi.

3-mavzu: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev tomonidan olib borilayotgan faol tashqi siyosatning jahon hamjamiyati tomonidan e’tirof etilishi.
(2 soat)

Reja:

1. O‘zbekistonning Yevropa Ittifoqi mamlakatlari bilan istiqbolli hamkorligi.
2. O‘zbekiston faol tashqi siyosatining yangi bosqichi.

1. O‘zbekistonning Yevropa Ittifoqi mamlakatlari bilan istiqbolli hamkorligi.

O‘zbekiston mustaqillikning ilk yillaridanoq jahonning yana bir yirik tashkiloti Yevropa xavfsizlik va hamkorlik tashkiloti bilan aloqalar o‘rnatishga intildi. 1992-yil 26-fevralga kelib O‘zbekiston ham bu tashkilot kengashining yakunlovchi hujjatiga imzo chekdi. Mazkur hujjat imzolangan vaqtdan beri O‘zbekistonning Yevropa xavfsizlik va hamkorlik tashkiloti bo‘linmalaridagi ishtiroki tobora kengayib bormoqda. YXHTning Markaziy Osiyo bilan aloqalari bo‘yicha Byurosi mintaqada barqarorlikni ta’minlash maqsadida mintaqadagi respublikalar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yib olgani quvonarli holdir. Ushbu byuroning tashabbusi bilan Toshkentda YXHTning “Inson huquqlari bo‘yicha milliy institutlar”, “Ommaviy axborot vositalari demokratlashtirish sharoitida” mavzusidagi bir qator anjumanlari o‘tkazildi. Seminarlar Markaziy va Sharqiy Yevropada inson huquqlari bo‘yicha milliy institutlar faoliyatini rivojlantirish, xalq ta’limi va ommaviy axborot vositalarining inson huquqlari sohasidagi roli masalasini ko‘rib chiqdi. Bunday yig‘ilishlarda O‘zbekistonning ishtiroki tinchlikparvar tashqi siyosat yuritishida asosiy omil bo‘lib qoldi. O‘zbekistonning 1996-yil Lissabon Sammitida ishtiroki respublika rahbariyatining xavfsizlik doirasiga kiruvchi qarashlarini bayon etishga ham imkon berdi.

1999-yil 18-19-noyabr kunlari 54 mamlakat rahbarlarining Turkiyaning Istanbul shahrida Oliy darajadagi uchrashuvi bo‘lib, mazkur anjumanda ancha dolzarb muammolar, jumladan, Yevropada xavfsizlik va hamkorlikni mustahkamlashning asosiy tamoyillari ishlab chiqilgan edi. Yig‘ilishda O‘zbekiston rahbarining ma’ruzasi dunyo mamlakatlari iqtisodiy taraqqiyotini, fuqarolarning ijtimoiy turmush tarzini faqatgina xavfsizlikni ta’minlagandagina amalga oshirish mumkinligiga qaratildi. O‘zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti yig‘ilishda global ahamiyatga ega bo‘lgan terrorizmga qarshi markaz tuzish haqidagi taklifini kiritdi va turli qabih niyatdagilarga yordam berayotgan tashkilotlarni ildizi bilan yo‘qotish orqaligina mamlakatlar xavfsizligini ta’minlash mumkinligini alohida ta’kidladi. XX asr oxiri XXI asr boshlari xalqaro terrorizmga qarshi keskin kurash davri bo‘ldi. Bu kurashga O‘zbekiston o‘zining katta hissasini qo‘shmoqda. Buni AQSh senatorlaridan biri bo‘lgan Liberman tasdiqlab, quyidagilarni ta’kidlagan edi: “O‘zbekistonsiz bizning Afg‘onistondagi aksilterrorchilarga qarshi kurashimiz muvaffaqiyatli bo‘lmas edi”, – deydi.

Bu o‘rinda O‘zbekistonning Yevropa Ittifoqi bilan hamkorligi masalasiga ham to‘xtab o‘tmoq joiz. Mazkur ittifoq bilan hamkorlik uchun tuziladigan bitim bo‘yicha ishlar respublikada 1995-yildan boshlangan bo‘lib, bu muzokaralar 1996-yilga qadar davom etdi. Bu muzokaralarning natijasi o‘laroq O‘zbekiston bilan Yevropa Ittifoqi o‘rtasidagi bitim 1996-yil 21-22-iyun kunlari Italiyaning Florensiya shahrida Yevropa Ittifoqi davlatlari rahbarlarining yig‘ilishida imzolandi.

Florensiyaning “Fortezza de basso” qal’asida Yevropa Ittifoqiga kiruvchi davlatlar

va hukumat boshliqlarining navbatdagi uchrashuvi-sammitda imzolangan sheriklik va hamkorlik to'g'risidagi bu hujjat O'zbekistonning jahon hamjamiyatiga dadil kirib borishida o'z o'rnini va ovozigacha ega bo'lishida katta ahamiyat kasb etdi. O'zbekiston Respublikasi va Yevropa Ittifoqi o'rtasida imzolangan "Sheriklik va hamkorlik" to'g'risidagi bitim 1999-yildan kuchga kirgan bo'lib, bitimning maqsadi quyidagilarga qaratilgan:

- *O'zbekiston mustaqilligi va suverenitetini qo'llab-quvvatlash;*
- *Siyosiy aloqalarni rivojlantirishga, tomonlar bilan siyosiy muloqot olib borishga sharoit yaratish;*
- *O'zbekistonda demokratik islohotlarni amalga oshirish va ularni mustahkamlash, bozor munosabatlari o'tish jarayoniga ko'maklashish va yakunlash;*
- *savdoni rivojlantirishda investitsion sheriklar o'rtasida iqtisodiy hamkorlikni uyg'unlashtirish va shu orqali barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash;*
- *huquqiy, iqtisodiy, ijtimoiy, moliya, fuqarolik, ilmiy va madaniy sohalarda hamkorlikning huquqiy asosini yaratish.*

Shunday qilib, "Sheriklik va hamkorlik" bitimining kuchga kirishi hamda amaldagi faoliyati, Yevropa Ittifoqi va O'zbekiston uchun muhim ahamiyat kasb etib, hamkorlikning yangi qirralarining ochilishiga keng imkoniyatlar yaratdi. Shu o'rinda ta'kidlash joizki, Yevropa Ittifoqi bilan sheriklik va hamkorlik jarayonini amalga oshirish O'zbekiston Respublikasi tashqi siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, xalqaro hamjamiyat va jahon xo'jaligi bilan integratsiyalashuvida muhim o'rin tutadi.

Jumladan, 2017-yil noyabrda Yevropa Ittifoqi delegatsiyasining Samarqandga tashrifi o'zaro hamkorlik borasida yangi sahifani ochdi. 2018-yil 23-noyabrda Bryusselda bo'lib o'tgan Markaziy Osiyo va Yevropa Ittifoqi davlatlari tashqi ishlar vazirlarining uchrashuvida ham bir qator dolzarb masalalarga e'tibor qaratildi.

Shuningdek, 2017-yilda olib borilgan diplomatik harakatlar natijasida Yevropa taraqqiyot va tiklanish banki, Yevropa investitsiya banki bilan aloqalar qayta tiklandi, Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi bilan hamkorlik munosabatlari yangi mazmun-mohiyat bilan boyidi.

Xorijiy davlatlar va moliya institutlari bilan savdo iqtisodiy, investitsiyaviy texnologik va boshqa sohalardagi aloqalarni kengaytirishda salmoqli natijalarga erishildi. Jumladan, xorijiy hamkorlar bilan 340 dan ortiq kelishuvlar tuzilib, 43 milliard dollardan ziyod bitimlar imzolandi.

Keyingi olti-yetti yil O'zbekiston – Fransiya munosabatlari tarixidagi eng yorqin davrlardan bo'ldi. Fransiya Respublikasi Prezidenti

Emmanuel Makronning 2023-yil 1-2-noyabr kunlari rasmiy tashrif bilan mamlakatimizga kelgani ikki davlat o'rtasidagi hamkorlik sohasida tub burilish yasadi, desak mubolag'a emas. Bugungi kunda O'zbekistonda fransuz tilini o'rganishga qiziqish ortib bormoqda. Shu munosabat bilan tomonlar Fransiya alyansining Samarqanddagi filiali ochildi. Joriy va istiqbolli loyihalar portfeli 10 milliard yevrodan oshdi. Fransiya taraqqiyot agentligi

bilan 1 milliard yevrolik Strategik hamkorlik dasturi amalga oshirilmoqda.

Germaniya – O‘zbekiston mustaqilligini 1991 yil 31 dekabrda tan olgan va 1992 yil 6 mart kuni mamlakatimiz bilan diplomatik aloqalarni o‘rnatgan davlat. O‘tgan davr mobaynida Germaniyaga to‘rt va O‘zbekistonga 3 marotaba oliy darajadagi rasmiy tashriflar amalga oshirilgan. 2020 yilda O‘zbekiston va Germaniya o‘rtasidagi tovar ayirboshlash hajmi 830 million dollardan

oshdi. Bugungi kunda O‘zbekistonda Germaniya investorlari ishtirokida 200 ga yaqin korxona faoliyat yuritmoqda. Ular orasida “MAN”, “Claas”, “Knauf”, “Papenburg”, “Volkswagen”, “Viessmann”, “Siemens”, “Bosch” kabi dunyoga mashhur nemis kompaniyalarini sanash mumkin. Bu kabi kompaniyalar bilan amalga oshirilayotgan sarmoyaviy loyihalar har ikki mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishi uchun xizmat qilmoqda. Birgina 2020 yilda nemis kompaniyalari mamlakatimiz iqtisodiyotiga kiritgan sarmoya hajmi 700 milliondan dollardan oshdi. **2023-yil may oyi holatiga ko‘ra, Germaniyadan O‘zbekistonga investitsiyalar hajmi 5,5 milliard dollarga yetdi, shundan 4 milliard dollar oxirgi 6 yilda jalb qilingan.**

2023-yil 2-3-may kunlari O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Germaniyaga ikki kunlik tashrifi davomida Berlinda GFR Kansleri Olaf Shols va Federal Prezident Frank-Valter Shtaynmayer bilan muzokaralar o‘tkazildi. Germaniyaning yetakchi kompaniya va banklari rahbarlari bilan uchrashuv bo‘lib o‘tdi. O‘zbekiston va Germaniya Prezidentlari birgalikda Jeyms Simon galereyasiga tashrif buyurib, **“O‘zbekistonning arxeologik xazinalari. Makedoniyalik Iskandardan Kushonlar saltanatigacha”** nomli noyob ko‘rgazmani ochdilar.

Tashrif doirasida iqtisodiyot, savdo, moliya, ta‘lim, fan va innovatsiya sohalarida 16 ta hukumatlararo va idoralararo hujjatlar imzolandi.

2. O‘zbekiston faol tashqi siyosatining yangi bosqichi.

So‘nggi yillarda jamiyat hayotining barcha sohalarida olib borilayotgan tub o‘zgarishlar jarayonida respublika tashqi siyosatida ham qator o‘zgarishlar amalga oshirildi. O‘zbekistonning AQSh, Rossiya Federatsiyasi, Xitoy Xalq Respublikasi, Hindiston, Yaponiya, Germaniya, Turkiya, Italiya, Buyuk Britaniya, Koreya Respublikasi kabi rivojlangan mamlakatlar bilan aloqalari yanada kengayib, bu davlatlar bilan o‘zaro manfaatli hamkorlik bir-birining ishiga aralashmaslik, xalqaro huquq normalarida belgilangan qoidalarga va tamoyillariga asoslandi.

2018-yilda O‘zbekiston Respublikasi tashqi siyosati samarali olib borildi. Xususan, 18 ta davlatlararo rasmiy tashriflar bo‘lib o‘tdi. Ushbu davlatlar bilan 52 milliard dollarlik 1080 ta loyiha bo‘yicha bitim imzolandi.

O‘sha yili O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi tizimini tubdan takomillashtirish hamda tashqi siyosiy va tashqi iqtisodiy faoliyatning ustuvor yo‘nalishlarini amalga oshirishda uning mas‘uliyatini kuchaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni qabul qilindi. Bu esa tashqi siyosatni olib boruvchi idoralarning faolligini ta‘minladi.

Ya‘ni Farmonda tashqi siyosiy va tashqi iqtisodiy faoliyatning samarali amalga oshirilishi bo‘yicha muhim vazifalar belgilab berildi. Bu omil mamlakatda keng ko‘lamli islohotlarni va demokratik o‘zgarishlarni muvaffaqiyatli ro‘yobga chiqarishda, xalqaro

maydonda mamlakat nufuzini mustahkamlashda va aholi farovonligining oshishida juda katta ahamiyat kasb etishi ta'kidlandi.

2018-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Xorijda istiqomat qilayotgan vatandoshlar bilan hamkorlik sohasida O'zbekiston Respublikasi davlat siyosatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori bilan chet ellarda istiqomat qilayotgan vatandoshlar bilan hamkorlik sohasida O'zbekiston Respublikasi davlat siyosati Konsepsiyasi hamda xorijda istiqomat qilayotgan vatandoshlar bilan hamkorlikni rivojlantirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar Dasturi tasdiqlandi.

Hech bir mamlakat iqtisodiy hamkorliksiz rivojlana olmasligini hozirgi kun voqeligi isbotlab turibdi. O'zbekiston rahbariyatining bu vaziyatga chuqur yondashishi orqali tashqi iqtisodiy aloqalarda Respublikamiz iqtisodiyotiga xorijiy sarmoyalarni jalb etishga katta ahamiyat berildi. Iqtisodiyotga xorijiy sarmoyalarni jalb etishda O'zbekiston quyidagi tamoyillarga amal qiladi:

- *Tashqi iqtisodiy faoliyatni erkinlashtirish;*
- *O'zbekiston iqtisodiyotiga xorijiy sarmoyadorlarni keng jalb qilishni ta'minlaydigan huquqiy, ijtimoiy, iqtisodiy shart-sharoitlar yaratish, tashkilotlar va muassasalar tuzish;*
- *Ilg'or texnologiyaning kirib kelishiga, xo'jalik tarkibining zamonaviylashishiga ko'maklashadigan xorijiy sarmoyalarga nisbatan "ochiq eshiklar" siyosatini o'tkazish;*
- *Respublika mustaqilligini ta'minlaydigan o'ta muhim sohalarni ishlab chiqarish vositalari bilan ta'minlash hamda raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishga qaratish.*

O'zbekistonning tashqi iqtisodiy aloqalarni kengaytirishi va bu aloqalarni erkinlashtirishida huquqiy jihatdan ta'minlovchi qonunlarning ahamiyati katta bo'ldi. "Tashqi iqtisodiy faoliyat to'g'risida", "Chet el investitsiyalari to'g'risida" va "Xorijiy investorlar va investitsiyalarga kafolat berish to'g'risida", "Bankrotlik to'g'risida" qonunlar va boshqa me'yoriy hujjatlar shular jumlasiga kiradi. Shu qatorda respublika chet el investitsiyalarini ishonchli sug'urta bilan himoyalashni ham ta'minladi. Bu huquqiy hujjatlar tashqi iqtisodiy faoliyatni kengaytirish, xalqaro shartnomalar tuzish va ularni bajarish uchun shart-sharoitlar yaratdi. Amaldagi qonunlar chet ellik investorlar uchun kafolatlar bilan bir qatorda soliq sohasida keng imtiyozlar berdi. Birinchi navbatda, O'zbekiston iqtisodiga umumiy hajmi 50 million dollardan ortiq miqdorda qilinadigan investitsiyalar boj to'lashdan ozod qilindi. Bu investitsiyalarning davlat investitsiya dasturiga kiritilgan loyihalarda ishtiroki natijasida yetti yil mobaynida foydadan soliq to'lashdan va korxonalar daromadlarining ishlab chiqarishni kengaytirishga hamda texnologiya bilan qayta jihozlashga sarflanadigan qismi ham soliq to'lashdan ozod qilindi. Ishlab chiqarilgan tovarlarni import va eksport qilish uchun bojxona to'lovlari ancha kamaytirildi.

Bu o'rinda shuni aytib o'tish lozimki, chet ellik investorlarga yordam ko'rsatish maqsadida O'zbekistonda ixtisoslashtirilgan tashkilotlar va muassasalar tarmog'i tashkil etildi. Bular qatorida "O'zbekinvest" Milliy eksport-import sug'urta kompaniyasi, chet el investitsiyalari bo'yicha agentlik, tovar ishlab chiqaruvchilar va tadbirkorlar palatasi katta ahamiyatga ega bo'ldi.

2019-yili O'zbekiston Turkiy tilli davlatlar hamkorlik Kengashining to'laqonli a'zosiga aylandi. O'zbekistonning ushbu Kengashga a'zo bo'lishi savdo va investitsiyalar uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishga, tovarlar, kapitallar, xizmatlar va texnologiyalarning erkin harakatlanishiga bosqichma-bosqich o'tish uchun bojxona va

tranzit tartib-qoidalarini hamda moliyaviy va bank operatsiyalarini soddalashtirishga yordam beradi.

2019-yilning oxiri – 2020-yilning boshlarida butun insoniyat jahon miqyosida so‘nggi yuz yilda ro‘y bermagan koronavirus pandemiyasi degan global ofatga duch keldi. 2020-yilning oxiriga kelib JSST ma‘lumotiga ko‘ra, dunyoning 191 mamlakatida 81 million kishi koronavirus bilan kasallangan. Ulardan 1 million 765 ming nafari vafot etgan. Natijada pandemiya jahon iqtisodiyoti uchun 2020-yilning har bir oyida qariyb 400 milliard dollar miqdorida zarar keltirib, dunyo bo‘yicha 500 millionta ish o‘rni yo‘qotilgan. Afsuski, bu ofat butun insoniyat qatori O‘zbekiston tashqi siyosati uchun ham kutilmagan tashvish va murakkab muammolarni keltirib chiqardi. Koronavirus pandemiyasining salbiy oqibatlariga qaramasdan, Xalqaro valyuta jamg‘armasi va xalqaro reyting agentliklari tahlillariga ko‘ra, 2020-yilda O‘zbekiston dunyoning sanoqli davlatlari qatorida ijobiy o‘sinh sur‘atlarini saqlab qoldi.

Koronavirus pandemiyasiga qarshi kurash, uning mamlakatimizda keng tarqalishining oldini olish hamda mamlakat iqtisodiyotiga salbiy ta‘sirini kamaytirish maqsadida 57 ta loyiha asosida O‘zbekistonga boshqa mamlakatlardan (AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya, Italiya, XXR, Singapur, Ukraina) asbob-uskunalar keltirildi.

Shu bilan birga, pandemiyaning dastlabki davrida 9 ta mamlakatga O‘zbekistonning gumanitar yuklari yetkazildi (Ozarbayjon, Belarus, RF, XXR, Eron, Vengriya, Qirg‘iziston, Tojikiston, Afg‘oniston).

Pandemiya qarshi kurashda O‘zbekistonga Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti, xalqaro moliya institutlari, Rossiya, Xitoy, AQSh, Turkiya, Birlashgan Arab Amirliklari, Janubiy Koreya, Yaponiya, Germaniya kabi davlatlar amaliy ko‘mak berib keldi.

2020-yilda mamlakatimizning xalqaro moliya bozorlariga chiqish imkoniyatlari yanada yaxshilandi, ilk bor milliy valyutada 2 trillion so‘mlik davlat yevro obligatsiyalari past foizlarda joylashtirildi.

O‘zbekiston “Ochiq ma‘lumotlarni kuzatish” xalqaro indeksida 125 pog‘onaga ko‘tarilib, 44-o‘rinni egalladi. Bunda davlat va jamiyat boshqaruvi sohasidagi 20 ta yo‘nalish bo‘yicha ko‘rsatkichlarni oshkor qilib borish amaliyoti joriy etilgani muhim ahamiyat kasb etdi.

“Iqtisodiy erkinlik” reytingida ham mamlakatimizning 26 pog‘ona ko‘tarilgani islohotlarimizning xalqaro maydondagi yana bir e‘tirofi hisoblanadi.

Hozirgi kunda jahonda kechayotgan murakkab geosiyosiy jarayonlar, koronavirus pandemiyasi va global iqtisodiy inqiroz sharoitida O‘zbekiston ochiq va pragmatik tashqi siyosatni faol olib bormoqda. Xalqaro maydondagi qat‘iy sa‘y-harakatlarimiz natijasida yurtimizning nufuzi va obro‘-e‘tibori tobora yuksalmoqda.

2020-yilda AQSh davlat departamenti tomonidan O‘zbekiston diniy erkinlik sohasidagi “maxsus kuzatuvdagi davlatlar” ro‘yxatidan chiqarilgani ham keng ko‘lamli

demokratik islohotlarning e'tirofidir.

2020-yilning 29-dekabrida Prezidentning Oliy Majlisga va xalqimizga yo'llagan Murojaatnomasida O'zbekiston tashqi siyosatida asosiy xorijiy sheriklar hisoblangan Rossiya, Xitoy, Amerika Qo'shma Shtatlari, Turkiya, Germaniya, Fransiya, Buyuk Britaniya, Janubiy Koreya, Yaponiya, Hindiston, Pokiston, Birlashgan

Arab Amirliklari va boshqa davlatlar bilan ko'p qirrali va o'zaro manfaatli aloqalarni yanada kengaytirish belgilab olindi.

So'nggi yillarda yurtimizning tashqi siyosatini ham tubdan qayta ko'rib chiqib, hozirgi paytda butunlay yangicha tashqi va tashqi iqtisodiy siyosat yuritilmoqda. ***Ushbu siyosat qaysi jihatlari bilan avvalgisidan farq qiladi va nimalarni nazarda tutadi, degan savolga quyidagicha javob berish mumkin:***

- *O'zbekiston xalqaro munosabatlarning to'la huquqli subyekti, suveren davlat sifatida jahon hamjamiyati, eng avvalo, qo'shni davlatlar bilan do'stona munosabatlar va hamkorliklarni, o'zaro qo'llab-quvvatlash, tinchlik va totuvlikni mustahkamlash hamda rivojlantirishga ustuvor e'tibor qaratadi;*

- *davlat va xalqning oliy manfaatlari, farovonligi va xavfsizligini ta'minlash maqsadida o'zga davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan ikki va ko'p tomonlama munosabatlarni rivojlantirishga qaratilgan ochiq, pragmatik va konstruktiv siyosat olib boradi. Bu yo'nalishdagi ishlar jadal davom ettirilmoqda.*

Masalan, birgina 2023 yilda xorijiy mamlakatlardan O'zbekistonga 176 ta yuqori darajadagi delegatsiyalar tashrif buyurgan bo'lsa, yurtimiz vakillari muhim ahamiyatga ega missiyalar bilan 220 marotaba chet ellarga yuborildi. Bu o'tgan 3 yildagi tegishli ko'rsatkichlardan 2 baravar ko'p demakdir. Ana shunday tashriflar natijasida 242 ta yangi xalqaro bitimlar imzolangani hamda 54 ta xalqaro shartnomani kuchga kiritish uchun zarur bo'lgan ichki tartib-taomillar yaratilgani natijasida xalqaro munosabatlarimizning shartnomaviy-huquqiy asosi sezilarli darajada mustahkamlandi.

Umuman, so'nggi yetti yil davomida xorijiy hamkorlar bilan 1023 ta xalqaro hujjatlar imzolandi, shuningdek, O'zbekiston 26 ta universal xalqaro shartnomalarning a'zosiga aylandi. E'tiborli jihati, mazkur hujjatlar investitsiyalarni rag'batlantirish va o'zaro himoya qilish, savdo-iqtisodiy, moliyaviy, madaniy-gumanitar, ilmiy-texnikaviy hamkorlik, soliq, mehnat, transport, energetika, atrof-muhitni muhofaza qilish, iqlim o'zgarishi, transchegaraviy tahdidlar va jinoyatchilikka qarshi kurashish, huquqiy yordam ko'rsatish, mintaqaning barqaror taraqqiyotini ta'minlash kabi ko'plab sohalarni qamrab oladi.

Bundan tashqari, so'nggi yillarda mamlakatimizning dunyoviy aloqalari geografiyasi, nufuzli xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar, global moliya institutlari bilan hamkorligi ham sezilarli darajada kengayib, sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarildi. Xullas, **O'zbekiston bugun 149 ta davlat bilan diplomatik aloqalarni yo'lga qo'ygan**

bo'lsa, yana 100 dan ortiq xalqaro tashkilotning to'laqonli a'zosi hisoblanadi.

O'zbekiston va Ozarbayjon o'rtasida 2024-yil 23-avgustda "Ittifoqchilik munosabatlari to'g'risidagi" shartnoma imzolandi. Bungacha bunday mazmundagi shartnoma Rossiya, Qozog'iston va Tojikiston bilan imzolangan edi. Demak, Ittifoqchilarmiz soni 4 taga yetdi. Turkmaniston, Qirg'iziston, Turkiya, Tojikiston, Vengriya, Pokiston, Qatar kabi 20 ga yaqin davlatlar bilan munosabatlarimiz strategik sheriklik darajasiga ko'tarildi. Ilgariroq ana shunday aloqalar o'rnatilgan AQSH, Koreya Respublikasi, Ozarbayjon, Rossiya, Xitoy, Yaponiya, Qozog'iston va Hindiston bilan hamkorliklarimiz yanada mustahkamlanib, yangicha ma'no-mazmun bilan boyidi.

So'nggi yillarda oziq-ovqat mahsulotlari bozori ancha kengaydi. Jumladan, o'tgan bir yilda Avstraliya, Yangi Zelandiya, Singapur, Kolumbiya, Indoneziya kabi 10 dan ortiq yangi bozorlarga chiqildi, mahsulotlar eksport qilinadigan mamlakatlar soni 85 taga yetdi. Lekin bu yo'nalishdagi eksportning 80 foizi 5 ta davlat hissasiga to'g'ri kelyapti. Ya'ni, qishloq xo'jaligi eksportining asosiy qismini "kilosiga 1 AQSH dollaridan past pul to'lanadigan bozorlar" tashkil qilmoqda. Bu gap mubolag'a emas, ayni haqiqat. Misol uchun, o'tgan yili dunyodagi 52 ta mamlakatga 126 ming tonna uzum eksport qilingan bo'lsa, shundan 98 ming tonnasi 12 ta davlatga har bir kilogrammi 1 AQSH dollaridan kamroq baholarda sotilgan. Eng xaridorgir mahsulotlar hisoblangan gilos, shaftoli, xurmo, o'rik, olcha, olxo'ri, anjir, anor, bodom, loviya, mosh kabi mahsulotlar eksportida ham shunday achinarli manzaraga guvoh bo'lish mumkin. Mamlakatimizdan eng ko'p eksport qilinadigan 10 turdagi mahsulotning ulushi jami meva-sabzavot eksportida 60 foizni tashkil qiladi.

Turizm – jahon iqtisodiyotining jadal rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri. Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida turizm milliy daromadning asosiy manbaiga aylanishi mumkin. Xalqaro iqtisodiy reytingda turizmdan keladigan daromad avtomobilsozlik va neft-gaz sanoatidan keyin uchinchi o'rinni egallaydi.

O'zbekiston juda katta turizm va rekreatsiya salohiyatiga ega. Zotan, bizda jami 8,2 ming madaniy meros obyektlari mavjud bo'lib, ulardan 209 tasi YUNESKOning Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan.

Keyingi yillarda salkam yuzta mamlakat fuqarolari uchun O'zbekistonga vizasiz kirish tizimi, yana 55 ta davlat fuqarolari uchun soddalashtirilgan elektron viza tartibi joriy etildi.

Xitoyning "Qyer.com" portali tomonidan Samarqand – dunyoning eng yaxshi shaharlari o'nligiga kiritilib, "Xitoylik va xorijlik sayyohlarga ziyorat qilish uchun tavsiya etiladigan eng yaxshi ekzotik maskan" nominatsiyasida g'olib bo'lgan bo'lsa, **Shahrisabz shahri – Iqtisodiy hamkorlik tashkilotining 2024 yildagi turizm poytaxti, deb e'lon qilingan.**

Keyingi yillarda hududlarimizning boshqa mamlakatlar mintaqalari bilan gorizont al oloqalarini kuchaytirish borasida ham faol ish olib borilmoqda. Xususan, Xitoy, Rossiya, Qozog'iston davlatlari bilan mintaqalararo hamkorlik aloqalarini muvofiqlashtirish bo'yicha maxsus Kengashlar tuzilgan. Ular bir necha yildan buyon faoliyat yuritmoqdalar, mintaqalararo hamkorlik forumlari o'tkazilmoqda.

Mamlakatimiz ommaviy axborot vositalari xalqaro axborot makoniga ham dadil kirib bormoqda. Xususan, ayni paytda O'zbekiston Milliy teleradiokompaniyasi hamda bir qator xususiy telestudiyalarning dasturlari jahonning 100 dan ortiq davlatlariga uzatilmoqda. O'zbekiston Milliy axborot agentligi va "Dunyo" axborot agentligi o'z

xabarlarini 10 ta xorijiy tilda tarqatmoqda.

**Yangi O‘zbekiston tashqi siyosatida qanday muhim natijalarga erishildi?
Kelgusida bu borada qaysi masalalarga ustuvor ahamiyat qaratish lozim?**

Birinchi natija	Ikkinchi natija	Uchinchi natija	To‘rtinchi natija
Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorlik yangi bosqichga olib chiqildi.	Iqtisodiy diplomatiya samaradorligi oshirildi.	Xorijdagi vatandoshlarimiz va mehnat migrantlari muloqot yo‘lga qo‘yildi.	Parlament, xalq va biznes diplomatiya institutlarining roli ortdi.
Markaziy Osiyo davlat rahbarlari maslahat uchrashuvlari (2018 y. Ostona, 2019 y. Toshkent, 2021 y. Avaza, 2022 y. Cho‘lpon-ota, 2023 y. Dushanbe, 2024 y. Ostona).	Mahsulotlar eksporti va investitsiyalar oqimi sezilarli oshdi.	Yangi Konstitutsiyada xorijlik vatandoshlar bilan aloqalarni rivojlantirishning kafolatlari muhrlab qo‘yildi.	Jahon mamlakatlari o‘rtasida o‘zaro ishonch va hamjihatlikni shakllantirishda parlament diplomatiyasining roli oshirildi.
Qo‘shnilarimiz bilan ekologiya va tabiatni muhofaza qilish, suv resurslaridan oqilona foydalanish, transport-kommunikatsiya infratuzilmalari yanada rivojlantirilmoqda.	2023 yilda 4 mingdan ortiq tadbirlar, elchixonalarimizda 70 dan ziyod biznes-forumlar tashkil etildi. 77 ta investitsiya loyihasi doirasida 13 mlrd.\$ sarmoya jalb qilindi.	Chet mamlakatlarda o‘qigan, yirik kompaniyalarda ishlab katta tajriba orttirgan yuqori malakali mutaxassislarni yurtimizga qaytarish ishlari olib borilmoqda.	OM palatalari 57 davlat parlamentlari bilan ikki tomonlama do‘stlik va hamkorlik guruhleri hamda Yevropa parlamenti bilan hamkorlik bo‘yicha parlamentlararo qo‘mita tuzildi.
Davlatlarimiz chegaralarini delimitatsiya va demarkatsiya qilish, jahon iqtisodiy munosabatlariga yanada faol integratsiyalashuv masalalarida ham qator ijobiy o‘zgarishlar yuz berdi.	Savdo-iqtisodiy, moliyaviy, investitsiyaviy va texnologik hamkorlikni rivojlantirish, eksport hajmi va nomenklaturasini ko‘paytirish, transport-logistikani shakllantirish	2021yil “Vatandoshlar” jamoat fondini tashkil etildi. Dunyoning 100 ga yaqin mamlakatlarida istiqomat qilayotgan 10	Parlamentlararo Ittifoq, O‘zbekistonning MDH Parlamentlararo Assambleyasi bilan sermahsul hamkorligi jadal rivojlanmoqda.
Dunyo siyosiy	Xalqaro valyuta	milliondan ortiq	Bugungi kunda har

lugʻatida yangi “Markaziy Osiyo ruhi” degan yangi atama paydo boʻldi.	jamgʻarmasi, Jahon banki, OTB, Islom taraqqiyot banki, Osiyo infrastruktura investitsiyalari banki bilan aloqalarimiz ham yangicha asosda yoʻlga qoʻyildi.	vatandoshlar, xorijdagi 170 dan ortiq madaniy markazlar qoʻllab-quvvatlanmoqda.	qanday mamlakatning ichki va tashqi siyosatini amalga oshirish va xalqaro muammolarini hal etishda xalq diplomatiyasining ahamiyati tobora ortib bormoqda.
Rossiya, Xitoy, AQSH, Hindiston, Yaponiya, Koreya davlatlari va Yevropa Ittifoqi bilan “Markaziy Osiyo + 1” formatidagi hamkorlik jadal rivojlanmoqda.	JSTga toʻlaqonli aʼzo boʻlish borasidagi saʼy-harakatlarimiz ham samarali natijalar bermoqda.	Xorijda ishlayotgan yurtimiz fuqarolariga har tomonlama koʻmak koʻrsatish, ularni ishga joylashtirish boʻyicha chet davlatlar bilan kelishuvlarga erishish boʻyicha aniq amaliy choralar koʻrilmoqda.	1992 yilda 700 ga yaqin NNT BMT iqtisodiy va ijtimoiy Kengashi maslahatchisi maqomiga ega boʻlgan boʻlsa, bugunga kelib ularning soni 6,5 mingdan oshdi.
Markaziy Osiyoda xalqaro huquq talablari va mintaqada joylashgan barcha davlatlarning milliy manfaatlarini hisobga olgan holda keng qamrovli strategik sheriklik va ittifoqchilik munosabatlarini chuqurlashtirish.	Yillik xorijiy sarmoyalar hajmi 2017 yilga nisbatan 3 barobar koʻpaydi. soʻnggi yillarda 12 mingta standart qabul qilindi, 400 turdagi mahsulotlarni sinovdan oʻtkazish yoʻlga qoʻyildi. Natijada 40 ta yangi eksport bozoriga chiqishga muvaffaq boʻldik.	“Uzbekistan's club” platformasi tashkil etildi. 30 dan ziyod mamlakatlarda 480 dan ortiq salohiyatli vatandosh roʻyxati shakllantirildi.	Fuqarolik jamiyati institutlari MO, MDH, SHHTga aʼzo davlatlar oʻrtasida doʻstona va oʻzaro manfaatli hamkorlik munosabatlarini rivojlantirish, ilm-fan, madaniyat, sanʼat, taʼlim, turizm va sport sohalarida aloqalarni, madaniyatlararo muloqotni yoʻlga qoʻyishga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, xalqaro miqyosda yangi qiyofaga ega bo‘lgan O‘zbekiston paydo bo‘ldi, O‘zbekiston rahbari dunyoda yangi formatsiyadagi va katta obro‘ qozongan arbob sifatida tan olindi, qo‘shni davlatlar bilan do‘stona va o‘zaro ishonch ruhidagi munosabatlar rivoj topdi. O‘zbekistonning yangi mazmunga ega bo‘lgan tashqi siyosiy faoliyati asoslari shaklandi, bu esa mintaqamizda tinchlik va barqarorlik, samarali hamkorlikning asosiy garovidir.

4-mavzu: O‘zbekiston Respublikasi uchun ustuvor bo‘lgan xalqaro reyting. (2 soat)

Reja:

1. O‘zbekiston Respublikasi uchun ustuvor bo‘lgan xalqaro reyting va indekslar bo‘yicha samaradorlikning eng muhim ko‘satkichlarini oshirish borasida olib borilayotgan chora-tadbirlar.
2. “Biznes yuritish” indeksi, Boshqaruv sifati indikatorlari, Elektron hukumatni rivojlantirish reytingi, “Korrupsiyani qabul qilish” indeksi, “Logistika samaradorligi” indeksi, Jahon bankining Statistik salohiyat indeksi, Iqtisodiy erkinlik indeksi.

1. O‘zbekiston Respublikasi uchun ustuvor bo‘lgan xalqaro reyting va indekslar bo‘yicha samaradorlikning eng muhim ko‘satkichlarini oshirish borasida olib borilayotgan chora-tadbirlar.

Xalqaro hamjamiyatning to‘la huquqli a‘zosi bo‘lgan O‘zbekiston Respublikasi xalqaro munosabatlarda mustaqil davlat sifatida faoliyat ko‘rsatib, mustahkam tinchlik, qurolsizlanish, o‘z hududini qurol-yarog‘lardan xoli qilish, yadroviy qurolni va boshqa

ommaviy qirg'in qurollarini yo'qotish, suveren davlatlar o'rtasidagi nizo va ziddiyatlarni hal etishda kuch ishlatish va tazyiqqa yo'l qo'ymaslikdan iborat bo'lgan maqsadlarni ko'zlagan xolda tashqi siyosat olib bormoqda.

Shu o'rinda qayd etish kerakki, mustaqil O'zbekiston tashqi siyosatining asosini ochiq-oydinlik, teng huquqlilik, demokratik tamoyillarga sodiqlik, umuminsoniy qadriyatlarini ulug'lash, respublika ijtimoiy hayotidagi demokratik jarayonga ta'sir qilish kabilar tashkil etadi. Shuninglek, Respublika tashqi siyosati tinchlik va xavfsizlik uchun umumjahon e'tirof etgan ochiq yakdillik talablariga asoslanadi.

O'zbekiston Respublikasi jahon hamjamiyatiga integratsiyalashuvi jarayonida ko'plab xalqaro tashkilotlarga a'zo bo'ldi, xalqaro huquqiy tashabbuslari jahon hamjamiyati oldida turgan mintaqaviy va global muammolarni hal etishga qaratilib, O'zbekiston tarixiy jihatdan qisqa bir davrda xalqaro munosabatlarni yo'lga qo'yish va rivojlantirish borasida katta ishlarni amalga oshirdi.

Bu jarayonda mamlakat miqyosida amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy o'zgarishlarni dunyo miqyosida e'tirof etilishi borasida ham samarali ishlar qilindi va davom ettirilmoqda.

Shu o'rinda ta'kidlash muhimki, ko'plab xorijiy ommaviy axborot vositalarida dunyo mamlakatlarining iqtisodiy ko'rsatkichlari, xalqlarning turmush darajasi yoki yashash uchun eng xavfsiz davlatlar kabi reytinglar muntazam e'lon qilib boriladi, tahlil va taqqos qilinadi.

Inson huquqlari himoyasini kafolatlash, aholi turmush darajasini oshirish, iqtisodiy faoliyatda erkinlikni ta'minlash, sud-huquq sohasidagi moddiy va protsessual normalarni takomillashtirishga qaratilgan islohotlar har qanday mamlakatning xalqaro maydondagi nufuzini oshiradi. Zero, mazkur yo'nalishdagi islohotlar mamlakat taraqqiyoti, xalq farovonligini belgilab beruvchi muhim omillardan hisoblanadi.

Ammo islohotlarning ijobiy natijalari, xalqning erishgan va erishayotgan yutuqlarini dunyo hamjamiyati e'tiboriga taqdim etish alohida chora-tadbirlarni, maqsadli sa'y-harakatlarni talab etishini ta'kidlash kerak. Bu jarayonlarda xalqaro reyting agentliklarining xizmati katta. To'g'ri, har qanday davlat ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni o'tkazar ekan, birinchi o'rinda aholi turmushi farovonligini oshirish, huquq va manfaatlarini ta'minlash, mamlakatning xalqaro miqyosdagi nufuzini mustahkamlashni asosiy maqsad qilib belgilab oladi. Mamlakatlarining ana shu iqtisodiy-ijtimoiy sohalarda erishgan yutuqlarini hamda insonlarning haq-huquqlarini ta'minlanishi bilan bog'liq ko'rsatkichlarini turli reyting agentliklari baholab boradi, ular ijobiy yoki salbiy o'zgarishlarni aslo e'tiborsiz qoldirmaydi.

Chunki xalqaro hamjamiyatning e'tiborini tortish, xorijiy investorlarning qiziqishini qozonish ko'p hollarda nufuzli xalqaro reyting agentliklarining baholariga bog'liq bo'ladi.

Xalqaro reyting va indekslar dunyodagi institutsional muhitning sifatini baholashda iqtisodiy rivojlanishning asosiy sharti sifatida jahon hamjamiyati tomonidan qabul qilingan vositadir. Ular nafaqat ekspertlar, balki davlatlar darajasida ham islohotlar va ijtimoiy-iqtisodiy siyosat mezoni sifatida qo'llanib kelinadi.

Aholi turmush darajasini oshirish, davlat organlarining xalq manfaatlari uchun xizmat qilishida davlat siyosatidagi ustuvorligini ta'minlash hamda mamlakatga kirib kelayotgan investitsiyalar oqimini jadallashtirish va investor mulkini davlat tomonidan himoya qilish kabi mamlakatda turli sohalarda amalga oshirilayotgan tub o'zgarishlarni

dunyo hamjamiyatiga namoyon etish maqsadida turli sohalar bo'yicha xalqaro tashkilotlar tomonidan tuziladigan xalqaro reyting va indekslar muhim ahamiyat kasb etadi.

Ko'rsatkichlari bo'yicha yuqori baholangan har qanday xalqaro reytinglar samarasi sifatida ishbilarmonlardan tortib dunyo aholisi barcha qatlamining e'tibori Shu mamlakatga qaratiladi: investitsion muhit, turizm, xizmat ko'rsatish sohasi rivojlanadi, buning natijasida aholining turmush darajasi va farovonligi yaxshilanadi.

Xalqaro reyting va indekslarni faoliyat yo'nalishiga qarab ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy-huquqiy sohalarga ajratish mumkin. Bunda iqtisodiyot, ishbilarmonlik, byudjet, sanoat, investitsiya va barqaror rivojlanish maqsadlarini ijtimoiy-iqtisodiy sohaga, huquq, korrupsiya, demokratiya hamda boshqaruv sifatini siyosiy-huquqiy sohalarga kiritish maqsadga muvofiqdir.

Hozirgi davrda xorijiy reytinglar xalqaro iqtisodiy munosabatlarga kuchli ta'sir ko'rsatuvchi o'ziga xos omillardan biri hisoblanadi. Mustaqil ekspertlar xulosasi aks etgan reytinglar mamlakat xalqaro imijiga, kirib kelayotgan investitsiyalar miqdoriga katta ta'sir ko'rsatadi. Binobarin, rivojlanib borayotgan va o'z iqtisodiyotiga sarmoyalarni jalb qilishdan manfaatdor bo'lgan davlatlar mazkur reytinglarga kirish va o'z o'rnini bosqichma-bosqich ko'tarib borishga alohida e'tibor qaratmoqda. Keyingi yillarda Sharqiy Yevropa hamda Mustaqil davlatlar hamdo'stligiga a'zo ayrim mamlakatlar eng nufuzli xalqaro reytinglarda yuqori darajaga ega bo'lish bo'yicha maxsus dasturlar asosida ish olib borayotgani ma'lum. Zero, har qanday chet ellik investor muayyan qarorga kelishdan avval o'zi qiziqayotgan davlatning iqtisodiy holati to'g'risidagi obyektiv, mustaqil baholarni sinchiklab o'rganib chiqadi.

Qayd etish kerakki, xalqaro reytinglarni tuzuvchi agentliklar iqtisodiy va moliyaviy ko'rsatkichlarni baholashda turli usullardan foydalanadi. Shu boisdan investorlar o'z tahlillarida faqatgina bitta reyting agentligining ma'lumotlariga tayanib qolmasdan, bir qancha reyting ko'rsatkichlarini kompleks tahlil qilishga harakat qiladilar.

Ma'lumotlarga ko'ra, hozir jahonda 160 dan ortiq xalqaro reyting mavjud, ulardan 50 taga yaqini ta'sir darajasi yuqori mezonlar sirasiga kiradi.

Indeksni tuzuvchi xalqaro tashkilotlar tegishli davrlar bo'yicha davlat organlari tomonidan e'lon qilingan ochiq ma'lumotlar hamda turli xalqaro tashkilotlarning (World Economic Forum, World Bank, International Monetary Fund, UN, Transparency International va boshqalar) reyting hisobotlari natijalariga asoslanib, indikatorlar natijalarini hisoblaydi hamda o'zining rasmiy veb saytlarida e'lon qilib boradi.

Global raqobatbardoshlik indeksi, biznesni yuritish yengilligi indeksi, Iqtisodiy erkinlik indeksi, sanoat raqobatbardoshligi indeksi, global innovatsion indeks, inson salohiyati rivojlanishi indeksi, transchegaraviy investitsiyalash indikatorlari, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni tartibga solish indeksi, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar uchun jozibadorlik indeksi shular jumlasidandir. Ana shu kabi asosiy xalqaro reytinglar va indekslarda O'zbekistonning ham munosib o'rinlarda bo'lishi katta ahamiyatga ega.

2020-yilgi reyting natijalariga ko'ra Biznes yuritish va Iqtisodiy erkinlik indeksida Yangi Zelandiya, Gong Kong hamda Singapurni yuqori 3 talik davlatlar qatorida ko'rish mumkin. Indikatorlar bo'yicha reytingi yuqori davlatlar tahlil qilinganda, Yangi Zelandiya Biznes yuritish indeksining korxonalarni ro'yxatdan o'tkazish (100.0) va kredit olish indikatorida (100.0), Singapur kontraktlar ijrosini ta'minlashda (84.5) hamda Gong

Kong qurilish uchun ruxsatnoma olishda (93.5) dunyoda yetakchilik qiladi.

Umr ko'rish davomiyligi 85.3 yil, kutilayotgan ta'lim yillari 18.1 yil, o'rtacha ta'lim yillari 12.6 yil hamda aholi jon boshiga yalpi milliy daromad 68 059 AQSh dollari bo'lgan Inson kamoloti indeksida Norvegiya davlati 2001-yildan beri (2007 -2008-yillar bundan mustasno) ushbu reytingni boshqarib kelmoqda.

2. “Biznes yuritish” indeksi, Boshqaruv sifati indikatori, Elektron hukumatni rivojlantirish reytingi, “Korrupsiyani qabul qilish” indeksi, “Logistika samaradorligi” indeksi, Jahon bankining Statistik salohiyat indeksi, Iqtisodiy erkinlik indeksi.

O'zbekiston Respublikasining Xalqaro reytinglar tizimiga integratsiyalashuvidan ko'zlangan asosiy mezon va maqsadlarga to'xtaladigan bo'lsak, bu masala yuzasidan qator fikr va mulohazalar **O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2018 yil 28 dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomasida** belgilangan ustuvor vazifalarni amalga oshirish doirasida ham yuritilgan edi. Xususan, O'zbekistonning global raqobatbardoshlik reytingi va boshqa xalqaro reytinglarda qatnashishi va unda mamlakatimizning egallagan o'rnini yaxshilab borishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish, mamlakatda qulay biznes va investitsion muhitni shakllantirish sohasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar, qonunchilikning amaliyotga tatbiqi ustidan kuchli parlament va deputatlik nazoratini o'rnatish va boshqa vazifalar belgilangan edi.

Shuni alohida qayd etish kerakki, reytinglar ichida eng mashhurlari, investitsiya jalb qilinishida muhim o'rin tutadiganlari sirasiga **“Standard and Poor's”, “Moody's”, “Fitch Ratings”** agentliklari hamda yirik auditorlik va konsalting kompaniyalari tomonidan e'lon qilib boriladigan baholash mezonlarini ham kiritish mumkin. Hozirgi kunda yuqorida qayd etilgan agentliklar tomonidan e'lon qilinadigan suveren kredit reytingiga O'zbekistonning ham kiritilishi bo'yicha ishlar olib borilyapti. Biroq bu ishlarni hozircha qoniqarli deb bo'lmaydi. Aytaylik, bir qator indekslar bevosita investitsion faoliyat bilan bog'liq ko'rsatkichlarni e'lon qiladi. Jumladan, to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar indeksi (FDI index) 62 ta mamlakatda 22 sohani o'z ichiga qamrab olgan holda qonunchilik tomonidan to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarning kirib kelishiga to'sqinlik qiluvchi omillarni tahlil etadi. To'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarning ishonchlilik darajasini ko'rsatuvchi **“FDI Confidence”** indeksi global konsultatsion kompaniya bo'lmish **“A.T.Kearney”** tomonidan belgilanib, 40 ta mamlakat bo'yicha tahlillarni reyting ko'rinishida chop etadi.

Afsuski, mazkur indekslardan o'rin olgan davlatlar qatorida hozircha mamlakatimiz yo'q. Bu esa yurtimizga potensial investorlarning kirib kelishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Mamlakat ichkarisida investitsion muhit qanchalik qulay va jozibador bo'lmasin, uning xalqaro maydondagi targ'iboti yetarli darajada bo'lmas ekan, bir joyda deysinib turilaveradi.

2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini amalga oshirish doirasida mamlakatimizning xalqaro maydondagi mavqeini ko'tarish, ko'rsatkichlarning xolis va haqqoniy baholanishini ta'minlash bo'yicha tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, Prezidentimizning 2020-yil 25-fevraldagi **“O'zbekiston Respublikasining xalqaro reytinglar va indekslardagi o'rnini yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida”gi Qarorida** yurtimizda amalga oshirilayotgan islohotlarni baholashning yaxlit va mustaqil

tizimini shakllantirish, shuningdek, respublikamizning xalqaro reytinglardagi o'rnini yaxshilashni ta'minlash yo'llari atroflicha belgilab berildi.

Mazkur hujjatga muvofiq boshqa vazifalar qatorida 3 ta asosiy yo'nalishda ish olib borilayotgani alohida e'tiborga molik. Ya'ni:

1. O'zbekiston Respublikasining xalqaro reytinglardagi o'rnini monitoring qilish va baholash milliy tizimi, ya'ni Milliy monitoring tizimi yaratilishi.

2. Ko'rsatilayotgan davlat xizmatlari sifatini yaxshilash, aholining davlat organlari faoliyatidan qoniqishi darajasini hamda ularning xodimlari kasbiy mahoratini oshirish maqsadida "davlat xizmatlarining sirli mijosi" instituti joriy etilishi.

3. "O'zbekiston Respublikasi xalqaro reytinglarda" yagona portalining yaratilishi esa ushbu yo'nalishda samarali muloqot va axborot almashinuviga xizmat qiladigan imkoniyatlarni yuzaga chiqaradi.

2020-yilning 5-fevral kuni davlatimiz rahbari "Jahon banki va Xalqaro moliya korporatsiyasining "Biznes yuritish" yillik hisobotida O'zbekiston Respublikasining reytingini yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarorni imzolagan edi. Unda mamlakatimizni xorijlik investorlar uchun yanada jozibador hududga aylantirish, yurtimizning xalqaro maydondagi nufuzi va investitsion imijini keskin yuksaltirishga xizmat qiladigan vazifalar bayon etilgan. Qarordan kelib chiquvchi asosiy strategik maqsad mamlakatda 2022 yilgacha Jahon banki va Xalqaro moliya korporatsiyasining "Biznes yuritish" hisobotidagi jahon mamlakatlarining birinchi yigirmataligi darajasiga mos keladigan qulay shart-sharoitlarni yaratishdir.

Mazkur qarorda ta'kidlanganidek: "So'nggi bir necha yillar davomida tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish sohasida normativ-huquqiy hujjatlar bazasini va tartibga solish jarayonlarini takomillashtirishga, qulay biznes muhitini va xalqaro maydonda mamlakatning ijobiy nufuzini shakllantirishga qaratilgan chora-tadbirlar ko'rildi.

Oxirgi 5 yil davomida ko'rilgan chora-tadbirlar natijasida **Jahon banki va Xalqaro moliya korporatsiyasining "Biznes yuritish" reytingida O'zbekiston jahonning 190 ta mamlakati orasida 146-o'rindan 76-o'ringa ko'tarildi.** Shu bilan birga, amaliyotda, xususan, qurilishga ruxsatnomalar olishda, mulkni ro'yxatdan o'tkazishda va tashqi savdo operatsiyalarini amalga oshirishda tadbirkorlik subyektlari duch kelayotgan ortiqcha byurokratik tartib-taomillar hanuzgacha saqlanib qolmoqda". Anglashilmoqdaki, O'zbekiston 2022-yilga qadar yana kamida 56 pog'ona yuqorilashi kerak.

Shu o'rinda mavzuga oid yana bir ma'lumotni keltirib o'tish maqsadga muvofiq. O'zbekiston Respublikasi Prezidentimizning 2018-yil 13-iyuldagi "Jahon banki va Xalqaro moliya korporatsiyasining "Biznes yuritish" yillik hisobotida: "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Loyiha boshqaruvi milliy agentligi manfaatdor vazirlik va idoralar bilan birgalikda uch oy muddatda eng muhim xalqaro reytinglarni va tarkibiy indikatorlarni, ularni shakllantirish metodologiyasini, shuningdek, O'zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslarda oxirgi ikki yilda egallab turgan mavqeini chuqur o'rganishni ta'minlanishi", deya qayd etilgan edi.

Ta'kidlash joizki, so'nggi yillar mobaynida O'zbekistonda hayotning barcha jabhalarini qamrab olgan ulkan o'zgarishlar ro'y bermoqda. Bularning barchasi xalqaro hamjamiyat tomonidan e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, xalqaro reyting agentliklari o'z indekslarida O'zbekistonni yuqori o'rinlarda qayd eta boshlayotgani mustaqillik yillarida

birinchi bor kuzatilmoqda. Bu davlatimiz uchun, xalqimiz uchun juda katta yutuq. Masalan, **O‘zbekiston Meros jamg‘armasining “Iqtisodiy erkinlik” indeksida 52 pog‘onaga, Jahon bankining “Logistika samaradorligi” indeksida 19 pog‘onaga, “Biznes yuritish” indeksida 18 pog‘onaga ko‘tarildi.** O‘zbekiston Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining “Mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash” tizimidagi 6-guruh davlatlari qatoridan 5-guruh mamlakatlari qatoriga ko‘tarilgani ham mazkur o‘zgarishlar natijasidir. Xalqaro reytinglarda yuqori o‘rinlarni olish dunyo hamjamiyatining mamlakatimizga bo‘lgan e‘tibori, chet el investorlarining qiziqishini oshirish uchun muhim omil hisoblanadi. Demak, bu masalaga jiddiy qarash kerakligini hayotning o‘zi talab etadi. Ammo, ayrim sohalarda reytinglar bilan ishlashga yetarlicha e‘tibor qaratilmayotgani va xalqaro tashkilotlar tomonidan o‘tkazilayotgan so‘rovlarda aksariyat islohotlar o‘z aksini topmayotgani oqibatida yetakchi xalqaro reyting va indekslarda O‘zbekiston hamon quyi pog‘onalarda qolmoqda.

Iqtisodiy va siyosiy-huquqiy xalqaro reyting va indekslarda O‘zbekiston Respublikasining o‘rnini yaxshilash, bu borada mutasaddi vazirlik va idoralarning faoliyatini samarali muvofiqlashtirish, xalqaro maydonda mamlakatimiz mavqeyini yanada yuksaltirish, xorijiy reyting agentliklari bilan hamkorlikni tizimli ravishda amalga oshirish, mas‘ul davlat organlari rahbarlariga yuklatilgan vazifalarni o‘z vaqtida va sifatli bajarilishida ularning shaxsiy javobgarligini kuchaytirish maqsadida 2019-yil 7 -mart kuni O‘zbekiston respublikasi Prezidentining “Xalqaro reyting va indekslarda O‘zbekiston Respublikasining o‘rnini yaxshilashga oid chora-tadbirlarni tizimlashtirish to‘g‘risida”gi qarori farmoni qabul qilindi. Unga ko‘ra, Ustuvor xalqaro reyting va indekslar bilan ishlashni muvofiqlashtirish bo‘yicha komissiya tuzildi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan **2020-yil 2-iyun kuni imzolangan “O‘zbekiston Respublikasining Xalqaro reyting va indekslardagi o‘rnini yaxshilash hamda davlat organlari va tashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy qilish to‘g‘risida”gi farmoni** shu jihatdan qayd etib o‘tilgan kamchiliklarga chek qo‘yishga qaratilgan muhim hujjat hisoblanadi.

Farmonda mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va xalqaro maydondagi imijini mustahkamlash, davlat organlari va tashkilotlarida xalqaro reyting va indekslar bilan ishlashning yangi mexanizmlarini joriy qilish, shuningdek, 2017-2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasida belgilangan vazifalarni amalga oshirish maqsad qilingan. Hujjatda bu boradagi aniq vazifalar belgilab berilgan bo‘lib, ushbu vazifalarni bajarish jarayonida xalqaro reyting va indekslar bilan ishlash bo‘yicha Respublika Kengashi tashkil etildi. Mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy-huquqiy taraqqiyot darajasini tizimli tahlil qilib borish, turli sohalarda amalga oshirilayotgan tub o‘zgarishlarning O‘zbekiston uchun ustuvor bo‘lgan xalqaro reyting va indekslarda mamlakatimizning o‘rnini yaxshilashga xizmat qilishini ta‘minlash, mazkur yo‘nalishdagi ishlarga to‘siq bo‘layotgan muammolarni bartaraf etish mazkur kengashning asosiy vazifalari etib belgilandi.

3. Xalqaro reyting va indekslarda O‘zbekiston pozitsiyasi.

Keyingi yillarda mamlakatimiz ko‘pgina ustuvor reytinglarda yuqorilab borayotgani yurtimizda aholi turmush farovonligini oshirish, jamiyatimizda ochiqlik, oshkoralikni ta‘minlash borasida qilinayotgan ezgu ishlarning muhim natijasidir. Masalan, yaqinda BMTning Sanoatni rivojlantirish tashkilotining (YuNIDO)

“Raqobatbardosh sanoat unumdorligi indeksi” bo’yicha hisoboti chop etildi. Unda mamlakatimiz ilk marotaba aks ettirilib, 152 ta mamlakat orasida 92-o’rinni, MDHga a’zo davlatlar orasida 5-o’rinni, Markaziy Osiyo mamlakatlari orasida 2-o’rinni egalladi.

Aytish kerakki, bugun jamiyatimizdagi islohotlarning bosh maqsadi xalqimizni rozi qilishdek ezgu maqsadga yo’naltirilmoqda. Barcha sa’y-harakatlarimiz, islohotlarimiz, qabul qilayotgan qonun va qarorlarimiz zahirida ham ushbu maqsad mujassam. Aholi yuritilayotgan siyosatdan qanchalik rozi bo’lsa, turli reyting va indekslardagi o’rnimiz o’z-o’zidan oshib boraveradi.

Xususan, iqtisodiyotda davlatning rolini kamaytirish, makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlash, iqtisodiy o’sish istiqbollari yaxshilashga qaratilgan bosqichma-bosqich islohotlar 2020-yilda Jahon bankining “Biznes yuritish” indeksida 76-o’rindan 69-o’ringa ko’tarilishimizga, “Transparency International”ning Korrupsiyani qabul qilish indeksi hamda “World Justice Project” ning Qonun ustuvorligi indeksida mamlakatimiz o’rni yaxshilanishiga olib keldi.

“Transparency International” xalqaro tashkilotining “Korrupsiya indeksi”da O’zbekiston 2022-yil natijalariga ko’ra, 180 ta davlat orasida 126-o’rinni egalladi. 2021 yil yakuni bo’yicha O’zbekiston 140-o’rinda edi.

Hisobotda O’zbekiston korrupsiyaning oldini olish maqsadida korrupsiyaga qarshi muassasa tuzgani va shaffoflikni oshirish uchun davlat xaridlari onlayn platformasini ishga tushirgani e’tirof etilgan.

Ushbu reytingda Markaziy Osiyodan Qozog’iston 101-o’rinni, Qirg’iziston 140-o’rinni, Tojikiston 150-o’rinni, Turkmaniston 167-o’rinni egallagan. Reytingda Daniya 1-o’ringa, Finlandiya va Yangi Zelandiya 2-o’ringa munosib ko’rilgan.

Xalqaro reyting va indekslarning ahamiyati, oldimizda turgan ustuvor vazifalarni belgilash, reyting agentliklarining metodologiyalarini o’rganish maqsadida mahalliy hokimliklar hamda vazirlik va idoralar mas’ullari uchun maxsus treninglar boshlandi. Shu bilan birga, eng asosiy ishimiz qonunlar va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarning amaldagi ijrosini, bir so’z bilan aytganda, qonun ustuvorligini ta’minlash va bu borada biz parlament va jamoatchilik nazoratini qat’iy yo’lga qo’yishga kirishildi.

O’zbekiston Respublikasi xalqaro reytinglarda o’rni quyidagi ikki yo’nalish bo’yicha izohlash mumkin:

- indikatorlar ko’rsatkichining o’zgarishi: Biznes yuritish indeksi tarkibidagi 10 ta yo’nalishning 9 tasida (to’lovga qobiliyatsizlikni hal qilishdan tashqari), Iqtisodiy erkinlik indeksi tarkibidagi (sud faoliyati samaradorligi ko’rsatkichidan tashqari) barcha indikatorlarda hamda Inson kamoloti indeksi bo’yicha umr ko’rish davomiyligi indikatorida 2020-yilda 2019-yilga nisbatan o’sishga erishgan;

- indikatorlar o’rnining pastligi: turlari bo’yicha eng so’nggi reyting natijalariga ko’ra, Biznes yuritish indeksi tarkibidagi 3 yo’nalish (qurilish uchun ruxsatnomalar olishda 132-o’rin, xalqaro savdoda 152-o’rin va to’lovga qobiliyatsizlikni hal qilishda 100-o’rin), Iqtisodiy erkinlik indeksi tarkibidagi 6 yo’nalish (sud faoliyati samaradorligida 123-o’rin, davlat yaxlitligida 142-o’rin, monetar erkinlikda 175-o’rin, savdo erkinligida 129-o’rin, investitsiyalar erkinligida 169-o’rin va moliyaviy erkinlikda 162-o’rin) hamda Inson kamoloti indeksi bo’yicha 3 yo’nalish (umr ko’rish davomiyligida 117 -o’rin, kutilayotgan ta’lim yillarida 128 -o’rin va aholi jon boshiga YaMDda 126-o’rin) indikatorlari juda past ko’rsatkich sifatida baholangan.

Oxirgi to’rt yil davomida barcha sohalarida bo’lgani kabi mamlakatimizning

investitsiyaviy jozibadorligi va xalqaro maydondagi imidjini mustahkamlash borasida ko‘plab Shu jumladan, xalqaro reyting va indekslarda ham salmoqli yutuqlarga erishildi. Bu yutuqlarni O‘zbekiston Respublikasining 2011-2020-yillardagi xalqaro reyting va indekslardagi dinamikasi orqali ko‘rishimiz mumkin.

Mamlakatimizning Biznes yuritish indeksi bo‘yicha 2020-yil 2011-yilga nisbatan 81 ta pog‘onaga, Iqtisodiy erkinlik indeksi bo‘yicha 49 ta pog‘onaga hamda Inson kamoloti indeksi bo‘yicha esa 7 ta pog‘ona (2020- yilgi reyting natijalari 2020- yil dekabr oyida e‘lon qilinishini hisobga olib, 2019-yil yakunlariga nisbatan olindi)ga yuqorilab, bu borada bir qancha yutuqlarga erishayotganini ko‘rish mumkin.

Siyosiy-huquqiy reyting va indekslarda mamlakatimiz o‘rinlari nisbatan quyi pog‘onalarda. Masalan, So‘z erkinligi va hisobdorlik indeksida 191-o‘rinda, Normativ sifat indeksida 184-o‘rinda, Korrupsiyani nazorat qilish indeksida 183-o‘rinda, Qonun ustuvorligi indeksida 182-o‘rinda, Jahon matbuot erkinligi indeksida 156-o‘rinda turibmiz. Albatta, so‘nggi 3-4 yil mobaynida ushbu sohalarni tartibga soluvchi ko‘plab qonun hujjatlari qabul qilindi, turli institutsional o‘zgarishlar ro‘y berdi. Xususan, mamlakatimizda so‘z erkinligi hamda ommaviy axborot vositalarining cheklov va to‘siqlarsiz faoliyat yuritishi uchun zarur sharoitlar yaratildi. Ommaviy axborot vositalari uchun media bozorida teng sharoit yaratish va ularni yanada rivojlantirish hamda jurnalist va blogerlarni qo‘llab-quvvatlash maqsadida Milliy mass-mediani qo‘llab-quvvatlash va rivojlantirish jamoat fondi tashkil etildi.

Korrupsiyaga qarshi kurashish sohadagi munosabatlarni tartibga solish maqsadida “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonun qabul qilindi. Bu boradagi davlat dasturlarining ishlab chiqilishi va amalga oshirilishini tashkil etish, turli organlar va tashkilotlarning faoliyatini muvofiqlashtirish, jamiyatda korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish maqsadida Korrupsiyaga qarshi kurashish milliy kengashi tashkil etildi. Korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish sohasida davlat siyosatini yurituvchi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi tuzildi.

Qator sohalardagi o‘zgarishlar bilan bog‘liq qonunchilikning jadal rivojlanishi ayrim hollarda amaldagi qonun hujjatlariga zid bo‘lgan ko‘plab normalarning vujudga kelishiga sabab bo‘ldi. Shuning uchun ham qonunchilikni tubdan qayta ko‘rib chiqish, uni tizimlashtirish, normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish va qabul qilish jarayonlari sifatini oshirish, ijrosi monitoringini takomillashtirish maqsadida Norma ijodkorligi faoliyatini takomillashtirish kontsepsiyasi ishlab chiqildi.

“World Justice Project” xalqaro nohukumat tashkiloti 2019-yil yakunlari bo‘yicha 2020-yil uchun huquq ustuvorligi indeksini e‘lon qilindi. Ta’kidlash joizki, mazkur indeksning qamrovi yildan yilga kengayib bormoqda. Xususan, 2018-yilda 119 mamlakat qamrab olingan bo‘lsa, 2019-yilda 126 mamlakat, 2020-yilda esa 128 mamlakat baholandi. Baholash jarayonida

hukumatning ochiqqligi , jamiyatning korrupsiyadan xolilik darajasi, qonunlarga rioya qilinishi, huquq-tartibot, xavfsizlik odil sudlov kabi inson huquqlarini muhofazalash bilan bog‘liq natijalar muhim mezon etib belgilandi. Ushbu indeksda O‘zbekiston 128 ta davlat ichida 92-o‘rinni egallab o‘tgan yilgi indeksdan to‘rt pog‘ona yuqoriladi. Bu MDH

mamlakatlari orasida eng yaxshi ijobiy ko'rsatkichdir.

Prezidentimizning 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili"da amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risidagi farmonida mamlakatimizda jamiyatning barcha sohalari, jumladan, jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlash va inson huquqlarini muhofazalash borasidagi islohotlarni izchil davom ettirish belgilangan. Jumladan, 1995-yilgacha O'zbekistonga kelgan va Shundan buyon fuqaroligi bo'lmagan shaxs guvohnomasi asosida doimiy istiqomat qilayotgan hamda O'zbekiston Respublikasi fuqarosi bo'lish istagini bildirgan shaxslarni O'zbekiston Respublikasi fuqarosi deb tan olish tartibini joriy etish, odil sudlovni ta'minlash, tadbirkorlarning manfaatini muhofazalash, propiska tizimini isloh etish va boshqa yangiliklar inson huquqlarini ta'minlash yo'lida muhim qadam bo'ladi.

Biznes yuritish osonligi reytingi - Doing Business reytingi kichik va o'rta biznes yuritish osonligi darajasini ifodalaydi. Hozirgi paytda bunda jami 11 indikator baholanadi: yangi ishni tashkil qilish, qurilishga oid ruxsatnomalar olish, elektroenergiyaga ulanish, mol-mulkni ro'yxatdan o'tkazish, kredit olish, minoritar investorlarni himoyalash, soliqlarni to'lash, transchegaraviy savdo, shartnomalarga rioya qilish mexanizmlari, bankrotlik, Shuningdek mehnat bozorini tartibga solish osonligi. Doing Business -mamlakatlar investitsiyaviy iqlim holatini tavsiflovchi eng ommaviy reytinglardan biri. 2019-yilda O'zbekistonga 76-o'rin berilgan edi. 2012- yilga taqqoslaganda O'zbekiston 78 pozitsiyaga ko'tarildi.

Iqtisodiy erkinlik ko'rsatkichi - O'zbekistonning iqtisodiy erkinligi 53,3 ballga teng bo'lib, 2019-yilgi ko'rsatkichga binoan 140-o'rinda. Biznes erkinligi, mehnat erkinligi hamda investitsiya erkinligi yuqorilab, O'zbekiston iqtisodiy erkinligi umumiy hisobda 1,8 ballga o'sgan. O'zbekiston Osiyo-Tinch okeani mintaqasidagi 43 mamlakat orasida 36-o'rinni egallab turibdi va uning umumiy reytingi mintaqaviy va jahon o'rtacha ko'rsatkichlaridan past.

O'zbekistonning Inson taraqqiyoti indeksi qiymati 2017-yil uchun 0,7 -10 ni tashkil etdi, bu mamlakat inson taraqqiyotining yuqori toifasiga kirib, 189 ta mamlakat va hudud ichida 105-o'rinni band etdi deganidir. 2000 - 2007-yillar oralig'ida O'zbekistonning Inson taraqqiyoti indeksi qiymati 19,3 foizga oshgan holda 0,595dan 0,7 -10 ga ko'tarildi.

Logistik faoliyat ko'rsatkichi - O'zbekiston har ikki yilda nashr etiladigan Jahon Banklarining logistik faoliyat ko'rsatkichi nashrida 2018-yilda 2016-yildagi 118-o'rnidan 19 pog'ona yuqorilab oldi. Logistik faoliyat ko'rsatkichi uchun asosiy mezonlar bo'xona, infrastruktura, xalqaro yuk tashish, logistik mahorat, harakatlanish, kuzatish hamda davriylikni o'z ichiga oladi.

Ekologik samaradorlik indeksi (The Environmental Performance Index) – Yel universiteti qoshidagi Ekologik siyosat va huquq markazining aralash ko'rsatkichisi bo'lib, u mamlakat yutuqlarini ekologiya va tabiiy resurslarni boshqarish nuqtai nazaridan o'lchaydi. 2018-yilgi reyting yakunlariga ko'ra O'zbekiston 136-o'rinni egalladi.

Ilmiy-tadqiqot faolligi darajasi ko'rsatkichi mamlakat ilmiy-texnik rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi hamda ilmiy manbalar indeksi tizimiga kiritilgan tahrir qilinuvchi ilmiy jurnallar va nashrlarda chop qilingan ilmiy-tadqiqot materiallarining umumiy soni sifatida hisob-kitob qilinadi. Dunyo mamlakatlari ilmiy-tadqiqot faolligi ko'rsatkichi har yili AQSh ning "Science and Engineering Indicators"

deb nomlanuvchi Milliy ilmiy fondining maxsus hisobotida chop qilinadi. 2017-yilda O'zbekiston dunyoning 195 mamlakati o'rtasida 82-o'rinni egalladi.

AKT rivojlanishi indeksi 2007-yilda Xalqaro elektraloqa ittifoqi tomonidan AKT rivojlanishini baholashda foydalaniladigan 11 ko'rsatkich asosida amalga oshiriladi. Indeks ushbu ko'rsatkichlarni yagona mezonga birlashtiradi, va undan dunyo mamlakatlarning AKT rivojlanishi borasidagi yutuqlarini taqqoslashga yo'naltiriladi, ayni paytda global, mintaqaviy va milliy darajalarda qiyosiy tahlilni amalga oshirish vositasi sifatida foydalanilishi mumkin. 2017-yilda ushbu indeks bo'yicha O'zbekiston 95-o'rinni egalladi.

Xulosa qilib aytganda, so'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash hamda davlat organlari va tashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy etish borasidagi davlat siyosati, bu tegishli huquqiy-normativ hujjatlarning qabul qilinishi, mazkur yo'nalishdagi ishlarning samaradorligiga to'siq bo'layotgan muammolarni bartaraf etish yuzasidan olib borilayotgan chora-tadbirlar, birinchi navbatda respublikada olib borilayotgan islohotlarning natijasini jahon miqyosida e'tirof etishga qaratilgan bo'lsa, eng asosiysi bu harakatlar xalqning farovonligi va turmush tarzini yaxshilanishi va haq-huquqlarini himoya qilinishi tizimining yanada yuqori saviyaga ko'tarilishiga xizmat qiladi. Bu jarayonda O'zbekiston Respublikasida olib borilayotgan islohotlar nafaqat ichki tartib-qoidalar, ya'ni tegishli hukumat organlari va nodavlat notijorat tashkilotlar tomonidan, balki jahonda tan olingan xalqaro reyting va indekslarning (mustaqil) identifikatorlaridagi reytinglari asosida baholanib boriladi. Bu esa o'z navbatida O'zbekistonning jahon hamjamiyatiga integratsiyalashuv jarayonini tezlashtirishga, dunyo miqyosida respublikadagi ijtimoiy-iqtisodiy va boshqa sohalarda olib borilayotgan islohotlarni amaldagi natijalarini yaqqol ko'rsatishga xizmat qilib, rivojlangan davlatlarning respublikaga turli ko'rinishdagi investitsiyalar kiritish imkonini kuchaytiradi.

Shuni aytish joizki, dunyo davlatlarining orasida O'zbekiston ham o'z o'rnini topib bormoqda. Shunday ekan uning ana shu indeks va reytingini ko'tarish yo'lida mamlakatimiz rahbari Sh.M.Mirziyoyev tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlarning ko'lami yildan yilga ortib bormoqda desak mubolag'a bo'lmaydi.

IV. AMALIY MASHHULOT MATERIALAR

1-amaliy mashg'ulot: O'zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta'minlash borasida olib borayotgan siyosati. (4 soat)

O'zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta'minlash borasida olib borayotgan siyosati. Markaziy Osiyoda xavfsizlik masalalari, terrorizm, giyohvandlik va odam savdosiga qarshi kurashda O'zbekiston Respublikasining faolligi.

Amaliy mashg'ulot maqsadi

Ushbu amaliy mashg'ulotning maqsadi O'zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta'minlash borasidagi tashqi siyosatini, Markaziy Osiyoda xavfsizlik masalalariga yondashuvlarini hamda terrorizm, ekstremizm, giyohvandlik va odam savdosi kabi tahdidlarga qarshi kurash borasidagi xalqaro hamkorlik tajribasini o'rganishdan iborat. Tinglovchilar O'zbekistonning mintaqaviy xavfsizlik siyosatidagi o'zgarishlar, yangi tashabbuslar va amaliy natijalarni tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishga e'tibor qaratiladi.

O'zbekistonning tashqi siyosati 2016-yildan so'ng muhim o'zgarishlarga uchradi. Prezident Sh.M. Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan yangi tashqi siyosat doktrinasi "Markaziy Osiyo – asosiy ustuvor yo'nalish" tamoyiliga asoslandi. Bu tamoyilga ko'ra, O'zbekiston mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta'minlash, qo'shni davlatlar bilan yaxshi qo'shnichilik munosabatlarini rivojlantirish va mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish uchun faol siyosat olib bormoqda. Natijada, O'zbekiston Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan chegaralar, suv-energetika resurslari, savdo-iqtisodiy hamkorlik va transport kommunikatsiyalari masalalarida muammolarni hal etishga qaratilgan amaliy qadamlarni qo'ydi.

2017-2023 yillar davomida O'zbekistonning tashabbusi bilan Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining Maslahat uchrashuvi tashkil etildi va bu format doirasida muntazam muloqot yo'lga qo'yildi. Bu uchrashuvlarda mintaqaviy xavfsizlik, iqtisodiy hamkorlik, suv resurslaridan oqilona foydalanish va boshqa dolzarb muammolar muhokama qilinmoqda. 2018-yilda O'zbekiston tashabbusi bilan BMT Bosh Assambleyasining "Markaziy Osiyo mintaqasida tinchlik, barqarorlik va izchil taraqqiyotni ta'minlash bo'yicha mintaqaviy va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash" rezolyutsiyasi qabul qilindi. Bu hujjat Markaziy Osiyoning xalqaro hamjamiyat tomonidan mintaqadagi tinchlik va barqarorlik uchun muhim mintaq sifati tan olinishini mustahkamladi.

O'zbekiston Afg'onistondagi vaziyat bo'yicha alohida e'tibor qaratmoqda. 2018-yilda Toshkentda Afg'oniston bo'yicha xalqaro konferensiya o'tkazildi va "Toshkent deklaratsiyasi" qabul qilindi. O'zbekiston Afg'onistonda tinchlik o'rnatish va iqtisodiy tiklanishga ko'maklashish uchun amaliy takliflarni ilgari surmoqda. Jumladan, "Termiz–Mozori Sharif–Kobul–Peshovar" temir yo'li qurilishi loyihasi mintaqaviy iqtisodiy hamkorlikni kengaytirishga qaratilgan.

Terrorizmga qarshi kurash sohasida O'zbekiston faol xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'ygan. O'zbekiston BMT, ShHT, MDH va boshqa xalqaro tashkilotlar doirasida terrorizmga qarshi kurash bo'yicha hamkorlikni rivojlantirmoqda. Jumladan, 2019-yilda O'zbekiston tashabbusi bilan BMT Bosh Assambleyasi tomonidan "Ma'rifat va diniy

bag'rikenglik" rezolyutsiyasi qabul qilindi. Bu hujjat ekstremizm va terrorizm g'oyalariga qarshi kurashda ta'lim va ma'rifatning rolini mustahkamlashga qaratilgan. 2022-yilda "Terrorchilik faoliyatini oldini olish, aniqlash va unga chek qo'yish bo'yicha milliy strategiya" qabul qilindi.

Giyohvandlik moddalarining noqonuniy aylanishiga qarshi kurash bo'yicha O'zbekiston qator xalqaro konvensiyalar va shartnomalarning ishtirokchisi hisoblanadi. Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorlikda "Markaziy Osiyoda giyohvand moddalar nazorati bo'yicha mintaqaviy axborot-muvofiqlashtirish markazi" faoliyat yuritmoqda. Milliy darajada O'zbekistonda 2021-2025 yillarda giyohvand moddalar, psixotrop moddalar va prekursorlarning noqonuniy aylanishiga qarshi kurashish dasturi qabul qilindi.

Odam savdosiga qarshi kurashda O'zbekiston xalqaro standartlarga muvofiq qonunchilik bazasini takomillashtirdi. 2019-yilda "Odam savdosiga qarshi kurashish to'g'risida"gi qonunning yangi tahriri qabul qilindi. 2020-yilda "Odam savdosiga qarshi kurashish milliy komissiyasi" faoliyati takomillashtirildi. 2022-yilda "Odam savdosi va majburiy mehnat qurbonlarini identifikatsiya qilish va ularni reabilitatsiya qilish milliy yo'riqnomasi" tasdiqlandi. BMTning Narkotiklar va jinoyatchilik bo'yicha boshqarmasi (UNODC) va Xalqaro migratsiya tashkiloti (IOM) bilan hamkorlikda odam savdosiga qarshi kurash bo'yicha loyihalar amalga oshirilmoqda.

O'zbekiston mintaqada tinchlik va xavfsizlikni mustahkamlash yo'lida izchil siyosat olib bormoqda. Markaziy Osiyodagi davlatlararo munosabatlarni yaxshilashga, mintaqaviy integratsiyani chuqurlashtirish va transnatsional tahdidlarga qarshi kurashda hamkorlikni kuchaytirish orqali mintaqa barqarorligiga o'z hissasini qo'shmoqda.

Adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning BMT Bosh Assambleyasi 72-sessiyasida so'zlagan nutqi. 2017-yil 19-sentabr.
2. O'zbekiston Respublikasining "Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida"gi Qonuni (yangi tahriri). 2021-yil.
3. O'zbekiston Respublikasining "Odam savdosiga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni. 2019-yil.
4. "O'zbekiston Respublikasining Tashqi siyosat konsepsiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. 2022-yil.
5. Inomjonov X. Zamonaviy xalqaro munosabatlar va O'zbekistonning tashqi siyosati. Toshkent, 2022.
6. Qodirov E. O'zbekiston tashqi siyosati: mintaqaviy xavfsizlik va hamkorlik. Toshkent, 2023.
7. BMT Bosh Assambleyasining "Markaziy Osiyo mintaqasida tinchlik, barqarorlik va izchil taraqqiyotni ta'minlash bo'yicha mintaqaviy va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash" to'g'risidagi Rezolyutsiyasi. 2018-yil.
8. O'zbekiston Respublikasi IIV va Tashqi ishlar vazirligining terrorizm, giyohvandlik va odam savdosiga qarshi kurash bo'yicha hisobotlari (2018-2023).

2-amaliy mashg'ulot: O'zbekistonning ShHT bilan aloqalarining kengayishi. (2 soat)

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlar bilan yangi strategik sherikchiligi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev tomonidan olib borilayotgan faol tashqi siyosatning jahon hamjamiyati tomonidan e'tirof etilishi. Mamlakatimiz xavfsizligi va mudofaa salohiyatini kuchaytirish, ochiq, pragmatik va faol tashqi siyosat olib borish.

Amaliy mashg'ulot maqsadi

Ushbu amaliy mashg'ulot tinglovchiga O'zbekistonning Shanxay hamkorlik tashkiloti (ShHT), Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) bilan munosabatlari va Prezident Sh.M. Mirziyoyev rahbarligida amalga oshirilayotgan ochiq va pragmatik tashqi siyosatning asosiy yo'nalishlari, natija hamda istiqbollari o'rgatishni maqsad qiladi. Mashg'ulot jarayonida tinglovchilar O'zbekistonning zamonaviy tashqi siyosatida ko'p tomonlama diplomatik aloqalar, mintaqaviy integratsiya jarayonlari va xalqaro xavfsizlikni ta'minlash masalalari bo'yicha bilim va tahliliy ko'nikmalarni rivojlantirishadi.

O'zbekistonning tashqi siyosati 2016-yildan keyin yangi bosqichga ko'tarildi. Prezident Sh.M. Mirziyoyev rahbarligida olib borilayotgan tashqi siyosat ochiqlik, pragmatizm, o'zaro manfaatli hamkorlik va faol diplomatiyaga asoslangan. 2022-yilda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Tashqi siyosat konsepsiyasida mamlakatimizning xalqaro munosabatlardagi pozitsiyasi, ustuvor yo'nalishlari va strategik maqsadlari aniq belgilab berildi.

O'zbekistonning Shanxay hamkorlik tashkiloti bilan aloqalari so'nggi yillarda yangi bosqichga ko'tarildi. O'zbekiston ShHTning asoschisi sifatida tashkilot doirasidagi hamkorlikni kengaytirishga alohida e'tibor qaratmoqda. 2022-yil 15-16 sentabrda Samarqandda ShHT davlat rahbarlarining sammiti bo'lib o'tdi. Bu sammitda "Samarqand deklaratsiyasi" qabul qilindi, O'zbekiston tashabbusi bilan ShHT Taraqqiyot strategiyasini 2025-yilgacha amalga oshirish bo'yicha harakatlar rejasi tasdiqlandi. ShHT doirasida terrorizm, ekstremizm va separatizmga qarshi kurash, transport-logistika yo'laklarini rivojlantirish, savdo va investitsiya hamkorligini kengaytirish masalalari bo'yicha O'zbekiston faol pozitsiyani egallagan.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH)ga a'zo davlatlar bilan ham strategik hamkorlik kengaytirildi. MDH doirasida O'zbekiston iqtisodiy, madaniy, gumanitar hamkorlik va xavfsizlikni ta'minlash masalalariga e'tibor qaratmoqda. O'zbekiston va Rossiya o'rtasida 2018-2022 yillarda savdo hajmi ikki barobardan ziyod o'sdi. Belarusiya, Qozog'iston, Ozarbayjon, Ukraina va boshqa MDH davlatlari bilan ham hamkorlik aloqalari kuchaytirildi. 2020-yilda O'zbekiston MDHda kuzatuvchi sifatida Yevrosiyo iqtisodiy ittifoqiga (YeOII) qo'shildi, bu esa MDH davlatlari bilan savdo-iqtisodiy aloqalarni yanada rivojlantirish imkoniyatini berdi.

Prezident Sh.M. Mirziyoyev rahbarligida olib borilayotgan faol tashqi siyosat jahon hamjamiyati tomonidan e'tirof etilmoqda. O'zbekistonning BMT, YeXHT, Islom hamkorlik tashkiloti va boshqa xalqaro tashkilotlar doirasidagi faoliyati sezilarli ravishda faollashdi. 2017-2023 yillarda O'zbekiston BMT Bosh Assambleyasida bir qator muhim tashabbuslarni ilgari surdi. Jumladan, 2018-yilda BMT Bosh Assambleyasi tomonidan

"Markaziy Osiyo mintaqasida tinchlik, barqarorlik va barqaror rivojlanish uchun mintaqaviy va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash" rezolyutsiyasi qabul qilindi. 2019-yilda esa "Ma'rifat va diniy bag'rikenglik" nomli rezolyutsiya qabul qilindi.

Prezident Sh.M. Mirziyoyev xalqaro minbarlarda inson huquqlari, barqaror rivojlanish, xalqaro xavfsizlik va tinchlik masalalariga doir o'ziga xos yondashuvlarni ilgari surmoqda. BMT Bosh Assambleyasida so'zlagan nutqlarida Orol dengizi muammosiga xalqaro hamjamiyat e'tiborini qaratish, Afg'onistonda tinchlikni ta'minlash, ekstremizm va terrorizmga qarshi kurashda ma'rifatning roli kabi muhim masalalarni kun tartibiga qo'ydi.

Mamlakatimiz xavfsizligi va mudofaa salohiyatini kuchaytirish ham tashqi siyosatning muhim yo'nalishi hisoblanadi. 2018-yilda yangi tahrirda qabul qilingan "Mudofaa doktrinasini" O'zbekiston milliy xavfsizligini ta'minlashning konseptual asoslarini belgilaydi. O'zbekiston Qurolli Kuchlarini modernizatsiya qilish, harbiy-texnikaviy salohiyatni kuchaytirish, harbiy kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. 2017-2023 yillarda Rossiya, Xitoy, Turkiya, AQSh, Hindiston va boshqa yirik davlatlar bilan harbiy va harbiy-texnikaviy hamkorlik mustahkamlanmoqda.

O'zbekiston tashqi siyosatining yana bir muhim yo'nalishi – ochiq, pragmatik va faol diplomatiyani amalga oshirishdir. "O'zbekistonning chet ellardagi diplomatik vakolatxonalari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Prezident qaroriga muvofiq, O'zbekistonning diplomatik vakolatxonalari oldiga, birinchi navbatda, iqtisodiy diplomatiyani kuchaytirish, eksport salohiyatini oshirish va investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha aniq vazifalar qo'yilgan. 2017-2023 yillar davomida O'zbekiston 10 dan ortiq davlatlar bilan diplomatik munosabatlarni o'rnatdi va bir qator yangi elchixonalarni ochdi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning BMT Bosh Assambleyasining 72, 75, 76-sessiyalaridagi nutqlari (2017-2021).
2. O'zbekiston Respublikasi Tashqi siyosat konsepsiyasi, 2022-yil.
3. "Samarqand deklaratsiyasi", ShHT davlat rahbarlari kengashining yakuniy hujjati, 2022-yil 16-sentabr.
4. O'zbekiston Respublikasining Mudofaa doktrinasini, 2018-yil.
5. "O'zbekistonning chet ellardagi diplomatik vakolatxonalari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori, 2021-yil.
6. Qodirov E., Yunusov X. "O'zbekistonning zamonaviy xalqaro munosabatlari". Toshkent, 2022.
7. Alimov R. "ShHTning yangi bosqichi: taraqqiyot va istiqbollari". Toshkent, 2023.
8. O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi. "O'zbekiston xalqaro munosabatlarda: 2016-2023". Toshkent, 2023.

3-amaliy mashg'ulot: "O'zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash hamda davlat organlari va tashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy etish" borasidagi davlat siyosati.
(2 soat)

"O'zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash hamda davlat organlari va tashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy etish" borasidagi davlat siyosati, huquqiy-normativ hujjatlarning qabul qilinishi, mazkur yo'nalishdagi ishlarning samaradorligiga to'siq bo'layotgan muammolarni bartaraf etish yuzasidan olib borilayotgan chora-tadbirlar.

Amaliy mashg'ulot maqsadi:

Ushbu amaliy mashg'ulot tinglovchilarni O'zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, bu borada qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar va institutsional mexanizmlar, shuningdek, ushbu yo'nalishdagi mavjud muammolar va ularning yechimi bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar bilan tanishtirish maqsadini ko'zlaydi. Mashg'ulot natijasida tinglovchilar xalqaro reytinglar va indekslarning mamlakat iqtisodiy-ijtimoiy rivojlanishidagi ahamiyatini, ularni yaxshilashning normativ-huquqiy asoslarini va amaliy mexanizmlarini tushunib olishadi.

O'zbekiston Respublikasida 2017-yildan boshlab xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev tashabbusi bilan "O'zbekiston Respublikasining xalqaro reytinglar va indekslardagi o'rnini yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida" 2019-yil 25-fevraldagi PQ-4210-son qarori qabul qilindi. Ushbu qaror bilan mamlakatimizning xalqaro reytinglar va indekslardagi o'rnini yaxshilash bo'yicha aniq vazifalar va mas'ul idoralar belgilandi. Shuningdek, 2020-yil 2-iyunda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4739-son "O'zbekiston Respublikasining xalqaro reytinglar va indekslardagi o'rnini yaxshilash hamda davlat organlari va tashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy etish to'g'risida"gi qarori qabul qilindi.

Bu qaror asosida O'zbekistonning nufuzli xalqaro reytinglar va indekslardagi o'rnini yaxshilash bo'yicha "Yo'l xaritasi" tasdiqlandi va O'zbekistonning xalqaro reytinglar va indekslardagi o'rnini yaxshilash bo'yicha Respublika kengashi tashkil etildi. Shuningdek, xalqaro reytinglar va indekslarda O'zbekistonning ko'rsatkichlarini yaxshilash bo'yicha har bir davlat organi va tashkilotlarida maxsus bo'linmalar tashkil etildi. Moliya vazirligida "Xalqaro reytinglar va indekslar bilan ishlash milliy markazi" tuzildi. Bu markaz xalqaro reyting va indekslar bo'yicha monitoring olib boradi, tegishli tahlillar va tavsiyalar ishlab chiqadi, davlat organlari va tashkilotlar faoliyatini muvofiqlashtiradi.

2021-yilda mamlakatimizning eng muhim 50 ta xalqaro reyting va indeksda ishtirokini ta'minlash bo'yicha "Yo'l xaritasi" tasdiqlandi. Shuningdek, 9 ta ustuvor indekslar bo'yicha alohida chora-tadbirlar rejasi ishlab chiqildi: Jahon banki "Doing Business", Iqtisodiy erkinlik, Global innovatsion indeks, Logistik samaradorlik indeksi, Inson taraqqiyoti indeksi, Korrupsiyani qabul qilish indeksi, Press-Freedom indeksi, Demokratiya indeksi va Sayyohlik raqobatbardoshligi indeksi.

O'zbekistonning xalqaro reyting va indekslardagi o'rnini yaxshilash uchun so'nggi yillarda bir qator huquqiy-normativ hujjatlar qabul qilindi. "Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va ishbilarmonlik muhitini yaxshilash", "Demokratiya va inson huquqlarini ta'minlash", "Press erkinligini kuchaytirish", "Korrupsiyaga qarshi kurashishni kuchaytirish" kabi yo'nalishlar bo'yicha qator qonunlar va prezident farmonlari qabul qilindi.

Amalga oshirilgan ishlar natijasida O'zbekiston bir qator xalqaro reytinglar va indekslarda o'z pozitsiyasini yaxshiladi. Jahon banki "Doing Business"da O'zbekiston 2020-yilda 69-o'rinni egalladi (2016-yildagi 87-o'ringa nisbatan). Transparency International korrupsiyani qabul qilish indeksida O'zbekiston 2023-yilda 31 ball bilan 126-o'ringa ko'tarildi (2016-yildagi 21 ball va 156-o'ringa nisbatan). Iqtisodiy erkinlik indeksida 2023-yilda O'zbekiston "asosan erkin bo'lmagan" toifadan "o'rtacha erkin" toifaga o'tdi.

Shuningdek, O'zbekiston birinchi marta Jahon iqtisodiy forumining Global raqobatbardoshlik indeksida 2019-yilda qatnashib, 141 mamlakat orasida 108-o'rinni, Kichik biznes va tadbirkorlik munosabati indeksida esa 95-o'rinni egalladi. O'zbekiston ilk bor BMTning E-hukumat so'rovnomasida ham faol ishtirok etdi va elektron davlat xizmatlari bo'yicha sezilarli yuksalishga erishdi.

Biroq, bu yo'nalishdagi ishlarning samaradorligiga to'siq bo'layotgan bir qator muammolar ham mavjud. Birinchidan, davlat organlari o'rtasida muvofiqlashtirish va hamkorlikni kuchaytirish zarur. Ikkinchidan, xalqaro reytinglar va indekslarni tuzuvchi tashkilotlar bilan aloqalarni mustahkamlash va O'zbekiston to'g'risidagi yangi ma'lumotlarni ularga o'z vaqtida yetkazish lozim. Uchinchidan, malakali kadrlar tayyorlash va reytinglar metodologiyasini o'rganish bo'yicha ishlar olib borish kerak. To'rtinchidan, xalqaro reytinglar va indekslardagi o'rinni yaxshilash bo'yicha tahliliy va ekspert salohiyatini kuchaytirish muhim.

Bu muammolarni hal etish uchun O'zbekiston hukumati quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda: malakali kadrlar tayyorlash bo'yicha maxsus o'quv kurslarini tashkil etish; xalqaro reytinglar va indekslar bilan ishlash bo'yicha uslubiy qo'llanmalar ishlab chiqish; xalqaro reytinglar va indekslar sohasida xalqaro tajribani o'rganish va joriy etish; reyting va indekslar bo'yicha xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish; xalqaro reytinglar va indekslarda O'zbekiston pozitsiyasini yaxshilash uchun fuqarolik jamiyati institutlari, xususiy sektor va ilmiy hamjamiyat bilan hamkorlikni kengaytirish.

Adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining xalqaro reytinglar va indekslardagi o'rnini yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida" 2019-yil 25-fevraldagi PQ-4210-son qarori.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining xalqaro reytinglar va indekslardagi o'rnini yaxshilash hamda davlat organlari va tashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy etish to'g'risida" 2020-yil 2-iyundagi PQ-4739-son qarori.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni.

4-amaliy mashg'ulot: Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining (IHTT) mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash tizimi. Inson kamoloti indeksi. (2 soat)

Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotining (IHTT) mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash tizimi. Inson kamoloti indeksi, Huquq ustuvorligi indeksi, Jahon mamlakatlari demokratiyasi indeksi. Matbuot erkinligi indeksi va boshqalar.

Ushbu amaliy mashg'ulotning maqsadi tinglovchilarga xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan turli indekslar, ularning metodologiyasi, ahamiyati va O'zbekistonning bu indekslardagi o'rni to'g'risida bilim berish hamda xalqaro indekslarni tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Mashg'ulot natijasida tinglovchilar xalqaro indekslar tizimi, ularning mamlakatlar rivojlanishini baholashdagi o'rni, O'zbekistonning xalqaro indekslardagi pozitsiyasi va uni yaxshilash imkoniyatlari haqida tushunchaga ega bo'ladilar.

Xalqaro indeks va reytinglar mamlakatlarning rivojlanish darajasini baholash, ularni o'zaro taqqoslash va rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (IHTT) tomonidan ishlab chiqilgan "Mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash tizimi" (Country Risk Classification) dunyodagi 150 dan ortiq mamlakatlarni ularning kredit riski darajasiga ko'ra baholaydigan indeksdir. Bu tizim 0 dan 7 gacha bo'lgan shkalada mamlakatlarni tasniflaydi, bunda 0 eng past xatarni, 7 esa eng yuqori xatarni bildiradi. Tasniflar eksport kreditlari uchun minimal sug'urta mukofotlarini belgilashda qo'llaniladi. IHTT ekspertlari tomonidan mamlakatning iqtisodiy holati, siyosiy barqarorligi, xalqaro moliyaviy majburiyatlarni bajarish tarixi kabi mezonlar asosida har chorakda yangilanadi. O'zbekiston 2020-yilda ushbu indeksda 6-toifadan 5-toifaga ko'tarildi, bu esa mamlakatdagi investitsion muhit yaxshilanayotganining e'tirofi hisoblanadi. 2023-yil oxiriga kelib O'zbekiston 4-toifaga ko'tarilishni maqsad qilgan.

Inson kamoloti indeksi (Human Development Index, HDI) BMT Taraqqiyot dasturi tomonidan 1990-yildan beri hisoblab kelinayotgan bo'lib, u mamlakatlarni uch asosiy ko'rsatkich bo'yicha baholaydi: uzoq va sog'lom umr ko'rish (tug'ilishdagi kutilayotgan umr davomiyligi), bilim olish imkoniyati (o'rtacha ta'lim muddati va kutilayotgan ta'lim muddati) hamda munosib turmush darajasi (aholi jon boshiga to'g'ri keladigan yalpi milliy daromad). HDI qiymati 0 dan 1 gacha bo'lgan shkalada o'lchanadi, bunda 1 eng yuqori rivojlanish darajasini bildiradi. Mamlakatlar to'rt toifaga bo'linadi: juda yuqori inson kamoloti (0,800 va undan yuqori), yuqori (0,700-0,799), o'rta (0,550-0,699) va past (0,550 dan past). 2021-yilgi hisobotga ko'ra, O'zbekiston 0,727 ball bilan yuqori inson kamoloti toifasiga kiritilgan va 191 mamlakat orasida 101-o'rinni egallagan. Bu O'zbekiston uchun so'nggi o'n yillikdagi eng yuqori natija hisoblanadi.

Huquq ustuvorligi indeksi (Rule of Law Index) Jahon adliya loyihasi (World Justice Project) tomonidan 2010-yildan beri e'lon qilib kelinmoqda. Bu indeks 8 ta asosiy omil bo'yicha mamlakatlarni baholaydi: davlat hokimiyati vakolatlarining cheklanishi, korrupsiyaning yo'qligi, hukumat ochiq-oshkoraligi, asosiy huquqlar, tartib va xavfsizlik, tartibga solish mexanizmlarining samaradorligi, fuqarolik odil sudlovi va jinoiy odil sudlov. Indeks qiymati 0 dan 1 gacha bo'lgan shkalada o'lchanadi, bunda 1 eng yuqori natijani bildiradi. 2022-yilgi hisobotga ko'ra, O'zbekiston 140 mamlakat orasida 0,47 ball bilan 79-o'rinni egalladi. So'nggi yillarda O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurash, sud-

huquq tizimini isloh qilish va huquq ustuvorligini ta'minlash bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilgani natijasida bu indeksdagi ko'rsatkichlar yaxshilanmoqda.

Jahon mamlakatlari demokratiyasi indeksi (Democracy Index) "The Economist" nashriyotiga qarashli "Economist Intelligence Unit" tadqiqot markazi tomonidan 2006-yildan beri e'lon qilib kelinmoqda. Bu indeks 5 ta kategoriya bo'yicha 60 dan ortiq ko'rsatkichlarni tahlil qiladi: saylov jarayoni va plyuralizm, fuqarolik erkinliklari, hukumat faoliyati, siyosiy ishtirok va siyosiy madaniyat. Indeks 0 dan 10 gacha bo'lgan shkalada o'lchanadi va mamlakatlar to'rt toifaga bo'linadi: to'liq demokratiya (8-10 ball), nuqsonli demokratiya (6-8 ball), gibrid rejim (4-6 ball) va avtoritar rejim (4 balldan past). 2022-yilgi hisobotga ko'ra, O'zbekiston 2,08 ball bilan 167 mamlakat orasida 150-o'rinni egallagan va avtoritar rejimlar toifasiga kiritilgan. So'nggi yillarda O'zbekistonda siyosiy va demokratik islohotlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, bu indeksdagi ko'rsatkichlar hali ham past darajada qolmoqda.

Matbuot erkinligi indeksi (World Press Freedom Index) "Chegarasiz muxbirlar" (Reporters Without Borders) tashkiloti tomonidan 2002-yildan beri e'lon qilib kelinadi. Bu indeks ommaviy axborot vositalari erkinligi va jurnalistlar faoliyati uchun yaratilgan sharoitlarni baholaydi. Indeks plyuralizm, media mustaqilligi, o'z-o'zini senzura qilish, qonunchilik bazasi, shaffoflik kabi ko'rsatkichlar asosida hisoblanadi. 2023-yilgi hisobotga ko'ra, O'zbekiston 180 mamlakat orasida 44,42 ball bilan 134-o'rinni egalladi. 2016-yilda O'zbekiston 166-o'rinda bo'lgan, so'nggi yillardagi siyosiy islohotlar natijasida so'z erkinligi sohasida sezilarli o'zgarishlar yuz berdi, ammo hali ham bu sohada qilinishi kerak bo'lgan ishlar ko'p.

Bundan tashqari, mamlakatlar rivojlanishini baholashda qo'llaniladigan boshqa muhim indekslar ham mavjud: Iqtisodiy erkinlik indeksi (Heritage Foundation), Global raqobatbardoshlik indeksi (Jahon iqtisodiy forumi), Korrupsiyani qabul qilish indeksi (Transparency International), Biznes yuritish qulayligi indeksi (Jahon banki) va boshqalar.

O'zbekiston 2019-yildan boshlab xalqaro indeks va reytinglardagi o'rnini yaxshilash bo'yicha tizimli ishlarni amalga oshirmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 2-iyundagi "O'zbekiston Respublikasining xalqaro reytinglar va indekslardagi o'rnini yaxshilash hamda davlat organlari va tashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy etish to'g'risida"gi PQ-4739-sonli Qarori asosida Moliya vazirligi huzurida Xalqaro reytinglar va indekslar bilan ishlash milliy markazi tashkil etildi. Bu markaz xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni mustahkamlash, indekslarni yaxshilash bo'yicha chora-tadbirlarni muvofiqlashtirish va xalqaro reytinglar metodologiyasini o'rganish bo'yicha faoliyat olib bormoqda.

Adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 2-iyundagi "O'zbekiston Respublikasining xalqaro reytinglar va indekslardagi o'rnini yaxshilash hamda davlat organlari va tashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizmini joriy etish to'g'risida"gi PQ-4739-sonli Qarori.
2. BMT Taraqqiyot Dasturi. Inson kamoloti to'g'risida ma'ruza, 2021-2022.
3. Jahon adliya loyihasi (World Justice Project). Huquq ustuvorligi indeksi, 2022.
4. The Economist Intelligence Unit. Demokratiya indeksi, 2022.

V. GLOSSARIY

Termin	O'zbek tilidagi sharhi	Ingliz tilidagi sharhi
Avtokratiya	Davlat boshlig'i cheklanmagan hokimiyatga ega bo'lgan boshqaruv. Ushbu tushuncha hozirgi davr lug'atlarida hokimiyatga da'vogarlik qiluvchi shaxs, guruhning cheklanmagan siyosiy hukmronlikka intilishi sifatida ifodalanadi.	An autocracy is a government in which the head of state has unlimited power. In modern dictionaries, this concept is expressed as a person claiming power, a group's desire for unlimited political dominance.
Avtoritarizm	Davlatni boshqarish usullaridan biri. Yakka shaxsning davlatning o'z ta'siri, obro'si, tashkilotchiligi, shijoati, jamiyatni yaxshi bilimi asosida boshqarishi. Avtoritarizm, odatda, jamiyat o'z taraqqiyoitining murakkab, qaltis va mas'uliyatli davrlarini boshidan kechirayotgan pallalarda saxniga chiqadi. XX asrda avtoritarizm asosan salbiy ma'noda namoyon bo'ldi. Hozirgi davr avtoritarizmiga harbiy-politsiya fashistik tartibotlar "kazarmali kommunizm" shuningdek stalinizm kiradi.	<i>One of the ways of governing the state. The individual is the one who governs the state based on his influence, prestige, organization, enthusiasm, and good knowledge. Authoritarianism usually emerges at a time when society is going through difficult, dangerous and responsible periods of its development. In the twentieth century, authoritarianism has been largely negative. Today's Darwinist authoritarianism includes military-police fascist regimes, "barracks communism," as well as Stalinism.</i>
Agressiya	Bir davlat tomonidan ikkinchi davlatga nisbatan territoriyani qo'lgakiritish, uning mustaqilligini yo'q qilish yoki cheklash, aholisini bo'ysundirish maqsadida har qanday kuch ishlatish, to'g'ridan-to'g'ri	<i>Acquisition of territory by one state in relation to another, the destruction or restriction of its independence, the use of any force to subjugate its</i>

	qurolni agressiya	population, direct aggression
Bozor iqtisodiyoti	Jamiyat taraqqiyotini tezlashtiruvchi iqtisodiy aloqalar majmui. Bozor iqtisodiyoti mohiyati shundan iboratki, u barcha jamiyat a'zolarini ishlab chiqarish va iste'mol orqali doimiy ishtirokchilariga aylantiradi. Shu boisdan bozor iqtisodiyoti ishlab chiqarishning kun sayin takomillashuviga, mahsulot sifatining yaxshilashib borishiga, miqdorning esa ko'payishiga sababchi bo'ladi.	<i>A set of economic relations that accelerates the development of society. The essence of a market economy is that it turns all members of society into regular participants through production and consumption. Therefore, a market economy allows production to improve day by day, product quality to increase, and quantity to increase.</i>
Vijdon erkinligi	Bu fuqarolarning har qanday dinga e'tiqod qilishi yoki hech qanday dinga e'tiqod qilmaslik huquqidir. "Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi" – BMT tomonidan 1948 yilda qabul qilingan xalqaro huquqiy xujjatdir. Bu xujjatda insonlarning huquq va erkinliklari, hayot kechirishini ta'minlaydigan huquq va erkinliklari belgilangan.	<i>This is the right of citizens to believe in any religion or not to believe in any religion. The Universal Declaration of Human Rights is an international legal instrument adopted by the United Nations in 1948. This document defines the rights and freedoms of the people, the rights and freedoms that ensure their livelihood</i>
Global muammolar	Ushbu muammolar o'zining daxshatli oqibatlarini, jinoyatga keltiradigan zarari bilan boshqa har qanday muammolardan qisman farq qiladi. Bu muammolarni jamiyat hayotida ro'y beradigan birdan – bir muammoga qiyoslab bo'lmaydi. Ular o'zining ko'lami va miqyoslariga ko'ra dunyoning juda katta qismiga yoyilgan bo'lib, ko'pchilik	<i>These problems are somewhat different from any other problem in that they have dire consequences and damage to crime. These problems cannot be compared to a single problem that occurs in the life of a society. They are spread over a large part of</i>

	mamlakatlar va xalqlar hayotiga kuchli salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.	<i>the world due to their scale and scale, and have a strong negative impact on the lives of many countries and peoples. 'shows</i>
Fedarativ (murakkab)	Davlatlar esa davlatchilikning avtonom (muxtor) davlatlar esa davlatchilikning avtonom (muxtor) shtatlar, hududiy yer birliklari kabi qisimlardan tuzilgan.	<i>States are made up of parts of the state, such as autonomous states, territorial units of state.</i>
Demokratiya	Demokrratiyaning muhim xususiyati shundaki unda xalq hokimiyati ya'ni ozchilikning ko'pchilikka bo'ysunishi qoidasi rasmiy ravishda e'lon qilinadi hamda fuqarolarning erkinligi va teng huquqliligi e'tirof etiladi. Bu shartlar jamiyat hamda uning a'zolari hayotining asosiy qonuni— ushbu davlatning konstitutsiyasida aks ettiriladi.	<i>An important feature of democracy is that it officially declares the rule of the people, that is, the subordination of the minority to the majority, and recognizes the freedom and equality of citizens. These conditions are reflected in the basic law of society and the life of its members - the constitution of the state.</i>
Integratsiya	Milliy iqtisodiyotdlarning sifat jihatdan yangi sharoitlarga ega bo'lishi va mamlakat taraqqiyoti imkoniyatlarini kengaytirish maqsadida iqtisodiy ravishda birlashishi, bir-biriga o'zaro ta'sir etishi jarayonining kuchayishi. Iqtisodiy integratsiya hamkorlik, iqtisodiy siyosatda ustivor yo'nalish deb ishlab chiqarish rivojlanishni belgilangan mamlakatlar o'rtasida, asosan ishlab chiqarish alohida yuz beradi va bu jarayonni amalga oshirish maqsadida mamlakatlar qator chora tadbirlarni qo'llaydilar integratsiya jarayoni rivojlanishi darajasiga	<i>The process of economic integration and integration of national economies in order to have qualitatively new conditions and expand the country's development potential. Economic integration cooperation is a priority in economic policy between the countries of production development, mainly production occurs separately, and in order to implement this process, countries take a number of measures depending on the level of development of the</i>

	bog'liq hamda besh pog'onaga ajratiladi.	<i>integration process and five gardens allocated to the mother.</i>
Impichment	Davlat jinoyatchilarini mansabdor shaxslarni hattoki davlat boshlig'i– Prezidentini konstitutsiyasida ko'rsatilgan moddalarni buzganligi uchun jinoiy javobgarlikka tortish qonun yo'li bilan mustahkamlangan. Ma'suliyat amalga oshirish qiyin qonunchilik palatasi, ushbu masalani ko'rib chiqish esa yuqori palataga yuklatilgan.	Prosecution of statecriminals and officials, even the head of state, for violating the provisions of the constitution is enshrined in law. The legislature is difficult to account for, and the upper house is left to decide.
Inaguratsiya	Davlat boshlig'i lavozimiga kirishish oldidan o'tkaziladigan tantanali marosim. Yangi Prezident va vitse Prezident hokimiyatini tantanali qabul qilish marosimi. Shuningdek haykallarni ko'rgazmalari ochilishida ham inagurayiyani ifodalaydi.	<i>Ceremony before the inauguration of the President. Ceremony of inauguration of the new President and Vice President. It also symbolizes inauguration at the opening of sculpture exhibitions.</i>
Korrupsiya	Korrupsiya – (lotincha “corruptio”- poraga sotish, aynish, tanazzul) – mansabdor shaxsning boyish maqsadida o'z mansabi bilan bog'liq huquqlarni suiste'mol qilishdan iborat jinoyat.Korrupsiya eng qadimiy jamiyatlardan biri: Qayerda davlat bo'lsa, davlat apparatining turli tarmoqlarida, pastdan yuqorigacha, korrupsiya butun jahonga yoyilgan jinoyatlardan biridir.	<i>A crime of abuse of office rights by an official for the purpose of enrichment. Corruption is one of the oldest societies: Wherever there is a state, corruption is one of the most widespread crimes in various sectors of the state apparatus, from the bottom up.</i>
Lobbizm	Lobbizm – Qonuniyat organida faoliyat ko'rsatuvchi yirik monopoliyalar agentligi yoki tashkiliy guruh bo'lib ular manfatlarni ifoda etgan qonunlarni,	<i>Lobbying - a large monopoly agency or organizational group operating in the legislature, which does not force</i>

	zakazlarini, yordamga beriladigan mablag‘ni (subsidiyani) olish yo‘lida qonun chiqaruvchilarni majburlash (kerak bo‘lsa sotib olishi) yo‘lini tutuvchi tushuncha.	<i>lawmakers to buy (if necessary) laws, orders, aid (subsidies) that represent their interests. the concept that holds the line.</i>
Mentalitet	Mentalitet – (lotincha “mens” – aql, idrok) – jamiyat, millat, birlik yoki alohida shaxsning alohida shaxsning tarixiy tarkib topgan tafakkur darajasi, ma’naviy salohiyati, ularning hayot qonunlarini tahlil etish kuchi, muhim ijtimoiy sharoitlarda shakllangan aqliy qobiliyati, ruhiy quvvati, jamiyat, millat yoki shaxsning mentaliteti uning o‘ziga xos an‘analari, rasm-rusmlari, urf-odatlarini, diniy e’tiqod va irimlarini ham qamrab oladi.	<i>Mentality - (Latin "mens" - mind, perception) - the level of thinking of a society, nation, unit or individual, the spiritual potential of the individual, their ability to analyze the laws of life, mental ability formed in important social conditions, mental strength , the mentality of a society, nation, or individual also includes its specific traditions, customs, traditions, religious beliefs, and superstitions.</i>

VI. FOYDANILADIGAN ADABIYOTLAR.

I. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining asarlari

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: “O‘zbekiston”, 2017. – 488 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. 1-jild. – T.: “O‘zbekiston”, 2017. – 592 b.
3. Mirziyoyev Sh.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. 2-jild. T.: “O‘zbekiston”, 2018. – 507 b.
4. Mirziyoyev Sh.M. Niyati ulug‘ xalqning ishi ham ulug‘, hayoti yorug‘ va kelajagi farovon bo‘ladi. 3-jild.– T.: “O‘zbekiston”, 2019. – 400 b.
5. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. 4-jild.– T.: “O‘zbekiston”, 2020. – 400 b.

II. Normativ-huquqiy hujjatlar

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.: O‘zbekiston, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrda qabul qilingan “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonuni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 12-iyundagi “Oliy ta’lim muassasalarining rahbar va pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi PF-4732-sonli Farmoni.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 27-maydagi “O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5729-son Farmoni.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 27-avgustdagi “Oliy ta’lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini joriy etish to‘g‘risida”gi PF-5789-sonli Farmoni.
7. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 23-sentabrdagi “Oliy ta’lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi 797-sonli Qarori.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5847- sonli Farmoni.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-oktabr “Ilm-fanni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-6097-sonli Farmoni.
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevraldagi “Sun’iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4996-son Qarori.
11. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni.

12. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 25-yanvardagi “Respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari faoliyatini samarali yo‘lga qo‘yishga doir birinchi navbatdagi tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-14-sonli Farmoni.

13. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi ““O‘zbekiston - 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-158-son Farmoni.

14. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-iyundagi “Aholi va davlat xizmatchilarining korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi bilimlarini uzluksiz oshirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-228-son Qarori.

III. Maxsus adabiyotlar

1. Oliy ta’limning meyoriy - huquqiy xujjatlari to‘plami. -T., 2013.

2. B.I.Ismailov, I.I.Nasriyev Korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha idoraviy chora-tadbirlarning samaradorligini oshirish masalalari//O‘quv-uslubiy qo‘llanma. -T.:O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi Akademiyasi, O‘zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi. Sudyalar oliy maktabi, 2020.-272 b.

3. Юсуфжанов О., Усманова С. Зарубежный опыт противодействия коррупции. // -Т.: Адвокат, 2016. №5 - 59-62б.

4. O‘rinov V. O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim muassasalarida ECTS kredit-modul tizimi: asosiy tushunchalar va qoidalar. O‘quv qo‘llanma. Nyu Bransvik Universiteti, 2020.

5. The European Higher Education Area. - Joint Declaration of the Ministers of Education. - Bologna, 1999, 19 June.

6. Shaping our Own Future in the European Higher Education Area // Convention of European Higher Education Institutions. - Salamanca, 2001, 29-30 march.

7. Виртуальная реальность как новая исследовательская и образовательная среда. Церфуз Д.н. и др. // ЖУРНАЛ Научно-аналитический журнал «Вестник Санкт-Петербургского университета Государственной противопожарной службы МЧС России», 2015. – с.185-197.

8. Ibraymov A.YE. Masofaviy o‘qitishning didaktik tizimi. Metodik qo‘llanma. – T.: “Lesson press”, 2020. -112 b.

9. Игнатова Н. Ю. Образование в цифровую эпоху: монография. М-во образования и науки РФ. – Нижний Тагил: НТИ (филиал) УрФУ, 2017. – 128 с. http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/54216/1/978-5-9544-0083-0_2017.pdf

10. Кирьякова А.В, Ольховая Т.А., Михайлова Н.В., Запорожко В.В. Интернет-технологии на базе LMS Moodle в компетентностно-ориентированном образовании: учебно-методическое пособие / А.В. Кирьякова, Т.А. Ольховая, Н.В. Михайлова, В.В. Запорожко; Оренбургский гос. ун-т. – Оренбург: ОГУ, 2011. – 116 с. http://www.osu.ru/docs/fpkp/kiryakova_internet_technologies.pdf

11. Кононюк А.Е. Облачные вычисления. – Киев, 2018. – 621 с.

12. Oliy ta’lim tizimini raqamli avlodga moslashtirish konsepsiyasi. Yevropa Ittifoqi Erasmus+ dasturining ko‘magida. https://hiedtec.ecs.uni-ruse.bg/pimages/34/3_UZBEKISTAN-CONCEPT-UZ.pdf

13. Emelyanova O. A. Ta'limda bulutli texnologiyalardan foydalanish // Yosh olim. - 2014. - № 3. - S. 907-909.
14. Moodle LMS tizimida masofaviy kurslar yaratish. O'quv-uslubiy qo'llanma. – T.: Toshkent farmatsevtika instituti, 2017.
15. M.Xurramov. Oliy ta'lim muassasalari faoliyatiga sun'iy intellekt texnologiyasini joriy etish [Matn]: metodik qo'llanma / M.Xurramov. K.Xalmuratova. – T.: “Yetakchi nashriyoti”, 2024. – 28 b.
16. Тенденции и развития высшего образования в мире и в России. Аналитический доклад-дайджест. - М., 2021.- 198 с.
17. A.S. Zikriyoyev. Dunyo universitetlari reytingidagi tadqiqotchi olimlar orasida o'zingizni kashf qiling. -T.: Navro'z,2020. ISBN.9789943659285
18. Sherzod Mustafakulov, Aziz Zikriyoev, Dilnoza Allanazarova, Tokhir Khasanov, Sokhibmalik Khomidov. Explore Yourself Among World – Class Researchers. Grand OLEditor, Tashkent 2019, ISBN: 8175 25766-0.
19. Ackoff, Russell L., Scientific Method, New York: John Wiley & Sons, 1962.
20. Barzun, Jacques & Graff. F. (1990). The Modern Researcher, Harcourt, Brace Publication: New York.
21. Muslimov N.A va boshqalar. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. O'quv-metodik qo'llanma. – T.: “Sano-standart”, 2015. – 208 b.
22. Muslimov N.A va boshqalar. Pedagogik kompetentlik va kreativ asoslari. O'quv-metodik qo'llanma. – T.: “Sano-standart”, 2015. – 120 b.
23. Печеркина, А.А.Развитие профессиональной компетентности педагога: теория и практика [Текст]:монография/А.А.Печеркина, Э.Э.Сыманюк, Е.Л.Умникова: Урал. гос. пед. ун-т.–Екатеринбург:[б.и.], 2011. – 233 с.
24. О.С. Фролова. Формирование инновационной компетенции педагога в процессе внутришкольного повышения квалификации. Дисс.к.п.н. Воронеж 2018.
25. Компетенции педагога XXI века [Электронный ресурс]: сб. материалов респ. конференции (Минск, 25 нояб. 2021 г.) / М-во образования Респ. Беларусь, ГУО «Акад. последиплом. образования», ОО «Белорус. пед. о-во». – Минск: АПО, 2021.
26. Ishmuhamedov R.J., M.Mirsoliyeva. O'quv jarayonida innovatsion ta'lim texnologiyalari. – T.: «Fan va texnologiya», 2017, 60 b.
27. Ishmuhamedov R, Mirsoliyeva M, Akramov A. Rahbarning innovatsion faoliyati. – T.: “Fan va texnologiyalar”, 2019.- 68 b.
28. Коджаспирова Г.М. Педагогика в схемах, таблицах и опорных конспектах./ -М.:Айрис-пресс, 2016.
29. Натанзон Э. Ш. Приемы педагогического воздействия.-М, 2012.-202 с.
30. Сергеев И.С. Основы педагогической деятельности: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2014.
31. R.H. Murtazaeva O'zbekistonda millatlararo munosabatlar va tolerantlik. Darslik. – T.: Mumtoz so'z, 2019.
32. O'zbekistonning eng yangi tarixi. R.H.Murtazayeva, A.A.Yermetov, A.A.Odilov va boshq. – T., 2024.

33. O‘zbekiston tarixi. A.S.Sagdullayev umumiy tahriri ositida. 1-jild. Darslik. – T.: NIF MSH. 2024.
34. B.J.Eshov, A.A.Odilov. O‘zbekiston tarixi. 2-jild. Darslik. – T.: NIF MSH. 2024.
35. К.Д.Саипова. Новейшая история Узбекистана (учебное пособие). –Т.: NIF MSH, 2024.
36. O‘zbekiston tarixi (1917-1991 yillar). 2 tom. Mas’ul muharrirlar: R.Abdullaev, Q.Rajabov, M.Rahimov. Darslik.- T.: O‘zbekiston, 2019.
37. O‘zbekiston tarixi. Mas’ul muharrir R.H.Murtazaeva. Darslik. – T., 2020.
38. D.T.To‘xtaboeva. O‘zbekistonning eng yangi tarixi: ma’naviy yangilanish, madaniy taraqqiyot va ijtimoiy o‘zgarishlar. O‘quv qo‘llanma. – T., 2021.
39. N.Oblamurodov. F.Tolipov. O‘zbekistonning eng yangi tarixi. Darslik. – T.: Iqtisod-moliya, 2022.
40. A.A.Insopov. O‘zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlarini shakllanishi va rivojlanish tarixi. O‘quv qo‘llanma. – T.: Universitet. 2023.
41. O.Q.Alimardonov. O‘zbekistonning eng yangi tarixi: tashqi siyosatning ustuvor yo‘nalishlari (o‘quv qo‘llanma). – T., FAST SUPPORT AND RESULT, 2023.
42. Т.И.Дорошенко. Новейшая история Узбекистана (учебное пособие). – Т.: Metodist nashriyoti, 2023.
43. Д.М.Иноятова. Новейшая история Узбекистана (учебное пособие для вечерних отделений). – Т.: Metodist nashriyoti, 2023.

IV. Elektron ta’lim resurslari

1. www.edu.uz.
2. www.aci.uz.
3. www.ictcouncil.gov.uz.
4. www.lib.bimm.uz
5. [www. Ziyonet. Uz](http://www.Ziyonet.Uz)
6. www.sciencedirect.com
7. www.acs.org
8. www.nature.com
9. <http://www.kornienko-ev.ru/BCYD/index.html>.